

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi; Et In Conimbricensi Academia
Sacrarvm Litterarvm Olim Primarii Professoris Emeriti De
Divina Gratia Pars ...**

Continens Prolegomena sex, & duos priores libros De Necessitate Divinæ
Gratiæ Ad Honesta Opera

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1620

Prolegomenon primum. De requisitis ad formalem libertatem, & vsum
liberum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94086](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94086)

PROLEGOMENVM I.
DE REQVISITIS AD
FORMALEM LIBERTA-
TEM, ET VSVM LI-
BERVM.

CAPVT PRIMVM.

De nominibus natura, & liberi arbitrij.

VIA libera natura gratiæ fundamentum est, & gratia perfectio, & sanitas est naturæ, ideo disputatio de gratia cognitionem aliquā talis naturæ supponit, propter quod solent gratia, & natura, seu liberum arbitrium, non tantum in disputatione ipsa, sed etiam in titulo totius ope-

ris coniungi, sicut Augustinus librum vnum de Natura, & gratia, & alium de Gratia, & libero arbitrio scripsit. Propter hanc ergo causam necessarium est in ingressu huius materie supponere, quid nomine naturæ, & liberi arbitrij intelligamus. Nam Philosophi in libris de Phisico auditu de natura disputant, prout principium est motus, & quietis; in præsentem verò non in ea latitudine sumitur, sed prout dicitur per antonomasiam de intellectu, seu rationali natura, quæ principium est moralium operationum, quibus æterna beatitudo comparatur, vel amittitur, ad quem finem sola intellectualis natura per gratiam ordinatur. Et ideo dixit Augustinus lib. 1. contra Iulian. cap. 3. solam rationalem naturam esse gratiæ capacem. Loquitur autem de rationali prout intellectualem complectitur, quis tam Angelica, quam humana natura capax est diuinæ gratiæ, quia vtraque libera est, Gratiam autem (ut ait Bernar. de Gratia & libero arbitrio) nec dare potest nisi Deus, nec capere nisi liberum arbitrium, id est, natura libera, illa enim indiget, ut supernaturalem finem assequatur. Quia verò humana natura & nobis est magis familiaris, & pluribus titulis, ac modis indiget gratia, quam Angelica, ideo de rationali natura sermonem semper faciemus, doctrina verò facile poterit ad Angelicam cum proportionem applicari: nam ubi ratio diuersitatis interuenierit non difficile intelligetur, eamque indicare curabimus. Non loquimur autem nunc de natura humana prout à supposito distinguitur, nec de statu illo plus quam humano, quem in diuino Verbo per hypostaticam vñionem obtinuit: nam prior naturæ speculatio metaphysica est, nihilque ad præsentem causam spectat, alacrius vero mysterij consideratio altior est.

Prima Pars.

quam suo loco pro viribus prosecuti sumus. In præsentem ergo natura humana, quatenus in persona creata capax est gratiæ, illaque ad bene operandum, & ad suum finem consequendum indiget, consideratur.

Est autem vltius aduertendum gratiam perficere naturam, præcipue quatenus humanorum, ac liberorum actuum principium est. Vnde fit, ut liberum arbitrium, & gratia tam sint habitudine, & officio coniuncta, ut non possint disputatione se iungi, ut satis indicauit Augustinus, dicens. Si non est Dei gratia, quomodo Christus saluat mundum, & si non est liberum arbitrium, quomodo indicat mundum. Et lib. 2. Hypognotice. cap. 11. Neque gratia sine libero arbitrio facit hominem habere beatam vitam, nec liberum arbitrium sine gratia, & Bernardus de Grat. & libero arbitrio. Tolle liberum arbitrium, non erit quod saluetur, tolle gratiam, non erit, unde saluetur. Vnde præcipua huius materie difficultas in concilianda gratiæ necessitate, ac efficacia, cum libertate arbitrij posita est, & ignorantia huius cōcordiæ fere omnium errorum, qui in hac materia fuerūt, radix, & origo fuit. Oportet ergo ante significationem gratiæ, quid nomine libertatis, & liberi arbitrij significetur, præmittere.

Et in primis præmittenda est distinctio triplicis libertatis, quam sic tradit Hugo Victorin. in Sum. sentent. tract. 3. cap. 9. Est namque (ait) triplex libertas à necessitate, à peccato, à miseria. Nos vero aliter illa membra numeramus, est enim libertas à seruitute, à coactione, & à necessitate: ex quibus sola hæc tertia est illa, quæ est à propria libertas moralis ad humanos actus laude, & necessitate, reprehensione, præmio, aut pœna dignos necessaria: unde illa sola simpliciter nomen libertatis meretur: reliquæ enim eatenus libertates appellantur, quatenus alicui necessitati opponuntur. Seruitus enim quandam parendi necessitatem inducit, & ideo carentia seruitutis libertas appellatur Romanor. 8. Liberabitur à seruitute corruptionis. Potest autem seruitus esse vel peccati, vel pœnæ: sicque carentia culpæ, & remissio pœnæ dici potest libertas quædam à peccato seu peccati seruitute, iuxta illud Roman. 6. Cum serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ, nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum in sanctificatione. Et 2. Cor. 3. Vbi spiritus Domini ibi libertas. Vnde etiam 2. Cor. 3. Augustinus 4. de Ciuitat. cap. 3. Bonus (inquit) homo, etiamsi seruiat, utique homini, liber est, scilicet à peccato:

A

malus

malus autem etiam si regnet, seruus est, nimirum peccati. Et ad eundem modum lib. 14. de Ciuit. cap. 15. dixit, primum hominem peccando amisisse libertatem, quam concupiuuit. Non enim libertatem à necessitate concupierat, nam illam à principio habuit, & ita neque illam amisit, sed libertatem à subiectione appetijt, & hanc amisit, quia & peccati, & pœnæ, & miserie seruus factus est, & contraxit concupiscentiæ inordinationem, & pugnam somitis, quæ seruitus quædam pœnalis est. Atque ad hanc significationem reducitur omnis carentia obligationis, seu debiti, siue à lege, siue à quacunque alia causa proueniat: sic enim dispensatio, vel exemptio à lege, libertas quædam censetur; unde etiam priuilegium nomineliberitatis vocari solet; & cui aliquid debitum remittitur, liberari ab illo dicitur. Siquis autem rectè consideret, tota hæc libertas supponit propriam libertatem à necessitate, quia non est capax propriæ seruitutis, culpæ, aut pœnæ; præcepti, aut obligationis, nisi persona libera in agendo, ideoque sicut propria priuatio supponit aptitudinem, ita seruitus, & obligatio supponunt personam aptam ad operandum cum indifferentia, & absque necessitate. Quia vero operationes à necessitate liberæ possunt esse sub iure alterius, vel sub aliquo onere, & obligatione, ideo cum libertate à necessitate potest esse in operibus necessitas seruitutis, & obligationis, seu (quod idem est) potest quis per legem, vel seruitutem priuari libertate illis contraria, & nihilominus retinere propriam operum libertatem.

4. *Coactum* idem fere est, quod violentum, vtrumque enim est contra internum appetitum patientis, vel operantis, sed violentum generalius dicitur de quocunque motu contrario appetitui, siue elicito, siue innato: coactum vero proprie dicitur, quando appetitui elicito, & vitali repugnat, licet interdum soleant voces illæ confundi. Duo ergo ad coactum requiruntur, scilicet, vt ex necessitate fiat, vel sustineatur, & quod sit contra internum affectum, & ita coactio est quædam necessitas, & aliquid ultra illam addit. Vtrumque ex Aristotele 3. Ethicorum capite primo colligitur, dicente, violentum esse, quod est ab extrinseco, passio non conferente vim, id est, resistente aliquo modo, vt omnes exponunt ex eodem Aristotele 2. Ethicorum ad Eud. cap. 8. quia si passum non resistat, motio non erit violenta, etiam si ab extrinseco proueniat. Coactum ergo, vt tale est, non potest esse ab intrinseco, alioqui non esset cōtra propriam inclinationem, si autem est ab extrinseco, eo ipso necessarium est, quia libertas à necessitate non est in patiēdo, sed in agendo, vt infra probabo: ob hanc ergo causam & coactum includit necessarium, & quod non est à coactione liberum, vt tale est, non potest esse à necessitate immune. Propter alias vero conditiones non conuertitur coactum cum necessario, multa enim necessaria sunt, quæ contra internum appetitum nō sunt, imo ex illo sæpè nascuntur. Et ob eandem rationem libertas necessitatem excludens vniuersalior est libertate soli coactioni opposita: nam omnis libertas à necessitate est etiam à coactione exempta, non vero è contrario, vt per se notum est: dilectio enim Dei in patria à coactione libera est, non tamen à necessitate.

5. Libertas ergo à sola coactione tantum requirit carentiam violentiæ, ita vt motio, quæ sic libera dicitur, contra internum appetitum non sit, siue ex necessitate fiat, siue non. Talis autem motio si sit voluntatis, dicenda est potius voluntaria, quam libera. Hæc namque duæ proprietates in actibus voluntatis distinguuntur, & ideo nominibus etiam sunt distinguendæ, ne verborum ambiguitas disputationem reddat incertam. Potest ergo esse actus hominis voluntarius, ac subinde à coactione liber, qui tamen simpliciter liber à necessitate non sit, vt in amore, quo Deus se amat, & quo Spiritum sanctum producit, & quo beati diligunt Deum, & in actibus indeliberatis volun-

tatis, & in affectibus appetitus sentientis videre licet. Ratioq; satis constat ex dictis, his adiunctis, quæ de ratione voluntarij Aristot. & D. Thom. tradiderunt. Voluntarium enim dicitur, quod est ab interno principio cum cognitione, quæ ratio tota potest in actu reperiri, quamuis ex necessitate fiat, quia sola necessitas non excludit cognitionem, nec conformitatem cum appetitu innato, vel elicito. Unde etiam ortum habuit communis illa Theologorum doctrina, voluntati in actibus elicitis non posse vim, aut coactionem inferri, etiam si necessitatem pati possit. Nam coactio excludit voluntarium, illi enim directe opponitur, non potest autem actus esse à voluntate, & non esse voluntarius, quia non potest non esse à principio intrinseco cum cognitione, nec potest simul esse voluntarius, & coactus, quia hæc duo opponuntur & immediatam contradictionem inuolunt: necessitas autem non inuoluit illam oppositionem cum voluntario, quia necessitas ipsa potest esse voluntaria, seu interno appetitui conformis, vt dictum est.

Duo autem in hoc sunt, quoad modum loquendi, aduertenda, quoniam ad intelligendas sententias Patrum erunt necessaria. Vnum est coactionem duplicem esse, vnam simpliciter, quæ absolutam, & inuitabilem necessitatem contra internū affectum infert; alia secundum quid, qualis est, quæ per pœnas, vel timores fit, quæ non absolutam necessitatem, sed secundum quid, scilicet, ad vitandum tale incommodum, inducit. Prior ergo coactio est, quæ omnino repugnat actui elicito voluntatis, quia eo ipso, quod est elicitus, iam non est coactus, posterior autem coactio esse potest cum absoluta voluntate, imo & cum libertate, cum absolutam necessitatem non inducat, & ideo licet interdum coactio, aut violentia vocetur, vt patet ex August. lib. 1. contra Gaudent. c. 25. & epist. 48. simpliciter, & absolute coactio non est, sed alius mali prohibitio, vt dixit idem Aug. l. 2. contra Iul. Perilian. c. 83.

Aliud animaduertendum est, interdum voluntarium actum ita esse necessarium simpliciter, vt ipsa necessitas ab intrinseco sit, ac subinde conformis sit inclinationi, & perfectioni naturali ipsius voluntatis, & tunc actus licet sit necessarius ita est voluntarius, vt nullo modo dici possit violentus, vel coactus, quia nullo modo repugnat interno appetitui, neque elicito, quia actus, vt supponitur, voluntarius est, nec innato, quia ipsa necessitas non est etiam voluntati, eiusve innatæ inclinationi contraria, vt supponitur. Et hoc modo amor Dei in beatis est necessarius sine vilo genere coactionis aut violentiæ, & affectus appetitus sentientis possunt in eodem ordine poni propter eandem rationem. Aliquando vero actus voluntarius potest esse necessarius tantum ab extrinseco efficiente, sed quasi impellente, & tunc licet actus sit voluntarius, & ideo non possit dici absolute coactus, nihilominus cum necessitas ipsa non sit conformis naturali conditioni, & inclinationi voluntatis, eo quod sit tantum ab extrinseco, actus sic necessarius interdum solet aliquo modo violentus dici, saltem secundum quid, quia est contra modum connaturalē, & contra quandam innatum appetitum. Et hoc modo necessitas immissa voluntati in actibus de se liberis vocari solet à Patribus coactio quædam, & conuerso actus simpliciter liber vocari solet spontaneus, & voluntarius, vtiq; perfecte, & extrinsecam necessitatem interno appetitui, seu inclinationi voluntatis repugnantem excludens.

Liberum ergo in præsentī vocatur, quod à necessitate liberum est: dici autem solet & de facultate operandi absq; necessitate, & de ipsa actione. Priori modo denominatur arbitrium liberum, quod dicitur esse facultas voluntatis, & rationis, vtiq; ad operandum cum indifferentia, & dominio actionis, ita vt in manu eius sit velle, aut nolle exercere, vel sustinere actionem. De quo dixit August. lib. 2. de Pecc. merit. & remiss.

Aristot. 3. Ethicorum cap. 1. D. Thom. 1. 2. q. 6. Artic. 2.

6. Duo aduertenda quoad modum loquendi: necessitas ad intelligendos Patres. Primum.

7. Secundum: quod est obiectum seruandum.

8. Liberum à necessitate dici solet, & de facultate operandi absq; necessitate, & de ipsa actione.

Quæ sint necessaria, ut potentia sit libera, & libere operetur.

remis. cap. 18. *Esse voluntatis arbitrium, quod huc atque illuc liberum flectitur, atque in eis naturalibus bonis est, quibus homo bene, & male uti potest. Atque in hoc sensu de fide certum est, hominem esse hoc modo natura sua liberum, seu habere aliquam facultatem à necessitate liberam in operibus suis, non solum naturalibus, sed etiam supernaturalibus, ut aperte definit Concilium Tridentinum sessione 6. capit. 5. & can. 5. & 6. & Scripturis, & rationibus probat late August. lib. de Grat. & liber. arbit. & latius moderni de hac materia scribentes, & nos brevius in libro 1. de Auxil. à princip. Præcipue vero videri possunt eruditæ disputationes Cardin. Bellarmini in tota controuersia de Grat. & lib. arb. cum Præfatione.*

9.
Vnde liber
actus deno-
minatur.

Hinc etiam actus, qui ab hac facultate libera procedit, liber denominatur: oportet autem, ut ab illa, ut indifferens est, procedat. Non enim deficiunt aliqui moderni Catholici, qui negauerint ad libertatem actus esse necessariam indifferenciam, seu carentiam necessitatis, sed satis esse carentiam coactionis: sed hæc sententia reprobata est inter assertiones Michaelis Baii assert. 39. & 41. & in libr. 3. ex professo refutabitur. Ut ergo actus sit verè liber, non satis est, quod sit voluntarius, seu non coactus, sed etiam ut non sit necessarius simpliciter, ac proinde, ut procedat à potentia libera, ut indifferenciam, & libertatem retineat, ut in ipso vfu, & exercitio libera, & integra potestate sua finatur operari, ita ut in manu eius sit inter contraria, vel contradictoria eligere, vel operari, aut non operari. Quia ut actus sit liber, necessarium est, ut procedat à facultate libera, ut libera est; non procedet autem à potentia libera, ut talis est, nisi expeditam habeat suam facultatem, quoad utramque partem, utique operandi, & non operandi. Quid enim proderit ad libertatem talis actus, quod potentia innata habeat indifferenciam, si in ipso vfu impediatur? Quapropter supposita distinctione data de duplici necessitate, altera ab intrinseco per naturalem determinationem potentie ad vnum; alia ab extrinseco per impulsu alicuius extrinseci agentis: prior repugnat non solum actui, sed etiam facultati liberi arbitrij; & ideo fieri non potest, ut potentia libera tali necessitati subdita sit respectu eiusdem obiecti, quia contradictionem inuoluit, ut per se notum est. Posterior autem necessitas non repugnat facultati liberæ, ut nunc suppono, ut paulò post probabo, repugnat autem actui libero, quia, ut talis sit, oportet, ut procedat à potentia, ut libera, vel quoad specificationem, vel saltem quoad exercitiu, iuxta modum, quo actus liber fuerit, quia non habet quod sit liber, nisi per denominationem à suo proximo principio. At verò si actus procedat à potentia necessitatem patiente, siue per intrinsecam necessitatem potentie determinatæ ad vnum, siue per extrinsecam necessitatem immisissam potentie de se libera, iam impeditur, & tollitur libertas actus; ita ut liber dici non possit, nec laude, vel vituperio dignus, quia non procedit à potentia, ut libera est, nam ipsa non valet necessitatem illam auferre, vel præuenire, & ideo non potest illi imputari, quod tali modo, & non alio operetur. Quam doctrinam satis clare docuit Concilium Trident. loco citato, & necessaria omnino est ad saluanda omnia, quæ de humanis actionibus, earumque libertate Scriptura docet. Idemque censio in hoc puncto non esse dissensionem inter Catholicos, licet in modo explicandi, & defendendi hanc libertatem possit esse aliqua diuersitas.

Parte I.

Quæ necessi-
tas repugnat
actui liberi
arbitrij, eius-
que facultati
in quæ re-
pugnat.

In superiori capite solum voces, seu loquendi modos explicauimus, nunc vero aliquid de re ipsa addendum, & fundandum est, ut posita in gratia auxilijs explicandis, & cum libertate arbitrij conciliandis solide, & efficaciter procedere possimus.

Primum igitur omnium statuimus, de ratione potentie formaliter liberæ esse, ut quatenus talis est, sit potentia actiua. Est certa, & communis assertio, De ratione quam probare possumus primo ex Scriptura, vbi-
*potentia for-
maliter libe-
ra, quæ talis
est, ut sit po-
tentia acti-
ua.*
Eccl. 15.
Zachar. 4.
Apo. 3.
niam intrabo ad illum: nam verbum aperiendi efficienciam includit. Ad denique 2. Petr. 2. *Satagite, ut per bonâ opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* Et similia passim occurrunt. Secundo id probamus ex Concilio Tridentino sessione 6. cap. 5. vbi cum dixisset, homines vocari à Deo per gratiam, ut eidem gratia liberè assentiendo, & cooperando in ipsum Deum conuertantur, explicat illam liberam cooperationem dicens. *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui & illam abicere potest. Neque tamen sine gratia mouere se ad iusticiam coram illo libera sua voluntate possit.* Et ideo in can. 4. damnat dicentes, *liberum arbitrium nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, aut nihil omnino agere, mereq; passiuè se habere.* Ergo ex sententia Concilij potentia passiuæ ad liberum vsum non sufficit; est ergo libertas formaliter in potentia actiua.

Tertio idem probatur Patrum auctoritate: Augustinus libro 12. de Ciuitat. capit. 6. & 7. vbi agens de causa actus mali, dicit, ad voluntatem ipsam reduci tanquam ad causam efficienciam, & deficientem. Idemque docet libro 1. de Liber. arbit. à capit. 12. & lib. 3. cap. 1. & 2. Additque cap. 3. *illud esse in potestate nostra, quod cum volumus facimus, quapropter nihil tam in nostra potestate, quam ipsa voluntas est.* Quod repetit, & confirmat libro 1. Retract. cap. 9. & 22. Non dicitur autem aliquid esse in potestate nostra propter potentiam passiuam, sed propter actiuam, quam ipsum hominem potestatis significat. Vnde idem Augustinus libro 1. Retract. cap. 1. recognoscens verba, quæ in quæstione 1. libro 2. ad Simpli. posuerat. *Quamuis sit in cuiusque potestate quid possit, ait, ideo illa dixisse, quia non dicimus esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus sit, vbi primum, & maximum est ipsum velle. Sine illo quippe intervallo temporis præsto est voluntas ipsa, cum volumus.* Vnde etiam lib. 83. Quæstionum quæstione 8. *Moueri (inquit) per se animam sentit, qui sentit in se esse voluntatem: nam si volumus, non alius de nobis vult, & iste motus anime spontaneus est.* Et quæstione 24. *Nec peccatum, nec rectè factum (ait) imputari cuiquam iuste potest, qui nihil fecerit propria voluntate.* Et hoc modo ait utrumque esse in libero voluntatis arbitrio. Est ergo voluntas libera per potestatem actiuam, quam habet supra suos actus. Sic etiam dixit Damascenus lib. 2. de Fide cap. 25. ideo hominem esse liberi arbitrij, quia in sua potestate habet eas actiones, quas liberè operari dicitur. & ideo omnem deliberationem actionis causa suscipi. & addit in cap. 26. *In nostra potestate sunt ea, quæ liberum nobis est facere, vel non facere.* Et alia, quæ prosequitur, per quæ omnia docet libertatem in nobis esse per actiuam potestatem. Idem sit

Cap. II. De conditionibus ad vltim libert. necessarijs.

tem diuinam applicari, vt facile consideranti patebit. Deinde suppono vulgarem distinctionem duplicis libertatis quoad exercitiū, & specificationem, quarum prior consistit in potestate habendi, & non habendi, posterior in potestate habendi hunc, vel illum actum. Et illius facultatis conditio quatenus illorum plurium actuum, seu statuum capax est, indifferentia vocatur. Dico ergo hanc indifferentiam, vt sit vera libertatis, debere conuenire tali facultati perse, & vt potentia actiua est.

8. Probatur primo de indifferentia quoad exercitiū, quia in primis ad illam necessaria est potentia actiua. Hoc enim probant omnia adducta in precedenti assertionione, & per se euidentia est, quia nisi supponatur vis agendi in tali facultate, semper carebit actione, quia actio esse non potest, nisi ab habente vim agendi, eritque illa carentia non per modum priuationis, sed per modum simplicis negationis, sicut potest esse in qualibet re inepta ad agendum. Deinde probatur de potentia ad non agendum, quia si potentia careat actione ex aliqua impotentia agendi, tunc non est libertas in carentia actionis, sed necessitas: quia impotentia aequiualeat impossibilitati, & impossibilitas agendi aequiualeat necessitati non agendi: ergo vt carentia actionis libera esse possit, supponit in ipsa facultate talem potentiam agendi, quae vi sua possit non agere, non ex impotentia, sed ex eminentia virtutis, quam recte vocarunt Theologi dominium actus. Carere enim actione ex impotentia, non est dominium, cum deratione dominij sit potestas vtendi, & non vtendi, ergo vt potentia verè sit domina sui actus quoad exercitiū eius, oportet, vt non ex impotentia, sed ex interna, & eminenti potestate actionem possit suspendere. Et ob hanc causam non potest talis indifferentia inueniri immediatè in potentia passiuā, vt passiuā est, respectu passionis: quia licet possit interdum pati, & interdum non pati, in vtroque pendet ab agente. Vnde si adsit agens, necessariò patitur vel absolute, si agens sit naturale, vel ex suppositione actionis, si agens sit liberum, & velit. Si verò agens absit, vel cohibeat actionem, tum etiam necessariò non patitur, & ex quadam impotentia, quia vt passiuā est, non potest se ad actum reducere.

9. Probatur deinde assertio de indifferentia quoad specificationem, ex dictis etiam in assertionione precedenti, quia libertas est propriè, & immediatè conditio potentiae actiuae, vt actiua est, ergo si talis indifferentia sit respectu plurium actuum, necesse est, vt in tali facultate sit vis effectrix omnium illorum actuum: nam si tali virtute careat, ad aliquem illorum efficiendum, respectu illius non erit libera, cum respectu illius non sit actiua. Non sufficit autem ad libertatem circa tales actiones vis superior, & quasi vniuersalis effectiua plurium actionum, vel effectuum, quia in agente naturali potest similis virtus inueniri, vt in sole, cuius virtus per eminentiam quandam indifferens est ad plures effectus, & actiones; ergo ad indifferentiam libertatis, ultra illam quasi vniuersalem vim actiuam, necessarium est, vt illa sit coniuncta cum quadam eminentia dominatiua, ratione cuius potest inter ipsas actiones eligere, aut se ad hanc potius, quam ad illam flectere. Propter quod merito dixit D. Thomas in 2. distinct. 28. quaestione 1. articulo 1. *Hominem non fore liberi arbitrij, nisi ad eum determinatio sui operis pertineret.* Et quaestione 22. de Verit. articulo 9. in fine corporis dixit, in potestate voluntatis esse, vt obiectum oblatum sibi acceptet, vel non acceptet, quia non est naturaliter determinata. Et in solutione ad primum addit, *posse voluntatem directe se ipsam immutare respectu aliquorum, cum sit dominatrix suorum actuum.* Et plura alia in lib. 3. afferemus. Et idem sentit Scotus in 1. dist. 25. ad vlt. & alij auctores allegati. Potest comprobari omnibus Scripturae,

Pars I.

& Patrum testimoniis, quae in assertionione prima adduximus, nam ab omnibus indifferentia haec per modum huius dominij declaratur. Et si quis plura desiderat, legat Stapletonium libr. 4. de Iustific. cap. 3. & Ruardum articulo 7. §. *Est autem*, ferè per totum, & Bellarminum libro tertio de Liber. arbit. capit. quinto.

Dico tertio, ad libertatem proximam, & absolutam arbitrij requiri, vt virtus facultatis in suo ordine causae proximae habeat completam vim actiuam, & dominatiuam illorum actuum, ad quos dicitur simpliciter, & proximè libera. Haec assertio sequitur ex precedentibus, & probatur, quia alias si facultas ipsa, seu voluntas haberet vim agendi tantum dimidiatam, & incompletam, non posset simpliciter velle, aut nolle; ergo simpliciter non haberet in sua potestate actiuam suum actum; ergo nec haberet dominium eius, neque proximam, & absolutam libertatem. Et declaratur, quia si proposito sufficienter obiecto voluntas non habeat sufficientem vim actiuam ad volendum, vel nolendum tale obiectum, sed tantum partialem, seu inchoatam, erit in potentia passiuā ad recipiendum complementum potestatis actiuae, ergo ex ea parte, qua est in potentia receptiua talis complementi virtutis actiuae non est libera, quia non habet illud complementum in sua potestate actiua, sed in receptiua; ergo etiam non est proximè libera ad ipsum effectum, seu actum secundum, donec in sua virtute agendi compleatur. Vnde est attentè considerandum, quod licet potentia libera, etiam supposita integra libertate possit (vt dixi) esse passiuā, respectu actus secundi volendi, aut nolendi, quia haec potentialitas potest supponere in eadem facultate integram vim actiuam, nihilominus non potest esse integrè libera, si sit in sola potentia passiuā ad totam, vel aliquam partem virtutis actiuae suorum actuum, quia sine integra virtute actiua nondum habet actum in manu sua. Ideoque optimè D. Thomas dicta quaest. 24. de Verit. artic. 4. dixit, liberum arbitrium in eo consistere, quod *non excedit vim potentiae.* Nam secundum hoc aliquid fieri dicitur, quod est in potentia facientis, quod de potestate operatiua, seu actiua in solutione ad vltimum explicuit.

Dices, ad libertatem necessarium non esse, vt sola voluntas per se habeat integram vim actiuam sui actus etiam proximam: nam multi putant obiectum, vel notitiam eius concurrere actiue ad actus liberos voluntatis, & homo est simpliciter liber ad videndum, licet non habeat speciem, vel lumen. Item ad actus supernaturales libera est voluntas, licet integram vim eliciendi illos sola per se non habeat. Respondeo ad primam partem, probabilius esse solam voluntatem esse principium proximum sui actus, & in hoc distingui ab intellectu, vt apertè sentit D. Thomas in loco proximè allegato de Verit. ad 9. Veruntamen licet contraria sententia supponatur, nihil obstat, quia iuxta illam consequenter dicendum erit voluntatem solam per se spectatam, & nondum coniunctā notitiae obiecti non habere completam, sed inchoatam libertatem, quod sine inconuenienti dici potest, quia in eo statu nihil potest eligere: comparata autem notitia obiecti habere completam libertatem, quia iam habet completam vim agendi, & non agendi voluntariè, & per illam qualemcumque coniunctionem voluntatis cum notitia, seu obiecto cognito, censetur completa virtus eius actiua in actu primo proximè requisito ad volendum, vel nolendum. Ad secundam partem dicitur hominem posse esse simpliciter liberum ad volendum, vel desiderandum videre, quando non habet integram facultatem videndi, quia sine hac potest habere integram potestatem volendi, aut concupiscendi. At vero ad videndum non habere proximam libertatem, quia oportet, vt in potestate sua habeat

A 3

acquir-

acquirere complementum virtutis videndi, & necessarium est, ut inde liberam suam actionem inchoet illam speciem procurando; & ita remotè dicitur habere libertatem ad videndum, quatenus vim habet semouendi ad comparandum quiddam ad integram facultatem videndi illi deest.

12. Ad tertiam partem dicimus, doctrinam absolutè intelligi de libertate naturali voluntatis secundum se spectatæ in ordine ad actus ex natura rei sibi proportionatos; cum proportionem tamen applicandam esse ad actus supernaturales, ut postea videbimus, & nunc breuiter explicatur. Nam voluntas sola per se sumpta non est proximè, & simpliciter libera ad actus supernaturales, sed de se habet tantum quandam inchoationem libertatis ad tales actus, in quantum habet aliquam vim actiui innatam, vel naturalem, vel obedientialem, ad illos efficiendos, & est capax complementi illius virtutis: quandiu vero illud complementum non habet actu, illa potentia remota est, & similiter libertas ad eosdem actus remota est, & incompleta. Et ideo D. Thomas in dicto art. de Veri. ad 9. dicit liberum arbitrium in ordine ad actum charitatis, dicere potentiam cum habitu infuso utriusque, vel aliquo alio principio, quod suppleat vicem eius. Quomodoque ergo voluntas supponatur habere integram vim agendi actum, siue per se sola, siue per aliquid iam illi additum, vel sufficienter cōiunctum, esse poterit plenè, & sufficienter libera: quandiu verò est in potentia tantum receptiua alicuius virtutis proximæ, actiue, ac necessariæ ad actum efficiendum, nondum habet absolutè, & simpliciter liberam, & proximam facultatem. Vnde D. Thom. 1. p. q. 83. art. 2. ad 2. dicit, liberum arbitrium nominari facultatem, quia debet esse potestas expedita ad agendum: quomodo autem erit expedita, si non sit integra, vel integrata, ut ita dicam. Et hæc assertionem confirmant, quæ adducit Bellarminus lib. 6. de Gratia, & liber. arbitrio cap. 15. assert. 1. 2. & 3. & Dried. in Concord. cap. 3. & Ruard. art. 7. quos allegat.

13. A. Assertio. Libertas remota, & proxima requirit indifferentiam potentiam actiui.

Ad maiorem intelligentiam præcedentium conclusionum dico quarto libertatem in actu primo esse posse remotam, & proximam, & veranquerequirere indifferentiam potentie actiue, seruata proportionem: nam remota libertas requirit indifferentiam potentie actiue in facultate formaliter libera secundum se, & nudè spectatæ; proxima autem libertas in actu primo requirit indifferentiam actiuiam in facultate ipsa agendi expedita, & proposita cum omnibus requisitis agendum. Diuisio hæc ex generali doctrina potentie actiue nota est, eamque attigit Scot. in 4. d. 49. q. 6. sub 5. Dico ergo ex doctrina Aristot. 9. Metaph. cap. 12. ubi ait, eum, qui habet solam potentiam operatiuam, & non habet alia requisita ad operationem, solum secundum quid, & quantum est ex parte sui esse potentem ad operandum. Sicut dicitur potens ad videndum qui habet visum, etiam si lumine careat. Simpliciter verò dicitur potens, qui ita est dispositus ad operandum, ut sine immutatione vlla, vel in se, vel in passio, vel in obiecto, vel in aliquo alio potest actionem emittere. Priorem itaque statum vocamus potestatis remotæ, posteriorem autem potestatis proximæ. Hi ergo duo status locum habent in potestate libera, ut per se notum est, & ipsi libertati rectè accommodantur; nam qui dormit, libertatem habet in actu primo, remotè tamen, quia multa immutatione indiget, ut libertate utatur: qui verò vigilat, & actu considerat volendum sit necne, dum nihil eligit, liber est tantum in actu primo, sed proximè, quia immediatè sine interuentu alicuius actionis, aut mutationis potest velle, vel nolle.

14. Atque hinc facile patet prior pars assertionis, nimirum in veroque statu requiri immunitatem à necessitate actionis in ea potentia, quæ est formaliter libera, seu indifferentiam potentie actiue tali statui accommodatam. Quod quidem in statu remoto per

se notum est: nam ideo qui dormit, vel non considerat, liber nihilominus est, quia voluntatem retinet, quæ de se est facultas potens operari sine necessitate. Si enim talem potentiam, vel illam proprietatē eius amitteret, iam nullo modo dici posset liber. Imò interdum non videtur esse satis solam potentiam retinere, nam puer ante usum rationis, vel amens non dicitur habere libertatem, etiam si potentiam de se liberam habeat, quia est intrinsecè impotens, & ind dispositus ad multa præuia, & necessaria ad usum libertatis. Dicitur tamen potest habere naturam de se liberam, vel habere libertatem in actu primo remotissimo. Qui autem est intrinsecè aptus ad usum libertatis non tantum ex parte voluntatis, sed etiam ex parte aliarum potentiarum, & extrinsecè dispositione organorum, licet actu sit impeditus, v.g. per somnum, minus remotam facultatem habet vtendi libertate, & ideo communi vsu liber vocatur, quia & facultatem habet de se indifferentem ad agendum, & non agendum, & intrinsecè impeditus non est ad usum illius, licet quoad cetera requisita adhuc illa libertas remota sit.

Altera pars de libertate proxima in actu primo, & 15. quasi immediato est difficilior, est tamen verissima, Cardo con. & valde necessaria, & fortasse est quasi cardo totius corda gratia, & liber. arbitrii. concordie gratia cum libero arbitrio, & ideo diligenter probanda est. Primo ergo probatur, quia illa etiam est potestas verè libera; ergo in illo etiam statu retinere debet indifferentiam actiuiam in operando, quia hæc est de intrinseca ratione libertatis, ut ostensum est. Secundo, quia alias nunquam potentia libera in actu primo remoto esset proximè libera ad agendum, vel non agendum, quod est contra omnem rationem potentie actiue, & planè contra usum libertatis. Explicatur sequela, quia potentia per se, ac formaliter libera in re non vititur, nec valet uti sua libertate, & indifferentia, nisi proximè disposita ex parte sua, & ex parte intellectus, & obiecti, & ex omni alia parte necessaria ad opus; ergo si postquam est proximè disposita, iam non manet cum plena indifferentia, profecto nunquam in re ipsa liberè operatur, nec vititur innata libertate. Tertio probatur, quia libertas formalis, & quasi essentialis voluntatis duplicem potestatem in adæquatam, seu ratione distinctam includit circa idem obiectum, eodem modo hic & nunc propositum, vna est potestas volendi, alia est potestas non volendi, seu nolendi illud. Si ergo voluntas iam expedita, & proximè disposita ad operandum circa tale obiectum, non est indifferens ad utramque partem illius potestatis, sicut erat per se præcisè, ac remotè, & nudè spectatæ; ergo ad vnam partem illarum manebit proximè, & simpliciter potens, ad alteram verò non nisi remotè, ac subinde proximè impotens; ergo de facto voluntas tunc non operatur tanquam domina utriusque potestatis, sed perinde se habet, ac si alteram tantum potestatem haberet, ac proinde non libere operatur. Ut declaremus, & probemus consequentiam, constituamus, & consideremus voluntatem dicto modo proximè dispositam, ac præparatam, seu applicatam ad primum usum libertatis suæ, prius natura, quam libertate utatur. Aut ergo etiam tunc retinet indifferentiam ad utramque partem, & hoc est, quod intendimus; aut alteram tantum potestatem exercere potest, v.g. volendi, & tunc profecto sequitur, ut sit hic, & nunc simpliciter, & proximè impotens ad nolendum, quia ut posset nolle, deberet aliter præparari, seu disponi, quod iam non est in potestate illius, nec antea fuit, quia nondum vsa fuerat libertate sua, ut supponitur: ergo illa libertas remota nunquam ad usum liberum applicatur. Atque hic discursus, & assertio ex capite sequenti amplius confirmabitur.

CAPVT III.

Virum recte describatur potestas libera esse, quæ positis omnibus prærequisitis ad agendum potest agere, & non agere.

1. *P*unctum hoc tractauimus in l. i. de Auxilijs, quia illius resolutionem, & declarationem ad intelligendum vsum libertatis, & concordiam eius cum gratia cenſeo eſſe valde neceſſariam, & ob eandem cauſam iterum hic præmittendum eſſe iudicauimus, quia nonnulli moderni, licet deſcriptionem, ſeu propoſitionem illam ſimpliciter negare non audeant, illam limitant varijs modis, prout vnicuique ad proprias ſententias in alijs punctis defendendis commodum videtur. Has ergo limitationes hic expendere neceſſe eſt, vt poſtea cum ſolido fundamento procedere valeamus. Vt autem intelligantur limitationes, ſciendum eſt, verbum illud poſſit, in deſcriptione poſitum, duobus modis accipi ſolere, ſcilicet, in ſenſu composito, vel diuiſo, id eſt, vel vt cum illis omnibus prærequisitis ſtare ſimul poſſit, tam agere, quam non agere: vel vt ſtantibus illis prærequisitis potentia retineat integram libertatem ſuam, non tamen poſſit vt illa ad non agendum, niſi aliquid ex dictis prærequisitis auferatur.

2. *Primus* ergo modus interpretandi, vel limitandi illam deſcriptionem eſt, vt ſi verbum, poſſeſt, accipiamur in ſenſu composito, limitanda ſit ad prærequiſita ex parte cauſarum ſecundarum, vt intellectus, obiecti, & phantæſiæ, & ſi quid eſt aliud ſimile, non tamen extendantur ad prærequiſita ex parte Dei: tum quia præuius conſuſus eſt neceſſarius ex parte Dei, & tamen illo poſito non poſſeſt voluntas agere, & non agere, ſed tantum agere: tum etiam quia voluntas, quæ Deus vult liberum arbitrium operari, eſt neceſſaria, vt arbitrium operetur, & eſt ex prærequisitis, quia præcedit ipſum actum, & determinationem voluntatis creatæ & poſita illa Dei voluntate, non obſtat voluntatem creatam liberam non operari, ergo neceſſario ab illa deſcriptione excipienda ſunt prærequiſita ex parte primæ cauſæ. Ita opinantur Aluarez diſput. 15. Ledet. ar. 10. ſed antequam, poſt 7. concl. & alij.

3. *Secundus* modus limitandi deſcriptionem illam eſt, vt ſi intelligatur de omnibus prærequisitis, tam ex parte Dei, quam ex parte aliarum cauſarum, vel conditionum neceſſariorum, verbum poſſeſt, accipiendum ſit in ſenſu diuiſo, non in composito, reſpectu vtriuſque actus agendi, & non agendi, etiam diuiſim, ſeu ſigillatim ſumpti. Ita vt ſenſus ſit, illam potentiam eſſe liberam, quæ poſitis omnibus requiſitis, adhuc in ſe retinet poſſeſtatem non agendi, etiam ſi ſtantibus illis omnibus prærequisitis, cum illis coniungi non poſſit, vt non agat, ſed oporteat aliquid ex illis prærequisitis auferri, vt potentia libera ſua poſſeſtate non agendi vtatur. Et ſimili modo quando talis potentia non agit, aut non vult, poſſeſtatem retinet agendi, & ideo libera eſt, non poſſeſt tamen coniungere actionem, vel voſitionem cum ſolis illis prærequisitis, quæ tunc concurrunt, quando non vult, niſi aliquid, quod deſerat, addatur, & ordine naturæ, ſeu cauſalitatis præcedat. Et hunc etiam modum dicendi approbant dicti auctores: in quolibet autem alio ſenſu illa deſcriptionem reiſciunt, quam etiam dicunt, non eſſe ab Ariſt. D. Thom. Magiſtro, vel aliquo grauioſtore eradicam, ſed ab Almain. & quibundam Nominalibus inuentam. Et ita facile omnia contemnimus, quæ de illa deſcriptione in l. i. de Auxilijs diximus.

4. Nihilominus iterum dicimus deſcriptionem illam optimam eſſe, & à grauioſimis Auctoriſus traditam,

vel eiſdem, vel æquiualentibus verbis. Imò exiſtimo ante nuperas controuerſias circa auxiliũ efficaciam exortas, deſcriptionem illam fuiſſe à Doctoriſus, & in ſcholis communiter probatam, vt affirmat Viſtor. Relect. de homine veniente ad viam rationis q. 1. propoſ. 3. vbi etiam ipſe illam ſupponit, licet ad vñ ſum liberi arbitrij amplius requiratur. Eandem ſupponit tanquam communem Valent. 2. tom. diſp. 8. q. 5. Punct. 4. §. 4. vbi atq; in hoc conſiſtere eſſentialiter libertatem actionis. Eandem ponit, vt receptam ſententiam Cord. in l. i. Quæſtion. quæ. 55. dub. 9. & 10. & ſumitur ex Nemeſiol. de Natur. hom. c. 35. dicente, Eſſe autem liberum ſi eiſdem poſitis cauſis in nobis eſſet aliquando appetere, aliquando reſugere, &c. Et ex Scot. 2. d. 25. q. vñc. in fine, & ibi Gabr. n. 3. dub. 3. & 4. & in 1. d. 48. cap. 3. & ibi Occam, & quodl. 1. q. 16. & Marſi 2. q. 16. art. 4. & Dion. Cift. 2. d. 25. a. 2. concl. 2. & a. 3. con. 4. Henr. quo. 1. q. 16. Hetr. qu. 1. q. 1. Sor. l. i. de Nat. & Grat. c. 16. vbi ponit illam, vt receptam definitionem liberi arbitrij. Et nouiſſime conſentit Curiel. Contr. 2. in Epift. 2. D. Petr. n. 234. Denique ex Ariſt. ac D. Thoma paulo poſt illam comprobabimus Ratio autem poſſiſſima eſt, quia per illa verba optime declaratur internum dominium voluntatis in actiones ſuas, & proxima poſſeſtatem operandi, & non operandi, vel operandi contrarium, quæ vix poſſeſt alijs verbis commodius explicari.

Aſſumptum declaratur in primis per varias definitiones liberi arbitrij ab alijs traditas breuiter diſcurrendo. Quinque ſummi poſſunt ex illiſtriſſ. Bellarmino libr. 3. de Gratia & liber. arbit. & ipſe addit ſextam, quæ tamen proprie definitiones non ſunt, ſed quædam ſunt ſimplices aſſertiones aliquarum proprietatum liberi arbitrij. Tale enim eſt, quod liberum arbitrium ſit rationalis voluntas, vel quod ſit poſſeſtatiſerendi rectitudinem propter ipſam rectitudinem. Aliæ quodammodo inuoluunt deſinitionem in definitione, vt cum dicitur arbitrium eſſe liberum de ratione iudicij, vt ex Philoſophis reſert D. Thomas 1. 2. quæſtione 17. articulo 1. ad 2. cum Magiſtro in 2. d. 25. in principio, vel eſſe habitum animi liberum ſui, vel eſſe conſenſum ob inamiſſibilem animi libertatem, vel liberam poſſeſtatem eligendi, aut acceptandi, & reſpuendi. Vt enim omittam alios defectus, qui in his locutionibus, ſi vt propriæ definitiones accipiuntur, notari poſſunt: quoties nomen, liberi, vel libertatis, in definitione ponitur, definitio inuoluit definitum, & æquæ obſcura manet, quia cum liberum arbitrium definiendum proponitur, maxime declarari deſideratur, quid ſignificet illud liberum, vel quid ſit illa libertas, vnde liberum denominatur, hoc autem in illis deſcriptionibus non declaratur, ſed repetitur, & ideo dico in illis definitum inuolui. E contrario vero cum Magiſtro in 2. diſtinct. 24. dicit liberum arbitrium eſſe facultatem voluntatis, & rationis, quæ bonum, vel malum eligitur, nec ad æquæ explicat facultatem illam: quia libertas non ſolum in electione, ſed etiam in alijs actibus voluntatis, nec ſolum in electione inter bonum & malum, ſed in electione inter plura bona exerceri poſſeſt: neq; etiam declarat, quid ſit electionem aut conſenſum, vel voſitionem eſſe liberam, quod maxime deſideratur. Vnde D. Thom. 1. 2. q. 1. ar. 1. non definiendo, ſed aſſerendo dixit, liberum arbitrium eſſe facultatem voluntatis, & rationis, & quali tacite complens deſcriptionem addidit illam facultatem eſſe per quam homo eſt dominus ſuorum actuum. Per hoc inſinuans, libertatem potentie conſiſtere in dominio ſui actus, Dominium autem eſt facultas vtendi, & non vtendi, ſeu faciendi, & non faciendi, & ideo moderni aliqui liberi arbitrium dicunt eſſe facultatem voluntatis, & rationis ad vtrumlibet, id eſt, agendum, vel non agendum, & agendum vñum, vel alterum. Quod quidem verè dictum eſt, & ex Ariſtotele deſumptum, 9. Metaphyſic. capite 3. alias text. 32. & ex Diuo Thoma prima ſecundæ

Prima aſſertio, 110, vñc. eſt deſcriptio libertatis in titulo 2. p. 2.

5. Pronuntiatio talis arbit.

Dominium quid ſit.

q. 6. art. 2. ad 2. & q. 13. & 1. p. q. 83. vt autem illud sit proprium liberi arbitrij, debet intelligi de potentia proxima; alias non erit illud proprium potentie formaliter liberæ; ergo ad hoc explicandum necessarium est addere particulam in dicta descriptione positam, *positis omnibus prærequisitis ad agendum.*

6.
Exequiparatione ad intellectum probatur.

Vtrumq; declarare possumus intellectum cum voluntate comparando: nam etiam intellectus habet facultatem agendi, & non agendi, vt credendi, & non credendi, vel etiam dissentendi, & assentiendi, & nihilominus non est formaliter liber, sicut voluntas: ergo necesse est hoc discrimen in definitione liberi arbitrij explicare, quod sine illis particulis non fit. Supponimus enim, liberum arbitrium non esse plures potentias diuisim sumptas, nec collectionem earum sed vnam solam, quæ sit domina suorum actuum: esse autem facultatem agendi vnum, & oppositum, vel agendi, & non agendi, non vni tantum, sed multis potentijs conuenit, vt dictum est de intellectu, & suo modo conuenit etiam appetitui sensitui, & multo magis voluntati: ergo per hanc facultatem ad vtrumlibet generatur, & indistincte sumptam non explicatur proprietas illius vnice, ac simplicis potentie, quæ est liberum arbitrium, nec propria ratio, per quam in ratione potentie formaliter liberæ constituitur. Ergo ad hoc explicandum merito additur, esse potentiam, quæ habet facultatem agendi, & non agendi positis omnibus prærequisitis ad agendum. Per hanc enim vltimam particulam optime explicatur vis intrinseca liberæ potentie ad elicendum, vel sustinendum actum sola sua potestate, & non ex defectu alicuius conditionis necessarie ad agendum, vel non agendum.

7.
Sola voluntas potest efficere, & suspendere actum positis omnibus requisitis.

Vnde quia hic modus operandi soli voluntati conuenit, ideo illa est formaliter libera, & liberum arbitrium. Intellectus autem non habet hanc facultatem intrinsecam ita indifferentem, vt sese possit determinare ad actum, vel suspendere illum, aut ad oppositum se determinare. Nam si obiecti veritas sit euidens, & sufficienter proponatur, ex necessitate naturali præbet assensum: si vero non sit euidens, sed probabilis, vel credibilis appareat, non potest sese determinare, nisi intercedente voluntate (vt in fide Christiana certum est, & idem est cum proportionem in humana.) Et tunc nunquam intellectus, positis omnibus requisitis ad agendum, potest agere, & non agere, quia vnum ex prærequisitis ad agendum est, vt moueatur à voluntate, & posita tali motione non potest non agere, illa autem non posita, necessario non agit, non tam ex potentia non agendi, quam ex impotentia agendi. Voluntas autem positis omnibus requisitis ad agendum, sicut potest agere ex interna facultate se determinando, sine motione alterius potentie, ita ex eadem interna facultate potest non agere, suspendendo suum influxum ex interna vi, & dominio, vel etiam ex eadem facultate aliud, seu contrarium agendo, si ex parte obiecti sufficiens propositio ad vtrumq; facta sit. Per illam ergo particulam optime compleitur descriptio liberi arbitrij, non excludendo, vel reprobando alias, sed explicando, de qua potestate agendi intelligi debeant, vt bonæ sint, vtrq; de potestate proxima, quæ per se ad vtramque partem flecti possit sine mutatione status, vt sic dicā, per quam scilicet mutationem impotens ad agendum, vel non agendum fiat.

8.
Secunda descriptio. De descriptio libertatis in sensu composito est intellectus.

Secundo hinc dicimus, descriptionem illam in sensu composito esse intelligendam, sicut ab omnibus auctoribus, qui illam attigerunt, est intellecta. Et probatur facile, quia positis omnibus prærequisitis ad agendum, posse non agere in sensu diuiso, id est retinere potestatem ad non agendum, ablata aliqua conditione ex prærequisitis, non est proprium potentie liberæ, sed cuiuslibet naturaliter agenti conuenit. Nam sol etiam ita illuminat, cum omnia requisita conueniunt, vt possit non illuminare, si fenestra

claudantur, & oculus videt obiectum imprimens speciem, & aptus est ad cendum visione, si auferatur species: & intellectus ipse dum credit à voluntate motus, potens est ad non credendum, si voluntas aut non moueat, aut in contrarium actum inclinet: non enim suam potentiam in actu primo, quam innatam habet ad vtrumq; actum, amittit, quando ad credendum per voluntatem applicatur: ergo positis omnibus requisitis est potentia non credendi, vel dissentendi in sensu diuiso: ergo id non est satis ad potentiam formaliter liberam: vel dicendum est, intellectum esse potentiam formaliter liberam, quod nec verum est, neq; à dictis auctoribus admittitur: ergo vt illis verbis formalis libertas voluntatis explicetur, necesse est, vt in sensu composito accipiantur.

Idem argumentum sumi potest ex ipsamet voluntate: nam in beatitudine non liberæ, sed necessario beatus amat Deū, quia positis prærequisitis ad illum amorem, non potest non amare in sensu composito, & nihilominus ibi etiam retinet potestatem non amandi in sensu diuiso: nam si visio ad illum amorem requisita auferatur, poterit voluntas ab illo amore cessare, sicut in Paulo contigit, si in rapto Deum vidit. Neq; refert, quod illa necessitas aliunde proueniat, nimirum ex vi obiecti, & visionis, quia nihilominus sub illa manet potestas ad non amandum in sensu diuiso, & in hoc tantum fit æquiparatio. Deinde voluntas in actibus indeliberatis, quales sunt etiam motus gratie excitantis, ex necessitate, & sine libertate operatur: quia positis præiis requisitis ad illum actum, non potest actum continere, cū tamen in sensu diuiso possit ab illo cessare, vt constat. Quin potius etiam in brutis idem genus indifferentie inuenitur, possunt enim sponte sua, & moueri & quiescere, & ad vnam partem, & ad oppositum moueri. Propter quod dixit Aristot. 8. Phys. text. 40. habere in seipsis moueri, & non moueri, & ideo quando positis omnibus requisitis aliquid appetunt, potestatem retinent ad cessandum ab illo appetitu, & ad contrarium appetendum in sensu diuiso, id est, si aliquod ex illis prærequisitis auferatur, vel aliud diuersum adhibeatur. Et nihilominus, quia positis prærequisitis ita ad vnum determinatur, vt in sensu composito, id est, illisstantibus, nec aliud appetere, nec ab illo appetitu cessare valeant, ideo sine libertate operantur. Vnde D. Thomas qu. 24. de Verit. art. 2. In brutis (ait) est quadam similitudo liberi arbitrij, in quantum possunt agere, vel non agere vnum, & idem, secundum suum iudicium, sed quia eorum iudicium est determinatum ad vnum, per consequens eorum appetitus, & actio ad vnum determinatur. Et in solut. ad 2. & 3. dicit esse in brutis quandam indifferentiam actionum, quia eorum potentia motiua non magis inclinatur ex se ad vnum motum, quam ad alium, & idem suo modo esse in appetitu eorum, & tamen non esse libertatem, quia posita apprehensione, & iudicio phantasiæ, ad vnum determinantur. Ex quibus verbis colligimus, necessarium esse ad libertatem, vt statim eodem iudicio cum talibus prærequisitis tam actio, quam non actio sit in potestate agentis, nec satis esse, quod in eo sit potestas ad agendum, & non agendum, variato iudicio: nam hanc etiam potestatem habent bruta: eadem autem ratio est de cæteris prærequisitis, vt mox dicam.

Ratio denique hanc partem conuincit, quia non quælibet potestas agendi, & non agendi ad libertatem sufficit, sed illa, quæ est ex interna potestate, & eminenti virtute, ac dominio (vt in præcedenti capite declaravi) at vero ita operari positis omnibus requisitis ad agendum, vt solum possit facultas ab operatione cessare in sensu diuiso, id est, sublato aliquo ex requisitis, non est posse cessare ex interna potestate, & dominio actionis: ergo non satis est ad libertatem. Minor probatur, quia tunc non cessatur ex potestate non agendi, sed potius ex impotentia agendi, quia nimirum nulla causa agere valet, nisi positis omnibus requisitis.

9.
Probatur quod voluntas beata.

Eiusdem rationis.

Idem in brutis probatur.

Aristot.

8. Thom.

10.
*Ratio com-
muni.*

Confirmatio.

requiritis ad agendum. Et confirmatur, quia alias potquam voluntas positis omnibus praequisitis vel inceptis, non poterit sua sponte ab actuali voluntate cessare, stantibus illis praequisitis, sed oportet aliquod illorum auferri, ut ipsa cesset, hoc autem est, & contra experientiam, & contra vsum libertatis: ergo. Sequela probatur, nam eadem est ratio de inceptione actus, & de perseverantia in illo: imo aliqui existimant magis necessariam esse continuationem, quam inceptioem, saltem pro brevi morula, quod nec verum est, nec nostra nunc refert: satis enim est, quod equalis ratio intercedat. Si ergo voluntas stantibus omnibus praequisitis ad perseverandum, potest sua sponte, & interna vi ab amando cessare, componendo simul illam cessationem cum illis praequisitis, eadem profecto, vel maiori ratione poterit non inchoare amorem, stantibus omnibus praequisitis, negationem agendi cum eisdem praequisitis simul componendo, vel si hoc posterius non potest, profecto nec illud prius potest. Unde ulterius confirmatur a contrario, quia si positis illis praequisitis non relinquatur potestas non agendi in sensu composito: ergo ex potentia sic constituta cum omnibus praequisitis necessario sequitur actio: ergo talis actio non est libera, cum ex necessitate sequatur ad potentiam antecedenter ad omnem vsum libertatis ita dispositam, ut cum tali dispositione non possit actionem continere, & sine illa preparatione non possit illam elicere.

11. Vltima confirmatio, ex absurdo opposita sententia.

Potentia in sensu diuiso est potentia remota.

Tandem confirmatur, quia ex altera sententia sequitur, voluntatem nunquam habere potentiam proximam agendi, & non agendi: consequens est contra libertatis vsum: ergo. Sequela probatur, quia ut refert dicitur Capr. in 2. d. 28. q. 1. artic. 3. ad 2. & 3. contra quartam conclusionem, potentia in solo sensu diuiso solum est potentia remota, & potentia proxima includit omnia requisita ad actum, ut supra ex Scoto retulimus. Et probatur clare, quia illa quae dicitur potestas solum in sensu diuiso, non potest immediate reduci ad actum, sed oportet, ut praecedat aliqua dispositio, aut mutatio, qua potentia reddatur proxima, acquirendo aliquid necessarium ad actum, vel tollendo impedimentum actus, ut homo carens lumine gloriæ dicitur potens ad videndum Deum, non in sensu composito, sed diuiso, id est ablata illa carentia, & ideo illa potentia est remota: idemque in vniuersum inueniuntur in omni actu possibili in sensu tantum diuiso. Si ergo voluntas positis omnibus praequisitis ad agendum, potest non agere tantum in sensu diuiso, non est tunc potentia proxima ad non agendum, sed tantum potentia remota. Et è contrario quando non habet omnia praequisita ad agendum, non est potentia proxima ad agendum, sed tantum remota, nunquam ergo est potentia proxima ad agendum, & non agendum, sed ad alterum tantum. Minor autem, seu falsitas consequentis probatur, quia hoc modo tollitur in effectu verus vsum libertatis: quia potestas remota reuera non exercetur nec reducit in actum, nisi in statu proximo constituta, ut potestas, quam habet albus, ut sit nigrum, non reducit in actum, nisi ablata albedine, & quando illa potentia est sub albedine, non exercet actum alterius potestatis, & sic de aliis: ergo si voluntas nunquam est in potentia proxima ad vtrumque actum agendi, & non agendi, vel agendi hoc, aut illud, nunquam exercet potestatem liberam, quia solum eam partem exercet, ad quam proxime est preparata. Quod maxime vrget, rem moraliter considerando: quia non datur vsum libertatis, nisi quando operanti imputari potest carentia actionis, & è conuerso: at vero hoc non satis est potentia remota, quae non potest ad proximam reduci per ipsam voluntatem, qualis est illa potestas in sensu diuiso: quia positis omnibus praequisitis ad agendum, quae antecedunt libertatem, non est in potestate hominis cum illis compo-

nere carentiam actionis: ergo non potest illi imputari, quod tunc non absteineat à tali actione: ergo nec actio ipsa illi potest tribui, tanquam libera, id est, tanquam procedens ex dominio agendi, & non agendi, ut ergo per illam descriptionem vera libertas explicetur, oportet, ut in sensu composito intelligatur.

12.

Tertia assertio subiecta, quae procedit.

Dico tertio, descriptionem intelligendam esse de omnibus praequisitis siue ex parte Dei, siue ex parte aliarum causarum, & nisi ita intelligatur, non satis definitur libertatem, ut in actum liberum in ipso vsum prodire possit. Hæc assertio solum ponitur propter priorem partem: nam de altera non est controuersia. Est autem iuxta mentem antiquorum doctorum, qui descriptionem illam tradiderunt, vel ut certam supposuerunt: quia nec Dei concursus, aut voluntatem ab illa excipiunt sed putant, vel non pertinere ad illa praequisita, vel si aliquo modo pertinet, cum illa, & alijs, ut antecedunt, posse componi tam agere, quam non agere diuisum sumpta, ut videre licet in Corduba supra, & alijs, quos ipse refert, & propterea dicere etiam solet non posse eundem effectum esse simul euitabilem in ordine ad causam secundam, & euitabilem in ordine ad primam, ut sentit Caietan. 1. p. q. 21. art. 4. & Vualden. 1. 1. Doctrinal. fidei; c. 28. Occam in 1. d. 38. q. 1. Gregor. q. 22. art. 3. Gabr. art. 2. Et propterea cum tota controuersia versetur circa concursus, vel motionem diuinam, in illa sola limitare generalem assertionem, videtur esse quædam petitio principij, vel aperta destructio, & negatio illius axiomatis. Ratione idem ostenditur, quia omnia, quae generaliter diximus de praequisitis ad agendum eque procedunt de omnibus, & singulis praequisitis, siue ex parte Dei, siue ex parte aliarum rerum, vel causarum necessaria sunt, & siue dicantur esse aliquid requisitum in ipsa voluntate, siue in intellectu, siue in alia quacunque re, quæ ipsam voluntatem moueat ad agendum, & siue talis motio dicatur esse propria causa efficiens volitionem, siue sit necessaria conditio sine qua non sit fieri talem actum, & illa posita, non sit non fieri, dummodo sermo semper sit de solis, & proprijs praequisitis, id est, ita requisitis, ut omnino præcedant aliquo modo causalitate, & ordine naturæ in causalitate fundato vsum liberum voluntatis: nam de concomitantibus, quæ inuoluunt liberum vsum, non loquimur, ut cap. sequenti declarabimus. Assumptum ergo sic declaratum probatur, specialiter de illo requisito ex parte Dei, quod à generali descriptione excipitur, & vocatur motio Dei. Nam si illa motio est vnum ex praequisitis, & simpliciter necessaria, ut voluntas operetur, & illa posita non manet in voluntate potestas ad non operandum, nisi in sensu diuiso: ergo, illo praequisito posito, non est voluntas in potentia proxima ad non operandum, sed tantum in remota, quia oportet prius illam motionem auferri ab illo, qui illam posuit: nam ipsa voluntas non potest illam auferre, quia sicut non fuit facta ab illa, ita neq; ab illa pendet, nisi ut à subiecto recipiente, in cuius potestate non est duratio passionis, sicut nec inceptio eius, ut capit. 2. probatum est: ergo illa potentia in sensu diuiso non est potestas ad liberum vsum sufficiens, quia liber vsum non est nisi à potestate proxima, ut etiam probaui. Ergo in voluntate sic mota non manet libertas non agendi, & consequenter neq; ipsum operari liberum est. Et eadē ratione quæ nulla ratio non datur voluntati, solum est in potentia remota, & ex parte receptiua ad agendum, quia oportet, ut prius recipiat illam motionem, quæ non est in potestate eius actiua, sed receptiua tantum: ergo tunc non est in potestate libera non agendi, sed in necessitate, & impotentia agendi. Ergo ut saluetur libertas, etiam respectu diuinæ motionis præ requisita, necessarium est, ut illa etiam posita cum alijs praequisitis, maneat potentia in sensu composito ad agendum, & non agendum.

Assumpti probatio.

Confirmatur, & explicatur à simili de potentia, v. g.

13.

Asimilatio
firmatio

vi. g. scribendi, quæ est in manu: illa enim de se est etiam potentia non scribendi, & nihilominus libera non est, quia nec potest scribere sine actione voluntatis, nec posita motione voluntatis, potest in sensu composito non scribere, licet in sensu diuiso, & remote possit, utique si voluntas motionem auferat: ergo simili modo si voluntas non potest velle nisi mota à Deo, & posita motione non potest cum illa componere carentiam volitionis, licet in sensu diuiso, id est, ablata motione, possit non velle, non magis est potentia libera, quam potentia motiua, quæ est in manu. Simile est de intellectu quoad potentiam assentiendi & dissentendi per fidem: nam in hoc non est formaliter liber, quia nec assentit nisi motus à voluntate, neque si ab illa moueatur, potest non assentire in sensu composito, sed in diuiso: quæ diuisio (vt sic dicam) non est in eius actiua potestate. Ergo si ita comparatur voluntas hominis ad motionem Dei præuiam, vt sine illa non possit velle, & illa posita non possit non velle nisi in sensu diuiso, qui non est in eius potestate actiua, profecto non est magis libera voluntas, quam intellectus, quia non potest ipsa actiue tollere motionem Dei, sicut non potest eam parere. Quid enim interest, quod vna motio sit à voluntate creata, & alia ab increata? profecto hæc magis officit libertati: quia motio voluntatis increata efficacior est, & intimior, magisque per se influens in effectum.

14.

Aduersantia
in respōsio

Impugnatur

Respondent constituendo discrimen, quia voluntas creata licet sit mota à Deo, retinet intrinsecam potestatem non eliciendi talem actum, si velit, quod non habet intellectus, nec alia potentia naturaliter agens. Sed hoc non potest satisficere. Primo, quia illa potestas intrinseca ad non eliciendum actum, quæ dicitur manere in voluntate mota à Deo, vel est ad non eliciendum actum in sensu composito, id est, sustinendo actum non obstante motione, & illa simul stante: & in hoc sensu optimum est discrimen, tamen per illum datur nobis, quod intendimus. Vel ista potentia est tantum in sensu diuiso, & sic eadem profecto est in potentia motiua, & in intellectu, quia si motio voluntatis cesset, ex intrinseca natura talium potentialium est, vt actum non eliciant, quia natura sua ita subordinantur voluntati quoad tales actus, vt si ab illa non applicantur, illos non eliciant, multo autem magis dicitur pendere voluntas hominis ab actuali applicatione, & præmotione Dei: ergo sub illa motione non magis habet potentiam intrinsecam non volendi, quam intellectus, vel manus sub motione voluntatis. Vnde fit, vt sicut non posita motione voluntatis, non solum potest intellectus non assentiri, vel manus non moueri, sed etiam necessario non assentit, nec mouetur, ita iuxta illam sententiam non posita motione Dei, voluntas necessario non vult, ergo non verè dicitur in sensu diuiso, id est, ablata motione, posse non operari, si velit, sed dicendum est ablata motione necessario non operari. Nam sicut non potest componi carentia operationis cum motione, ita non potest componi operatio cum carentia motionis. Declaratur à simili, nam ablata cognitione non recte dicitur voluntas posse ab intrinseco carere volitione, si velit, sed dicendum potius est, non posse velle, & necessario non velle: sed non minus necessaria est (iuxta illam sententiam) ad volendum motio Dei, quam motio intellectus: ergo in illo sensu diuiso id est, si motio Dei desit, non habet voluntas potestatem non operandi, si velit, sed est in potentia necessario non volendi: quæ (vt supra dicebam) est quædam impotentia volendi. Quapropter illa particula *Si velit*, nullo modo potest ibi locum habere, quia ablata motione Dei, non potest homo velle: ergo cum dicitur, *Si velit*, ponitur conditio impossibilis. Aut enim illud, *Si velit*, intelligitur de voluntate directe per actum positum volendi suspendere alium actum, & hoc dici non potest, quia neque id est necessarium ad non agendum liberè, vt est probabile, nec illud est

Elucidatur
similitudine

possibile in illo sensu diuiso, id est, ablata motione Dei: vel intelligitur de voluntate indirecta, & tunc supponi debet proxima potentia volendi, quæ non est sine motione Dei, quia adhuc voluntas est ex parte in potentia tantum receptiua: ergo tunc non habet locum cōditio, *Si velit*, quæ non voluntati, sed necessario caret voluntatis actu, quæ à Deo non mouetur.

Est igitur eadem ratio de quolibet requisito ex parte Dei, quæ est de alijs causis. Nam si tale est requiritum ex parte Dei, vt cum illo non sit potentia non agendi nisi in sensu diuiso, reuera non est potentia suspendendi volitionem per intrinsecum dominium in illam, sed per quandam impotentiam, quia si auferatur illud requiritum, sine illo non potest velle, sicut non potest operari sine concursu Dei. Et similiter potentia illa in sensu diuiso, etiam si sit respectu præmotionis necessaria ex parte Dei, est tantum potentia remota, quia debet prius auferri motio Dei, vt talis potentia reducatur in actum non volendi, & auferre illam motionem non est in potestate ipsius voluntatis, quia ad illam solum passiuè se habet. Vnde etiam hic habet locum illa ratio, quod nec possit imputari homini carentia volitionis, quando non recipit motionem Dei, quia ante motionem non est in potentia proxima, & non habet in sua potestate motionem, per quam in proxima potentia constitutur, sed solum est ad illam in potentia passiuæ, & ita non potest illi imputari, quod illam non habeat, & post motionem non potest voluntati moraliter tribui, quod actum non suspendat, vel quod suum influxum non contineat, quia posita motione non potest, & illa motio ponitur sine influxu eius. Ergo ad veram libertatem saluandam sensus compositus vniuersaliter, & sine exceptione necessarius est respectu omnium, quæ proprie sunt prærequisita ad agendum, siue ex parte causarum secundarum, siue ipsius Dei.

16.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ, negamus *Opposito sibi* priorem partem de concursu præuii, sufficit enim si multaneus, qui vt in re ipsa datus non est ex prærequisitis ad volendum, sed est concomitans, & cum illo inuoluitur vsus libertatis. Vt vero est tantum in actu primo, est ex prærequisitis: verumtamen cum illo in eo statu posito, seu oblato ex parte Dei, potest simul componi carentia actus, ad quem supponitur concursus in actu primo oblatus. Eodem modo dicendum est ad alteram partem de voluntate Dei. Concedimus enim aliquam voluntatem Dei esse præuiam ad volitionem hominis, & nihilominus dicimus eam illa posse simul componi, tam non agere, quam agere, quia non oportet, vt sit voluntas absoluta, quod talis actus fiat, & in rerum natura ponatur, vt recte dixit Soto 1. de Natura, & gratia c. 16. sed sufficit voluntas includens aliquam conditionem, nimirum voluntas concurrendi cum libero arbitrio hominis ad hunc, vel illum actum, si ipse cooperari velit, quod semper relinquitur in manu, & potestate eius. Vnde merito graues Theologi dixerunt, licet voluntas Dei ex æternitate antecedit, nihilominus volitionem eius, vt determinatur ad volendum concurrere cum voluntate creata ad talem actum, non esse voluntatē præcedentem sed concomitantem. Hæc autem concomitantia videtur consistere in obiecto illius voluntatis diuinæ, qua vult concurrere cum humana, quia per illam volitionem, non vult actum voluntatis humanæ simpliciter, & absolute, sed vt efficiendum ab eadē voluntate humana & quasi sub conditione, si voluntas ipsa humana velit cooperari, & ideo talis voluntas Dei nihil operatur per se sola, neque prius, quam voluntas creata, simul efficiat, & ita facile intelligitur, quomodo illa duæ voluntates simul coniungantur ad eandem actionem, nam voluntas diuina ex æternitate est quasi præparata, & habet applicatā potentiā suam ad coagendum cum voluntate humana. Vnde quādo in tempore voluntas humana, per libertatem suā coniungitur diuinæ, simul efficiunt.

CAPVT

CAPVT IV.

*Virum voluntas exposta cum omnibus praequisi-
tis ex parte intellectus ad libere volendum pos-
sit à Deo ita moueri, vt ex necessitate,
& non libere velit.*

7. *Questionis declaratio.* **H**uius questionis resolutio ad declarandam am-
plius rationem libertatis, & ad explicandam po-
tētia concordiam libertatis cum motionibus gratiae
multum conferre potest, & ideo illam hoc loco prae-
mittere visum est. Loquor de voluntate habente ex
parte intellectus actu propositum obiectum eo mo-
do, quo ad libere volendum necessarius sit, & ex na-
tura rei sufficiat. Nam si intellectus perturbetur, aut
subito, & sine sufficienti iudicio, ac deliberatione ra-
piatur, non est dubium, quin voluntas possit ex ne-
cessitate, sine libertate moueri non solum miraculo-
se, aut per gratiam, sed etiam ex interno impetu, vt
in moribus primo primis iuxta communem doctri-
nam contingit. Deinde necesse est, vt per integrum
intellectus iudicium proponatur obiectum de se in-
differēs, id est, quod nec repraesentetur clare, vt sum-
mum bonum homini simpliciter necessarium, neq;
etiam vt bonum, quod ad finem actu intentum sim-
pliciter necessarium sit. Et per hoc excluditur tam
absoluta necessitas ab intrinseco, quae potest esse in
actu voluntatis circa summum bonum clare visum,
quam necessitas ex suppositione, quae potest esse in
volitione medijs necessarijs ex intentione finis, quam-
uis haec non sit absoluta necessitas, nisi etiam inten-
tio finis absolute necessaria sit. Denique per hoc ex-
cluditur omnis necessitas, quae ab intrinseco ex natu-
ra illius provenit. Vnde questio solum est de necessi-
tate ab extrinseco, id est, an instante tali iudicio ratio-
nis, quo voluntas libere ex se moueretur, fieri possit,
vt ab aliquo agente extrinseco in tale obiectum sic
propositum ita impellatur, vt non libere sed necessa-
rio illud amet, vel aueretur. Et quoniam de fide cer-
tum est nullam causam creatam spirituales, vel coe-
lestem habere hanc vim in voluntatem, de solo Deo
questio tractatur.

2. *Duplicem necessitatem.* Distinguenda praeterea est necessitas à coactione,
nam, vt supra dixi, coactio addit ultra necessitatem,
quod sit motus contra internum appetitum vitalem,
& quia sub hac ratione repugnat actu voluntatis,
cum intrinsece, & per se voluntarius sit, ideo com-
muniter docent Theologi non posse voluntatem ad
actus elictos cogi: nam eo ipso, quod illos elicit, vo-
luntarij simpliciter sunt, quia non potest velle, quin
velit, nec potest nolle, quin implicite velit nolle. De-
nique distinguenda est necessitas quoad exercitium
à necessitate quoad specificationem: nam de hac po-
steriori nulla est questio, quia facile potest Deus ne-
cessitare voluntatem quoad specificationem, negan-
do concursum ad omnem aliam speciem actus prae-
ter vnā: sicut etiam dici potest necessitare volun-
tatem quoad indiuiduationem, non offerendo con-
cursum, nisi ad vnum indiuiduum. Et ratio est, quia
hac posteriori necessitas non est absolute agendi, aut
volendi, sed conditionata agendi hoc, si voluntas a-
gere velit, vnde absolute est necessitas non agendi a-
liquos actus, quae facile potest esse in voluntate crea-
ta ex voluntate diuina, non solum quoad has, vel il-
las species actuum, sed etiam absolute ad omnes, quia
potest Deus negare voluntati concursum ad omnem
actum, & tunc ex necessitate nullum elicit, sicut i-
gnis ex necessitate non calefacit, Deo negante suum
concursum. Eodem ergo modo potest Deus, negan-
do voluntati concursum ad alias species actuum, co-
arctare illam, vt solum in vna specie possit elicere a-
ctum, si velit, & hoc est necessitare illam quoad spe-

cificationem: quæstio ergo nostra est de necessitate
quoad exercitium.

3. *Opinia.* Prima opinio negat, posse Deum necessitare vo-
luntatem, instante iudicio rationis, quo ita propona-
tur obiectum, vt voluntas sibi relicta illud amare,
vel non amare, aut etiam odisse potuisset. Hanc sen-
tentiam intendit Bannez prima parte, quæst. 19. arti-
cul. 10. dub. primo in fine §. Sed dices. Nam, licet illam
sub dictis specialibus verbis non tradat, comprehen-
dit sub generalibus, quibus ex eo, quod libertas vo-
luntatis oritur ex indifferentia iudicij rationis, sic in-
fert. Ex prædictis colligimus corollaria. Primum est: Quoties-
cunque actus voluntatis oritur ex prædicta radice iudicij, sem-
per erit liber. Vnde rursus colligo. Quidquid antecesserit, vel com-
mitabitur, vel superuenit ad actum voluntatis, si non tollat
iudicium illud medijs circa finem, non destruit libertatem ope-
rationis. Vbi nihil excipit, etiam si hæc à Deo proue-
niant, imo statim expresse ita rem explicat, & ex illo
principio dissoluendas putat omnes difficultates,
quæ in concordia libertatis nostræ cum prouidentia
& gratia diuina concurrere solent. Et hanc doctrinā
sequutus est Cumelius in eodem artic. 10. in appen-
dice de libero arbitrio, conclusionē secundā, & P. Al-
uarez disputat. 126. concl. 5. expresse declarat, Deū
non posse necessitatem inferre voluntati, instante iu-
dicio rationis de se indifferentē, eandem sententiā
tradere videtur P. Vazquez prima parte disp. 97. ca-
pit. 8. & alibi sæpe: excipit tamen voluntatem hu-
manā naturæ hypostaticē vnītā Deo, & ex diuerso
fundamento procedit, vt videbimus.

4. Priores ergo auctores concedunt posse Deū, stan-
te iudicio mentis ex se indifferentē, ita prae-mouere
voluntatem, & efficaciter ad vnā partem determi-
nare, vt illa non possit resistere, nihilominus tamen
dicunt, non necessitare illam necessitate contrariā
libertati, ac proinde non posse illam necessitare: quia
si posset, posset maxime illo modo: sed illo modo nō
necessitat: ergo. Minor probatur primo, quia non ob-
stante illa motionē, actus elicitur à voluntate cum
indifferentia rationis, & iudicij: sed in hoc saluatur
definitio libertatis, ergo ille actus libere fit. Secundo
probatur idem, quia libertatem actus non excludit
nisi necessitas absoluta: sed illa necessitas non est ab-
soluta, & simpliciter, sed tantum secundum quid, &
ex suppositione: ergo non repugnat libertati. Tertio,
obiectum voluntatis est bonum cognitum: ergo im-
possibile est, voluntatem ex absoluta necessitate a-
mare obiectum non cognitum, vt necessarium bonū
ex necessitate amandum: ergo quamdiu iudicium
intellectus proponit obiectum, vt bonum indifferēs,
impossibile est, quod voluntas medio illo iudicio tē-
dat in illud obiectum ex necessitate absoluta, & non
libere. Quarto. Voluntas cogi non potest ex sententiā
omnium Theologorum, sed si necessitaretur, coge-
retur: ergo nec necessitari potest. Probatur minor,
quia illud cogitur, quod contra inditam sibi naturā,
& conditionem mouetur: sed si voluntas necessita-
retur circa tale obiectum sic cognitum, moueretur
contra insitam sibi naturam, & conditionem, vt
constat, quia indita natura voluntatis est cum indis-
ferentia, & dominio moueri circa tale obiectum: ergo.
Maior patet, quia quod est contra inditam pro-
prietatem naturæ, est etiam contra inclinationem
internam, ac proinde est violentum, seu coactum.
Quinto argumentari solent, quia non potest Deus
facere, vt potentia non libera ex natura sua libere per
miraculum operetur, ergo nec potest facere, vt po-
tentia natura sua libera necessario operetur: videtur
enim eadem ratio, & proportio.

5. Possumus in confirmationem huius sententiæ af-
ferre Augustinum libr. 3. de Lib. arb. cap. 3. vbi inter
necessitatem, & voluntatem ita distinguit, vt neget
fieri voluntatem, quod sit necessitate. Si enim (inquit)
necesse est, vt velit vnde vult, cum voluntas non erit. Et in-
fra, voluntas igitur nostra nec voluntas esset, nisi esset in
nostra

Vazquez 12
p. d. 68 c. 5.
disp. 97. c. 2.
n. 8. disp. 98.
c. 5. n. 31.

Confirmatur 1.

nost a potestate, porro quia est in potestate, libera est nobis. Et infra Nec voluntas esse poterit, si in potestate non erit, ergo & potestatis est prædictus. Simili modo Bernardus lib. de Grat. & liber arbit. à principio loquens de consensu voluntatis ait, Non cogitur, non extorquetur. Est quippe voluntas, non necessitatus. Et hoc ita esse verum, ut aliud repugnet, indicat, dum subdit. Alioquin si compelli valet inuitus, violentus est, non voluntarius, ubi autem voluntas non est, nec consensus. Non enim est consensus nisi voluntarius, ubi ergo consensus, ibi voluntas, ubi autem voluntas, ibi libertas, sentit ergo repugnare esse voluntatis consensum, & esse necessarium. Denique allegatur D. Thomas in 1. 2. q. 17. art. 1. ad 2. & 1. p. qu. 83. articulo 1. quia his locis docet, ideo voluntatem liberè moueri, quia ratio potest diuersas conceptiones boni, & mali habere, & de obiecto cum indifferentia quadam iudicare. Ergo sentit: stante hac indifferentia iudicij, non posse actum voluntatis esse necessarium.

6. *a. Opin.* At vero altera sententia P. Vazquez in hoc fundari videtur, quod voluntas habens præfens obiectum indifferens, & ut tale iudicatum, non potest ab extrinseco ita determinari ad vnum, ut resistere non possit, & influxum suum cohibere. Hoc autem fundamentum non inuenio ibi probatum, sed suppositum. Nam ex eo quod voluntas nostra necessitari non potest in via ab obiecto, quamdiu usus rationis sine perturbatione manet, iuxta doctrinam Diui Thom. prima secundæ quæstione 10. art. 2. inferri immediate ille auctor, stante illo iudicio, non posse libertatem voluntatis impediri, quæ illatio nulla est, nisi supponatur tale impedimentum non posse ab extrinseca causa provenire. Videtur autem Vazquez hoc fundamentum supponere ex his, quæ contra Gregorium dixerat disputat. 88. cap. 5. Ibi autem non inuenio probatum, esse impossibile omnem modum necessitandi voluntatem circa tale obiectum, sed solum de facto non dari motionem prædeterminantem, quia si daretur, læderet libertatem, quod longe diuersum est.

7. Posset autem suaderi hæc sententia isto modo, quia nulla præuia motio ex parte Dei intelligi potest, quæ talem necessitatem inferat voluntati. Aut enim illa motio esset res distincta ab ipsomet actu quem voluntas elicit, vel esset ipsemet actus secundum aliquam rationem spectatus: neutrum dici potest: ergo. Minor quoad priorem partem probatur, quia illa motio facta à solo Deo non potest esse nisi productio alicuius qualitatis, quæ in sit voluntati per modum actus primi, quia cum ab illa non fiat, non potest esse actus secundus: sed talis qualitas non potest necessitare voluntatem ad actum secundum: tum quia non tollit dominium eius, nec minuit potentiam agendi, & non agendi, tum etiam, quia hac ratione habitus infusi, quantumvis perfecti non possunt necessitatem inferre voluntati circa obiecta indifferentia, seu non simpliciter necessaria: ergo illo modo non potest voluntas necessitari à Deo. Altera item pars probatur, quia in ipso actu voluntatis siue libero, siue necessitatio nulla ratio considerari potest, quæ à solo Deo fiat, ut nunc suppono: ergo talis motio, ut est à Deo, non est antecedens, sed concomitans, quia simul fit à voluntate: ergo semper ex hac parte est subiecta dominio voluntatis, quia semper est potens dare, vel non dare suum influxum.

8. Verumtamen quidquid sit de huius sententiæ veritate, non video, cur excipiat voluntatem creatam unitam hypostaticè diuinæ personæ. Primò, quia si ratio facta est alicuius momenti, eodem modo procedit in voluntate Christi, quia, non obstante hypostatica vnione, in intellectu Christi præsentatur obiectum amabile, quale ipsum est, & ideo si non est necessarium iudicatur indifferens, sine vlla mentis perturbatione, vel deceptione, aut inconsideratione: ergo voluntas etiam tendit in illud liberè, quantum est in se, nec potest necessitari, vel per motionem distin-

ctam ab actu, vel quæ sit idem cum illo, propter eandem rationem factas, quæ eodem modo applicari possunt. Secundo quia vnio hypostatica per se ipsam formaliter non est principium actuum, aut motuum voluntatis, ut nunc tanquam certum suppono: ergo non potest necessitare voluntatem per se ipsam: ergo si necessitat, oportet, ut id faciat per aliquam mutationem factam in voluntate, ergo in illa etiam voluntate habet locum dilemma factum, vel si in illa non est efficax, neque in alijs erit. Vnde accedit tertio, quod nullum donum creatum potest tribui naturæ unitæ hypostaticè Verbo, quod non possit tribui naturæ creatæ in propria persona existenti, neque actio vlla, vel modus physicus operandi potest communicari naturæ assumptæ, qui non possit puris hominibus communicari, quia personalitas diuina communicata naturæ creatæ, licet illam sanctificet, & deificet quoad dignitatem personalem, & substantialem, non dat capacitatem, vel potestatem physice operandi, sed moraliter significat actiones: at vero modus operandi voluntatis libere, vel necessario, est modus physicus, & realis: ergo si voluntas unita est capax necessaria operationis, non obstante indifferentia obiecti, etiam voluntas non unita illius erit capax: vel è contrario si in nostris voluntatibus id reperitur impossibile, non est, cur hypostaticam vnionem excipiamus. Itaque de priori opinione quid sentiam breuiter in hoc capite explicabo, de posteriori autem in sequenti dicam.

Dico ergo Deum posse ita mouere voluntatem, 9. *Vera sententia* stante integro iudicio rationis de obiecto ex se indifferente, seu non necessario, ut motu non libero, sed simpliciter necessario in illud feratur. Hanc assertionem expresse docuit Diuus Thomas quæstione 22. de Veritat. articulo 8. ubi in principio corporis dicit, posse Deum necessitare voluntatem, non cogere. Et alijs locis solum negat posse Deum cogere voluntatem, & sine alia limitatione adiungit posse illam immutare, & ab vno bono ad alium actum transmutare, prout voluerit, ut patet ex 1. 2. quæstione 6. articulo 4. ad 1. Et sub illis verbis comprehendendi potestatem necessitandi voluntatem sine coactione exponit Conradus in eadem 1. 2. quæstione 80. articulo 3. ad 1. allegando priorem locum, & tanquam manifestum id supponit Capreolus 1. distinction. 45. ad 1. contra quintam conclusionem. Et hoc modo loquuntur multi ex scholasticis antiquis in 2. distin. 25. Expresse vero id tradit Gabriel ar. 3. dub. 1. conclus. 4. & Palacii disputat. vnic. dub. vlt. Osham quæstione 19. ad 2. Hi vero auctores in hoc fundantur, quod potest Deus solus efficere actum volendi in voluntate, quo ipsa velit necessario, etiam si ipsum non elicit. Quod fundamentum nos non admittimus, nunc vero necessarium non est de illo disputare. Vnde sine illo fundamento tenet eandem sententiam Marfil. in 2. quæ. 16. artic. 5. dub. penultim. conclus. 9. & 10. Scotus in 4. distinct. 49. qu. 6. §. Dicere, Almain. tractat. 1. Moral. capit. 2. Eandem opinionem tenet Sor. libr. 1. de Natur. & grat. cap. 16. Medina 1. 2. quæst. 6. artic. 4. conclus. 1. Valent. disput. 2. qu. 1. punct. 3. ad 2. & qu. 5. punct. 4. & optime Bellarm. lib. 4. de Grat. & libero arbitrio, cap. 11. §. Tercio est obseruandum: latius capit. 14. in impugnatione tertiæ sententiæ, ubi expresse sententiam Bannez refert, & confutat illo innominato. Denique eandem sententiam sequitur dicens esse communem Theologorum Cumel. in opusculis tom. 3. discurs. 2. assertio. 4. quamuis enim ibi duos modos inuoluat huius necessitatis, scilicet, ex parte potentie, vel obiecti, utrumque tamen suis rationibus probat, licet non satis consequenter loquatur, ut ex alio loco allegato constat. Eandem sententiam tenet Cabrera 3. p. q. 18. art. 4. disp. 1. in principio, ubi præter morem doctrinam nostram approbat, quam vero constanter in cæteris loquatur, postea videbimus, & idem tenet Alexand. Pesanti. 1. p. qu. 19.

qui. 19. art. 8. disp. 1. ubi contrariam sententiam dicit esse contra omnes Theologos.

10. *Confirmatur ex Patribus.* Secundo possumus assertionem hanc ex Patribus hoc modo confirmare: nam haeretici, qui dixerunt Deum non solum posse, sed etiam semper necessitare voluntatem hominis in omnibus volitionibus suis, non negabant habere hominem iudicium rationis, quo cognoscat, & discernat bonitatem vniuscuiusque obiecti, & an sit necessarium, necne, siue in ratione medijs. Neque etiam dicebant Deum necessitare voluntatem auferendo illud iudicium, aut intellectum hominis perturbando, sed solum sua voluntate, vel praesentia ita promouendo voluntatem, ut illam necessarii faciat operari, ut constet tam ex antiquis erroribus Manichaei, & Abailardi, quam ex nouis Caluini, Lutheri, &c. At verò si, stante iudicio rationis integro, non posset voluntas necessitari per quamcunque motionem, vel efficientiam Dei in ipsam, facillimum fuisset Patribus, & Catholicis impugnantibus eos redarguere, eo quod per ipsam motionem extrinsecam dicerent voluntatem necessitari, cum ea non obstante ex iudicio rationis de se indifferenter operetur, quod ad libertatem sufficit. At Patres nunquam ita respondent, vel impugnant errores illos, sed supponunt potius necessitandam fore voluntatem per talem motionem, si daretur, non obstante iudicio rationis. Et ideo negant dari talem motionem necessitantem, non quia impossibilis sit, sed quia Deus sapienti sua prouidentia ita gubernat, ut talem motionem (vique de lege ordinaria) illi non imprimat.

11. Atque hoc modo colligitur assertio ex Concilio Tridentino, & Sen. definitibus contra Caluinum, qui praedicto modo errauit, & tamen Concilium Tridentinum sess. 6. c. 5. & canon. 4. hunc errorem damnat, non quia ille modus necessitandi sit impossibilis, sed quia haereticus ille asseruit de facto voluntates nostras ita semper moueri, & operari. Et ideo Concilium ad contradicendum illi errori, praeter iudicium rationis, requirit usum libertatis, ut talis motio necessitans in voluntate non praecedat, & hoc est, quod ait. Ita ut tangente Deo cor hominis, prout distenter, si velis, & illam inspirationem, seu motionem abiacere. Et Concil. Sen. decret. 15. fidei dixit. Nec tamen tale sit huiusmodi transiens Dei auxilium, cui resisti non possit, & hoc docet esse necessarium, ut libero arbitrio non prauidetur, ergo senserunt Patres horum Conciliorum ad libertatem actus non fuisse iudicium rationis, sed impediri posse per motionem aliquam ex parte ipsius voluntatis. Potest etiam sic induci Chrysof. homil. 42. ad Popul. Nos has non praueit voluntates, seu nostram terminet libertatem. Vbi non negat praueientem gratiam, ut postea videbimus, sed efficientiam ita praueientem voluntatem, ut illam determinet necessario, & ex modo illo loquendi constat sensisse Chrysostomum non esse impossibile Deo praueire illo modo voluntatem, sed ob convenientem prouidentiam non id facere. Sic etiam dixit Damascenus lib. 2. de Fide cap. 30. non praedestinare Deum seu praedestinare illa, quae in nobis sunt, quia nec visum (ait) admitti vult, nec virtute vim affert, vique necessitatem inferendo, ubi quidem negat Deum inferre hanc necessitatem, non quia non possit, sed quia non est consentanea prouidentia, ita enim de praedestinatione necessitante exposuit illum locum D. Thomas 1. p. q. 23. art. 1. ad 1.

12. *Quid per imperium Dei intelligi.* Praeterea Hieronymus epist. 146. ad Damasum de fil. prodig. sic exponit de Deo homini mentis propriae libertatem, ut viuet non ex imperio Dei, sed obsequio suo, id est, non ex necessitate, sed ex voluntate, ubi per imperium Dei non intelligit legem, vel preceptum moraliter impositum, si enim & falsa esset prior propositio negans, & inepta expositio subiuncta, quia tale preceptum non infert necessitatem, nec excludit libertatem. Loquitur ergo Hieronymus.

Pars I.

mus de illo absoluto imperio omnipotentiae Dei, quod ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. Sentit ergo posse Deum hoc imperio voluntatem necessitare, non tamen facere, ut virtus haberet locum, sicut statim subiungit. Est etiam optimum Augustini testimonium lib. 1. de Lib. arb. c. 11. & lib. 2. cap. 1. Vbi ait, naturam illam, quae hominis mentem excellit, non cogere, id est, necessitare voluntatem hominis ad libidinem; non quia non habeat potestatem illam cogendi, sed quia iusta est, inferiorem autem naturam propter infirmitatem, & impotentiam non posse voluntatem hominis seruam libidinis facere. Ergo sentit Augustinus non deesse in Deo potentiam ad necessitandam voluntatem.

13. *Ratione probatur.* Tercio probatur assertio ratione fundata in omnipotentia Dei, & in sententia Augustini in Enchirid. cap. 98. dicentis posse Deum, quia omnipotens est, mutare voluntatem hominis, quando voluerit, & ubi voluerit: nam ad eandem omnipotentiam spectat posse illam mutare, quomodo voluerit, si in modo nulla appareat implicatio contradictionis; ergo non solum potest mutare voluntatem, seruando eius libertatem, sed etiam necessitando illam, & liberum usum impediendo. Probatur haec vltima consequentia, quia nulla maior repugnantia in vno, quam in altero modo inuenitur. Imo difficilius videtur voluntatem mutare efficaciter, salua eius libertate, quam eam necessitando: quia in priori modo oportet in eadem actione coniungere potestatem non agendi cum infallibilitate agendi, quod videtur difficile: in modo autem posteriori cessat illa difficultas, quia si motio inducit necessitatem, consequenter habebit infallibilem effectum. Aliunde vero ex parte ipsius voluntatis creatae nulla est specialis repugnantia, quia haec habeat duplicem potestatem, agendi scilicet, & non agendi, potest per omnipotentiam Dei secundum alteram sui operari, & secundum alteram impediri, ne suammet operationem possit suspendere, tunc autem operatio erit necessaria, & non libera quoad exercitium, quia libertas in operatione non est essentia actus, vel modus intrinsecus eius, sed est denominatio à potestate agendi, & non agendi, vique ad vtrumque expedita, seu non impedita, ergo tunc actus carebit tali denominatione & consequenter erit necessarius: neque in eo, quod Deus impedit vsum illius potestatis in voluntate creatae, aliqua repugnantia cogitari, vel inferri potest. Quia cum omnis potestas cause secundae sit subdita potestati cause primae, facile potest per illam impediri, ne suamet potestate utatur, & oppositum videretur multum derogare omnipotentiae Dei, & eius eminentiae super omnem potestatem creatam. Vnde hac ratione potest efficacissime impedire, ne voluntas velit, negando illi suum concursum, & consequenter necessitando illam ad non volendum; ergo etiam potest impedire vsum potestatis ad suspendendum actum, & sic illam necessitare ad agendum.

14. *Solutio argumentorum contrariae probationis.* Quarto hoc possumus euidentius ostendere respondendo fundamentis aliarum opinionum, quod longe facilius est in priori, quam in posteriori sententia. Nam prior supponit posse Deum motione sua praueire vsum humanae libertatis ita efficaciter, ac physice praedeterminare voluntatem hominis, ut non possit voluntas illi resistere: ex quo principio ad hominem conuincere possumus, posse etiam necessitare. Primo, quia illud ipsum praedeterminare illo modo est necessitare, ut communiter sentiunt Doctores huius temporis impugnantes Caluinum: tamen quia hoc negant auctores illius sententiae, & de illo est specialis controuersia tractanda fuisse lib. 5. ideo nunc hanc probationem omittimus. Secundo igitur ad hominem argumentor: nam voluntas stante iudicio integro intellectus prius natura, quam determinetur à Deo ad vnum volendum, est de se indeterminata, & indifferens ad plura, & nihilominus dicitur.

B

citur p[re]determinari à Deo, simulque sub illa determinatione retinere suam indifferentem potestatem ad suspendendum actum, quantum est ex se; ergo eadem ratione non repugnat, quamvis voluntas, stante iudicio intellectus, de se sit libera, nihilominus impediri omnino ab usu libertatis, & necessitati ad vnum. Probat[ur] consequentia, quia nulla est maior repugnantia, quod facillè ostendimus discurrendo per singulas probationes illius sententia.

15. Prima supponit nouam, & defectuosam definitionem actionis liberæ, scilicet, vt sit actio à voluntate elicit[ur] circa obiectum per iudicium rationis indifferens propositum. Nullus enim, quod ego viderim, ante Dominum Bannez illam definitionem liberæ actionis tradidit. Nam de ipsa potentia in optimo sensu dici potest voluntatem esse liberam, quia operari potest cum indifferentia integri iudicii rationis, quod erit verum, etiam si voluntas necessitetur stante simili iudicio, quia ipsa de se potens est ad operandum cum dominio circa tale obiectum, etiam si hic, & nunc impediatur. Inde verò non sequitur talem potentiam nunquam posse impediri ab usu libero circa obiectum indicatum de se indifferens, quia cum obiectum sic indicatum non necessitet voluntatem, potest aliunde voluntas superari, & extrinseca necessitas illi imponi, vt ostensum est. Loquendo autem de actu, de quo argumentum procedit, nego definitionem actus voluntatis liberi esse, vt sit actus voluntatis cum iudicio rationis indifferente elicitus. Nam licet hoc sit necessarium non sufficit, quia illud iudicium est origo libertatis in actu voluntatis, ergo non est ipsa formalis libertas ipsius actus. Antecedens est Diui Thomæ 1. p. q. 83. & receptum in eius schola, vnde neque ab illis auctoribus negatur. Consequentia verò probatur primo, quia radix alicuius forme non est ipsamet forma: nam idem non est radix sui ipsius. Secundò, quia in illo iudicio duo possunt considerari, scilicet actus, & obiectum eius, ex quib. actus non est formaliter liber, sed naturalis prout antecedit voluntatem; ergo non potest esse forma denominans liberum actum voluntatis. Obiectum autem illius iudicii licet secundum se sit indifferens, non tamen esse potest forma, à qua ipsum velle humanum denominetur liberum, quia formalis libertas non est proprietas obiecti, sed est intrinseca proprietas hominis operantis voluntati inherens; ergo præter indifferentiam obiecti, quæ supponitur vt fundamentum libertatis, requiritur intrinseca indifferentia ipsius potestatis, & per habitudinem ad illam actus proximè denominatur indifferens, seu liber.

16. Vnde etiam de diuina voluntate dixit D. Thomas in 2. d. 25. q. 1. art. 1. ad 1. in Deo seruari liberum arbitrium, quia eius voluntas neque est natura sua determinata ad bona extra se, nec determinatur ab alio, sed à se. Sic ergo in voluntate creata ad libertatem actus non sufficit indifferentia obiecti, nisi potentia ipsa habens plenum dominium sui actus cum integra, & proxima potestate indifferente motum suum agere sinatur: sicut de causis secundis generatim dixit August. 7. de ciuit. c. 30. & de libertate ad peccandum lib. 22. c. 1. & in Enchirid. c. 95. & 96. Nam hoc ad suauem, & ordinariam providentiam Dei spectat. Inde verò non sequitur, stante tali iudicio rationis Deum necessariò sinere voluntatem operari, prout velit, potest enim non sinere, sed ita illam impedire, vt vnum tantum possit, & hoc est illam necessitare. Peccat ergo argumentum illud nō distinguendo duplicem necessitatē, vnam ab intrinseco, aliam ab extrinseco; argumentum enim probat actum à voluntate elicitum cum indifferentia iudicii non esse necessarium ab intrinseco, ac subinde fore liberum, nisi ab extrinseco necessitas inferatur voluntati; hanc verò inferri non posse illo argumento non probatur.

In quo per-
cet. 1. Argu-
mentum.

17. Solutio se-
cundi.

Ad secundum, quod illa necessitas non sit absoluta, sed ex suppositione, respondetur in primis, illa duo

non semper repugnare, nam si suppositio antecedit omnem usum libertatis, & ex illa sequatur necessitas cum impotentia simpliciter resistendi, illa duo non repugnant simul, sed est necessitas absoluta, etiam si sit ex suppositione, non enim dicitur necessitas absoluta, quia nihil supponit, imò nulla est necessitas in creaturis, quæ causam aliquam non supponat, vnde oriatur: & ipsa necessitas, quæ est in amore beatifico, est ex suppositione visionis Dei, & necessitas, quæ est in motibus gratiæ excitantis, supponit talem cognitionis modum, vel efficaciam virtutis diuine ita animum mouentis. Ergo necessitas non dicitur absoluta, quia nulla sui causam supponat, sed quia talis est, vt excludat potestatem resistendi, præueniendo omnino liberum usum. Quod si fortasse nomine necessitatis absolute intelligatur necessitas ab intrinseco ex innata determinatione potentia ad vnum, sic falsum est solam hanc necessitatem absolutam repugnare libertati quantum ad usum eius, quia etiam necessitas ab extrinseco immixta illi repugnat: non enim est minor necessitas, quæ ab extrinseco inferatur sine potestate resistendi, quam sit interna, imò illa prior ultra necessitatem aliquid de violentia participat. Quid enim prodest voluntati habere potestatem ad vtrumlibet cum interna indifferentia, si in facto ipso non finitur vti integra sua facultate, sed ad vnum ab extrinseco ita necessitatur, vt non possit resistere, nec suo actui dominari?

18. Ad tertium de obiecto cognito respondetur, vt voluntas necessitetur à Deo, non oportere, vt ipsa velit necessitari, sed solum quod necessitetur, vt velit, sicut quando voluntas liberè vult, non oportet, vt modum ipsum liberè operandi directè velit, sed vt in actu exercito liberè velit. Vnde fieri potest, vt quis liberè velit, & id ignoret, imò erret credens non liberè operari, vt hæretici errant. Et similiter è conuerso potest quis à Deo necessitari ad volendum, ipso neque sciente, neque volente, sed solum directè volendo obiectum propositum, & idè nihil refert, quod obiectum non supponatur cognitum, vel indicatum necessarium. Neque propterea voluntas feretur in incognitum, quia nō fertur in necessitatem actus, vel obiecti, sed in eius bonitatem. Neque etiam indifferentia cognita in obiecto obstat potestati necessitati actus ab extrinseca motione proveniente, quia licet sit indifferens iudicium obiecti cogniti, per efficaciam extrinseci agentis impeditur voluntas, ne actum circa tale obiectum suspendere possit, tendèdo necessariò in bonitatem obiecti, nihil curando de indifferentia eius.

19. Potest hoc ad hominem confirmari, & retorqueri argumentum contra dictos auctores: nam ipsi dicunt, stante indifferentia iudicii, & indeterminatione innata voluntatis, voluntatem prædeterminari absolute prædeterminatione ad vnum, contra quod idem fieri potest argumentum, quia voluntas non fertur, nisi in bonum cognitum; ergo non potest prædeterminari, nisi bonum illud indicatum sit vt determinatè amandum; ergo quandiu iudicium est indifferens ex parte obiecti, id est, proponens obiectum vt aptum eligi, vel respui, non potest voluntas ad vnam partem prædeterminari; ergo erit impossibile, mediante illo iudicio, voluntatem tendere in illud bonum ex prædeterminatione: est enim eadem forma argumenti, & eadem ratio, neque immerito, quia illa prædeterminatio nō est, nisi vera necessitas. Nec possunt illi aliter respondere, nisi negando consequentiā, quia prædeterminatio non provenit ab obiecto, sed aliunde, neque oportet cognosci ab eo, qui prædeterminatur; idem ergo nos de necessitate dicimus.

20. Ad quartum respondet Bonauent. in 2. d. 25. art. 1. q. 5. & ibi alij communiter, licet voluntas ex necessitate fiat de nolente, vel de non volente volens, non correspondet gi absolute loquendo, quia eo ipso, quod sit volens, iā non violenter fertur, sed voluntariè: quod simpliciter verū est. Nihilominus tamen illam et necessitas, quare-

Quæ sit nō
cessitas ab-
soluta.

18. Respon-
sio
tertij.

19. Retorquē-
tur argumē-
tum

20. Bonauent.
tate fiat de nolente, vel de non volente volens, non co-
respondet

CAPVT V.

Quibus modis possit Deus facere, vt voluntas necessario velut obiectum actuali iudicio rationis indifferenter propositum.

quatenus praternaturalis est, videtur esse aliqua ex parte violenta, quia priuatur voluntas naturali dominio, quod habet in suum actum, & impeditur, ne vt possit naturali potestate suspendendi illum. Sicut etiam, si Deus illam necessitaret ad non volendum, negando illi concursum, vim quandam illi inferret, negando illi, quod secundum naturam ordinem debitum est, contra naturalem illius inclinationem. An vero illa vis dicenda sit coactio, quia non est contra appetitum elicitem, & an sit dicenda violentia, quia fit a Deo, cui creatura subiicitur secundum potentiam obedientialem? quæstiones sunt tantum de modo loquendi, & præsentis instituto nihil inferunt, & ideo illas omitto in 1. 2. q. 6. art. 4. vbi tractari solent. Solumque aduerto, huiusmodi necessitatem solere à Patribus per verbum cogendi explicari, vel quia non est aliud verbum latinum, quo proprius effectus iste explicetur, vel quia illa necessitas, nisi adhibendo vim aliquam inferri non potest.

Ad quintum respondeo negando consequentiam, primo, quia potentia non libera in actu primo non potest fieri in se libera, & ideo non potest illi conferri, vt liberè operetur: nam actualis operatio libera essentialiter pendet à potentia formaliter libera, quoniam actualis libertas solum consistit in actus emanatione à potentia formaliter libera, & denominatione ab illa. E contrario vero potentia de se libera retinens suam libertatem in actu primo, potest habere plures actus necessarios propter conditionem obiecti, vel propter impedimentum ex defectu deliberationis, & ideo sine repugnantia potest necessitari, quia per hoc non mutatur natura eius, sed tantum impeditur, ne secundum suam integram potestatem operetur. Deinde explicatur hoc amplius, quia operatio, vt liberè eliciatur, duas conditiones essentialiter requirit, vna est, vt sit per se voluntaria, quia alias non posset potentia de se indifferens per illam determinari ad agendum, vt lib. 3. dicam. Altera est, vt feratur in obiectum cognitum cum indifferetia rationis. Hinc ergo fit, vt inferiores potentie non possint eleuari ad liberè operandum, quia feruntur in obiectum, vel omnino non cognitum, vt potentie merè naturales, vel non cognitum per rationem, vt potentie sensitivæ, vel quia actiones earum non sunt per se voluntariæ, vt reperitur etiam in intellectu. E contrario vero illæ duæ conditiones licet ex parte causæ secundæ sufficiant, oportet, vt potentia ipsa finatur connaturali modo operari potest tamen in illo modo impediri, & ex hac parte non repugnat necessitari.

Vnde facile responderetur ad testimonia Augustini, & Bernardi, illi enim loquuntur de voluntate secundum se, & secundum naturam suam spectata, secundum quam indifferens est in suis operationibus, ex qua indifferetia denominata est voluntas, quia quod vult, eligit, & operatur, si facultas ad sit. Et in hoc sensu de ipsa potentia dicitur illud, *aut voluntas non est, aut libera dicenda est.* De actu vero non potest id dici, nisi per antonomasiam, quatenus nomine voluntatis significatur etiam voluntaria, ac libera determinatio, & electio, quæ nomine etiam consensus proprie significatur. Generalius autem loquendo, non est dubium, quin possit esse volitio, & voluntaria motio, quantum non sit libera, vt patet in amore Dei erga se ipsum, vel videntium ipsum, & in affectibus indeliberatis in hac vita elicitis, qui veri actus voluntatis, & necessarij sunt: sicut ergo in his non repugnat interna necessitas cum voluntario, ita etiam potest esse necessitas ab extrinseco proueniens, cooperante tamen voluntate, à qua habet actus, vt sit intrinsecè voluntarius, & consequenter vera voluntas. Ad D. Thomam responderetur, in illis locis assignare radice liberatis, non tamen dicere id satis esse ad libertatem formalem actus, nec dicere non posse hominem impediri, ne cum tali iudicio liberè velit, sed necessario. Neque ex illo principio id sequitur.

Pars I.

In hoc capite de posteriori sententia in præcedenti capite relata dicendum est, eiusque fundamento est satisfaciendum. In quo rectè sumebatur duos tantum esse modos, quibus hæc necessitas possit à Deo immitti voluntati. Vnus est per antecedentem mutationem factam in voluntate, distinctam realiter ab ipso actu amandi, seu volendi, quæ ita voluntas impellatur in suum actum, vt necessariò illum eliciat. Alter est, si Deus per se ipsum immediatè faciat voluntatem necessariò velle, non per aliquid præuium distinctum ab ipso velle, sed per actionem ipsam imbibitam in ipso velle, quæ, vt est à Deo, habet rationem auxilij, seu concursus simultanei cooperantis cum ipsa voluntate. Ultra hos autem duos modos non potest alius cogitari, quia, præter antecedentem, & comitantem motionem, solum potest dari aliqua motio subsequens ad operationem voluntatis; hæc autem siue subsequatur tempore, siue tantum natura, non datur propter actum, quæ supponit, sed propter alium posteriorem effectum, quia talis motio subsequens iam supponit actum factum, & consequenter etiam supponit illum liberè factum, si nulla alia mutatio præcesserit, quæ voluntatem necessitauerit. Ergo per motionem subsequentem non potest voluntas necessitari ad productionem sui actus. Dico autem ad productionem, quia licet actus liberè sit productus, poterit per subsequentem motionem voluntas necessitari ad perseverandum in tali actu, tamen iam illa motio erit præcedens, vel comitans ad ipsam continuationem actus, & ita necessitas nunquam nisi ex antecedente, vel comitante mutatione provenire potest. Vtrumque autem modum istorum impugnabimus, pro contraria sententia argumentando, Scotus vero in 4. d. 49. q. 6. §. Dico ergo, significat priorem modum necessitadi voluntatem per aliquid illi impressum, quod non subdatur in vltimè voluntati, esse contra libertatem eius, *Quia ipsa* (inquit) *non esset voluntas, nisi esset causa prior respectu habitus sui, & ita nata vii suo habitus, & determinaret illum, &c.* Alterum autem modum admittit esse possibilem, quia non est contrarium potentia libera, quod impediatur ab actione, vel determinetur à causa prior se, cuiusmodi est voluntas diuina. Nos autem credimus, vtrumque modum esse Deo possibilem, quia neuter sufficienter ostenditur impossibilis, quod satis est, vt dicamus per diuinam omnipotentiam fieri posse.

Primo ergo dicimus probabile esse posse Deum imprimere aliquid voluntati distinctum realiter ab actu volendi, necessitans illam ad volendum obiectum, etiam si per iudicium rationis, vt ex se indifferens propositum sit. Hanc conclusionem in re ipsa (vt nobis videtur) admittunt auctores prioris sententia, capite superiori tractatæ, licet verbum necessitandi catholicè negent. Fatentur enim posse Deum imprimere talem motionem præuiam voluntati, quæ illius potestati non subiaceat, quantum ad vsum, sed potius illam sibi subiciat, & obsequentem faciat, ita vt non possit voluntas illi impressioni resistere, nec se continere, quin velit, stante tali impressione, seu præuia motione, & nihilominus negant hanc esse necessitatem (vt sic rem explicem) voluntatis, sed vocant illam prædeterminationem. Nos tamen inter hæc duo nescimus distinguere, quod infra in lib. 3. & 5. la 82. ad 1. & 87. tractandum est, & ideo dicimus auctores illos in re ipsa admittere, quod in hac conclusionem nos intendimus, nimirum, possibilem esse præmotionem illam, licet in assertionem quoad verbum necessitandi non consentiant. Alij præterea Doctores, qui negant dari de facto

1. Dno modi necessitatis secundæ sententia.

2. assertio.

Aluar. dist. 82. ad 1. & 87.

B 2

de facto

de facto talem prædeterminationem, non negant esse possibilem, sed solum de facto dari, quia necessitate voluntatem, quos nunc in librum 5. remitto. Probatur autem assertio, quia nulla apparet contradictio in hoc, quod Deus imprimat voluntati aliquam entitatem effectricem actus eiusdem voluntatis cum tam intrinseca, & naturali determinatione ad exercitium actus, ut ei obistere non possit voluntas. Quæ est enim hæc repugnantia?

Triplex 3.
cogitata
repugnantia
1.

Solutio
prima
difficilis.

Triplex certe tantum potest cogitari. Prima sit de genere, vel specie talis entitatis, quia non apparet qualis esse possit. Aut enim est pura motio, aut est qualitas; primum non est intelligibile, secundum autem videtur repugnare, quia talis qualitas erit solum actus primus, & ita de se erit separabilis ab actu secundo, & consequenter non inferet necessitatem voluntati. Sed hæc difficultas facile soluitur, omnia enim sententia dicentium esse posse puram motionem, quam infra lib. 3. reprobabimus, dicimus illam futuram esse qualitatem, & per modum actus primi, cum fiat à solo Deo, ut supponitur, & detur ad efficiendum actum secundum cum voluntate. Negatur autem inde necessarii sequi esse separabilem ab actu secundo, quia ponitur esse determinata ad agendum ex intrinseca, & efficacissima inclinatione, & ideo non separatur ab actu secundo, saltem positus omnibus requisitis ad agendum, ut iam explico.

Secunda
difficilis
2.

Quid nomi-
ni: perman-
entis qua-
litate intel-
ligendum
sit.

Secunda difficultas esse potest, quia talis qualitas nec permanens esse potest natura sua, nec transiens, & ita nullo modo videtur possibilis, quia inter illa duo membra nullum est medium, opponitur enim per immediatam contradictionem: voco enim qualitatem permanentem, quæ sine actuali operatione perseverare potest in actu primo; transeuntem autem, quæ solum dum operatur, durat. Probatur ergo prior pars antecedentis, quia si illa sit qualitas permanens, non differet ab habitu, qui circa idem obiectum, & eundem actum versetur, quia erit qualitas de se permanens per modum actus primi, ac subinde difficile mobilis, sicut habitus definitur solet, & sumer speciem suam ab eodem actu, & obiecto, nihil ergo differet ab habitu; repugnat autem habitum necessitate voluntatem ad agendum, ergo & contrario repugnat talem qualitatem esse habitum; ergo & esse qualitatem permanentem. Altera pars probatur, quia illa qualitas, si detur, erit spiritalis, & non consistit in actuali operatione, nec pedit ab influxu potestatis creatæ, ergo esse debet natura sua permanens: nam dependentia à sola voluntate Dei non obstat, quia omnes res permanentes illam dependentiam à Deo habent.

Et 3.
tota datur
secunda
difficilis

Sed hæc etiam difficultas non cogitur. Nam in primis defendi facile potest, qualitatem illam posse esse permanentem aliquo modo, quia solum ponitur, ut necessitet voluntatem, positus omnibus requisitis ad agendum, & ideo licet non possit separari ab actuali operatione, durante illa suppositione omnium prærequisitorum ad agendum, nihilominus esse poterit talis natura, ut perseveret in potentia, quamvis auferatur, v.g. obiectum, vel concursus Dei simultaneus, & ideo ab actuali operatione cesset. In hoc enim nulla involuitur repugnantia, quia cum illa qualitas detur tanquam principium operationis, ab illa non pendet, per se loquendo, & alioqui quilibet qualitas, quamvis ab intrinseco determinata ad necessariò agendum, potest cessare ab operatione ex defectu alicuius conditionis requisitæ, & nihilominus in suo esse perseverare, sicut patet in luce solis; imò & in lumine gloriæ, vel charitate patris, quæ omnino determinatur ad suos actus, & ex natura rei necessariò illos eliciunt, & quasi necessitant potentias, ut se cum illis cōficiant, & nihilominus si Deus negaret eis concursum ad efficiendum, cessarent ab operatione, & non propterea statim esse desinerent ex natura rei, & per locum intrinsecum, ut sic dicam. Ad hunc igitur modum potest illa qualitas esse perma-

nens, & quali habitus, distinguere autem à propriis habitibus, qui nunc acquiruntur, vel inhiuntur, in modo operandi, & trahendi voluntatem, qui modus ad diversitatem essentiali, & quasi genericam inter illas qualitates sufficit. Adde etiam alteram partem esse probabilem, quod sit illa qualitas natura transiens, id est, ex natura sua non possit ultro contrarij in esse, nisi quādiu potest operari, ad modum impetus lapidis impressi: quia licet in qualitate spiritali non tam facile hoc intelligatur, non tamen in eo apparet aperta repugnantia, propter quam dicamus non posse à Deo fieri qualitatem talis nature, ut sit veluti instrumentum coniunctū diuinæ virtutis ad necessitandā voluntatē, quæ natura sua non possit durare, nisi quādiu ad illi effectum deferuit.

6.
Tertia
difficilis.

Tertia difficultas est, quia per hanc qualitatem superadditam voluntati non minuitur in aliquo intrinseco potestas voluntatis; ergo non potest per illam auferri potestas, & dominium voluntatis ad non influendum in talem actum; ergo quantumvis illa qualitas sit naturaliter determinata ad efficiendum tale actum, poterit voluntas non cooperari illi, & sua potestate uti ad suspendendum actum, ac subinde non priuabitur sua libertate per talem qualitatem. Declaratur exemplo, & confirmatur hæc ratio: nam inde Theologi ostendunt, per multiplicationem peccatorum nunquam posse voluntatem priuari potestate, & libertate ad non consentiendum simulibz peccatis, quia peccata multiplicata non minuant intrinsecam potentiam voluntatis per subtractionem (ut sic dicam) facultatis, vel alicuius partis eius, sed solum per additionem impedimenti, vel inclinationis. Ita ergo in præsentī argumentatur, qualitatē creatam inditā voluntati non posse illam omnino priuare libertate ad aliquē actum, quia non minuit illius potentiam, aliquid illi detrahendo, sed ad summū addendo inclinationem ad talem actum; tamen quia sub illa semper manet integra potestas voluntatis, semper etiam poterit suum influxum cōtinere. Secundo confirmatur, quia actus, qui sit à voluntate post inditam sibi talem qualitatem, est eiusdem rationis cum actu, qui circa idem obiectum fieri posset ab eadem voluntate sine tali qualitate; ergo influxus voluntatis in ipsum est etiam eiusdem rationis; ergo non minus cadit sub dominium voluntatis; ergo cooperatio illius qualitatis non potest priuare voluntatē vñ libertatis suæ circa tale actum. Denique voluntas à solo Deo immutari potest in suo connaturali modo operandi, nam quia à solo Deo creari potest, ideo illi soli subijcitur in immediata transmutatione sua, ut sæpe D. Thomas repetit; ergo non potest qualitas creata immutare naturalem modum agendi voluntatis.

7.
Contraria
sententia
construa.

Hæc quidem non carent probabilitate, nihilominus non satis ostendunt repugnantiam; quod satis est, ut non facile asseramus diuinam omnipotentiam non extendi ad imprimendam qualitatem voluntati, quæ illam sibi subijciat (ut sic dicam) in agendo, eamque secum rapiat ad determinatam actionem necessariò exercendam, positus alijs requisitis ex parte intellectus, & ex parte concursus diuini necessarijs ad agendum. Potestq; hoc in hunc modum declarari, quia virtus voluntatis ad sustinendum suum actum finita est; ergo potest vinci per contrariam virtutem efficaciorē, & trahi necessariò ad cōsensum, non per diminutionē facultatis voluntatis in se spectatæ, sed per maiorem efficaciam, sicut grauitas lapidis vincitur ab impetu, quando sursum projicitur, licet grauitas ipsa in se non minuat. Non est autem, cur repugnet qualitatem creatam participare hanc maiorem vim supra voluntatem, cum vis ipsius voluntatis finita sit, ut dixi: nam cum tota essentia, & perfectio creatæ voluntatis finita sit, omnem etiam eius proprietatē, & efficaciam finitā esse necesse est. Deus autem infinitis modis potest qualitatem imprimere voluntati, & illam efficere alicuius rationis ab omni habitu,

habitu, & à modo agendi voluntatis, & cum maiori, ac maiori efficacia in infinitum non appareat ergo repugnancia, quominus possit efficere qualitatem necessitante voluntatem.

8. *Objectiones eluidentur.* Et ita non procedunt obiectiones in contrarium factæ. Ad primam enim negatur consequentia, quia licet tota potentia voluntatis in se maneat integra, tamen sub illa qualitate manet quasi ligata omnis alia potestas non agendi, vel agendi aliud impossibile cum effectu illius qualitatis, quia per illam superatur voluntas, & necessario ad secum cooperandum trahitur. Ad primam confirmationem negatur similitudo exempli, nam per multiplicationem peccatorum solum potest acquiri habitus in ipsa voluntate, qui semper subditur potestati eius, etiam si in infinitum augeatur, quia hæc est natura habitus, proportionatur enim actibus liberis, à quibus causatur, vel propter quos datur, secus vero esset de illa qualitate, quia ponitur esse alterius naturæ longe diuersæ, & subdendū sibi voluntatem in agendo. Vnde ad secundam confirmationem respondetur, actum ipsum, prout est qualitas quadam, esse posse eiusdem rationis factum liberæ à sola voluntate, vel factum necessario ab eadem voluntate tali qualitate affecta: nihilominus tamen necessarium esse, vt actio ipsa ad talem qualitatem sit distincta siue specie, siue numero (hoc enim nunc non refert) quia dicit intrinsecam habitudinem ad diuersum principium, quæ diuersitas intelligi non potest sine distinctione in re inter ipsas actiones. Hæc ergo distinctio sufficit, vt influxus voluntatis in vna sit liber, & in altera necessarius, vt mox in simili explicabo. Ad vltimum respondetur, voluntatem effectiue solum immutari à Deo, vel à se ipsa: & hoc est, quod D. Thomas & Theologi docent, formaliter autem immutari potest à qualitatibus creatis illi immixtis, & hoc modo immutari potest in modo agendi ab illa qualitate, & tunc etiam effectiue à solo Deo immutatur, quia solus Deus illam qualitatem imprimit. Ita ergo sit satis probabilis assertio posita. Obiter tamen aduerto, difficultates positas eodē modo procedere in qualitate, seu motione prædeterminante, atq; in necessitante, quia motio prædeterminans physicè etiam extrahit voluntatem à sua naturali indifferencia: & ideo qui prædictis rationibus in eam sententiam ducitur, vt existimet non posse necessitari voluntatem per inhaerentem qualitatem, profecto idem dicere cogetur de qualitate, vel motione prædeterminante. Præsertim cum inter illa duo distinguere difficillimum sit, vt postea videbimus.

9. *assertio.* Dico secundo. Deus etiam potest immediate per se ipsum necessitare voluntatem ex parte ipsius potentie, nulla facta mutatione ex parte iudicij, seu obiecti, nec in alijs conditionibus physice, vel moraliter requisitis ad libere volendum. Hæc assertio sumi potest ex D. Thoma dicta q. 22. de Verit. artic. 8. quatenus ibi ait posse Deum immutare voluntatem ab vna inclinatione actuali in aliam, vel per formam prænam voluntati inditam, vel per se ipsum. Nam, vt dixi, cum absolute, & sine restrictione de immutatione loquatur, recte potest intelligi de omni modo mutationis, siue liberæ, siue necessariæ. Et ita potest idem confirmari ex illo Proverb. 21. *Cor Regis in manu Dei est, & quocumq; voluerit, vertet illud.* Quod testimonium ibi citat D. Thomas in argumento primo, & iuxta doctrinam articuli illud exponit. Nam etiam illa verba Sapientis sunt absoluta, & sine limitatione sunt intelligenda de quocumq; modo, quo Deus voluerit mutare voluntatem. Et sic etiam induci possunt, quæ de omnipotentia Dei in voluntate immutanda tradit August. in Enchirid. cap. 95. vsque ad 98. Ratio vero sufficiens illa est, quia quidquid Deus operatur per causas secundas, potest se solo operari, quod in genere efficientis causæ est in vniuersum verum, sed dictum est posse Deum necessitare voluntatem.

Par. I.

tem media qualitate creata: ergo etiam sine illa poterit id facere sua efficacissima virtute increata. Probatur consequentia, quia licet in hoc sit diuersitas, quod illa qualitas informet voluntatem, & consequenter determiuet illam intrinsecè in actu primo, quod non potest per se ipsum facere, vel supplere Deus, nihilominus illa informatio non est per se necessaria ad necessitatem actus secundi, quia talis necessitas prouenit ab illa qualitate effectiue tantum, non formaliter. Et confirmatur, ac declaratur: nam in qualitate creata duo intelligimus, scilicet informare voluntatem, & efficere actum tanto pondere, & efficaciam, vt secum ferat voluntatem: ex quibus illud prius non potest à Deo suppleri, hoc autem posterius potest efficacius fieri: voluntas autem per se non necessitatur ex primo, sed ex secundo, necessitatur enim in ipsa actuali efficientia: hanc autem efficaciam potest Deus per se ipsum præstare, quam per qualitatem: ergo si per qualitatem impressam potest necessitare voluntatem, multo magis per se ipsum.

Vnde possumus vltius addere, quod licet esset impossibilis qualitas inferens voluntati necessitatem, nihilominus Deus per suam voluntatem posset immediate illam inferre. Tum quia multa potest Deus facere in creatura, vel cum creatura per se ipsum, quæ fortasse non potest facere per qualitatem creatam, vel per creaturam, vt potest per se facere vnionem hypostaticam, & gratiam habitualement, & fortasse non per creaturam, & (quod verisimilius est) saltem non potest facere qualitatem, quæ habeat vim connaturalem ad similes effectus. Sicut etiam verisimile est posse Deum eleuare immediate per se ipsum creaturam, vt sit instrumentum creationis, & tamen non potest facere qualitatem, cui hoc sit connaturale. Sic ergo licet admitteremus non posse dari qualitatem creatam inditam voluntati, quæ illam per vim sibi connaturalem sibi subijciat, & priuet suam libertatem in agendo, nihilominus non esset neganda hæc efficacia diuinæ voluntati per se ipsam, quia efficacia diuinæ voluntatis longe altior est, nam est infinita simpliciter, & habet naturale dominium supremum in ipsam hominis voluntatem, & habet absolutam omnipotentiam ad omne id, quod non repugnat, & in hoc nulla apparet repugnancia. Quia non minus subijcitur voluntas nostra voluntati diuinæ, quam membra nostri corporis nostræ voluntati subduntur, sed voluntas nostra habet efficaciam mouendi ex necessitate manum, quo vult, etiam si nihil præuium in illam imprimatur: ergo idem potest facere Deus per efficaciam voluntatem suam circa hominis voluntatem. Item potest eleuare creaturam, seu creatam potentiam ad agendum aliquid supernaturale, nihil præuium illi imprimendo, sed tantum supernaturalem concursum simultaneum illi tribuendo, vt in materia de Sacramentis, & de Incarnatione late dixi, & infra l. 3. dicam: ergo eodem modo potest necessitare voluntatem, faciendo immediate, vt modo præternaturali operetur.

11. Sed difficultas est in explicando modo, quo Deus potest hoc facere. In quo vnum est certum, scilicet necessarium esse, vt Deus efficaci, & absoluta voluntate excludente omnē conditionem contingentē ex parte voluntatis humanæ, & antecedentem ad consensum hominis velit facere, vt homo hic, & nunc, & circa obiectum sic propositum consentiat, seu talem actum voluntatis eliciat. Nullum enim aliud decretum voluntatis Dei potest habere efficaciam necessitadi voluntatem creatam, quia per nullum aliud applicat Deus omnipotentiam suam simpliciter, & absolute ad operandum: ideoq; de huiusmodi tantum decreto intelligunt Theologi locutiones illas sacre Scripturæ. *Nemo est qui possit resistere voluntati tue. Omnia quæcunq; voluit Dominus fecit. Operatur omnia secundum consilium voluntatis sue,* & similes. Dubium vero est, an hoc decretum, vt necessitet voluntatem, aliquid in illa efficiat,

et efficiat, quod non efficit, quando cum illa libere operante concurrat? Ratio dubitandi est, quia non potest intelligi, quid aliud efficiat: supponimus enim nihil primum efficere: ergo nihil facit, nisi actum ipsum volendi, & non facit illum Deus solus (vt contra Nominales supponimus) ergo facit illum cooperando simultanee cum voluntate: at hoc ipsum facit, cum concurrat ad liberum actum voluntatis: neque etiam ipsi actus sunt diuersi, quia actus liber, & necessarius non sunt per se distincti in entitate, sed solum per denominationem à potentia: ergo in tali efficientia nihil diuersum ex parte actus potest intelligi. In contrarium verò est, quia immutatio illa voluntatis humanæ in modo agendi est aliquis effectus ad extra: ergo non potest intelligi, quod per diuinam voluntatem fiat, quin aliquid ad extra operetur: at vero si in voluntate creata nihil diuersum sit ab eo, quod libere operando facit, nihil sit ad extra ex vi illius specialis voluntatis Dei, quod sine illa non fiat: ergo non potest per illam modus naturalis operandi voluntatis immutari: ergo nec potest voluntas humana per solam illam voluntatem diuinam necessitari.

12.
Alii placent
tunc ad de-
cretum condi-
tionis, &
absoluto.

In hoc puncto aliqui dicunt Deum duplici decreto voluntatis suæ posse concurrere cum humana voluntate ad agendum, scilicet per decretum concurrenti includens conditionem, si voluntas humana non resistat, seu si suum influxum adiungat, vel per decretum omnino absolutum, quo vult absolute hominem in tali occasione consentire: & primum decretum dicunt sufficere ad liberam actionem nostræ voluntatis, quod etiam nos, vt verum supponimus. De secundo vero aiunt sufficere, vt eo ipso nostram voluntatem necessitet, etiam si per illud non aliter cum illa Deus concurrat ad extra, quam per prius decretum, fere propter rationes factas. Quia actus liber, & necessarius non necessario distinguuntur in sua entitate, vel modo reali intrinseco, vt patet in motu subito voluntatis, qui per solam aduertentiam rationis fit liber: ergo similiter, vt noster actus sit necessarius, sufficit, vt diuerso modo à diuina voluntate procedat: ergo sine diuersa mutatione physica in nostra voluntate per solam mutationem moralem poterit per diuinam necessitari, quia actus necessarius, & liber non physice, sed moraliter differunt. Secundo, quia actio facta in utroque casu à nostra voluntate est ab eodem principio, scilicet voluntate nostra, Deo coagente, & tendit in idem obiectum, vt supponimus, & in eundem terminum intrinsecum, qui est actus ipse, vt est qualitas quædam: ergo est vna, & eadem actio physice spectata, quia actiones non possunt distingui, nisi ex aliquo istorum principiorum: ergo nihil physice distinctum potest ibi inueniri ex parte Dei. Tertio, postquam voluntas libera elicit actum, potest necessitari ad perseverandum in illo per solam voluntatem Dei absolutam, qua decernat non suspendere illum concursum, & suspendere omnem alium ad quemcumque actum, quo voluntas possit remitti: ergo tunc idem actus libere elicitus continuabitur necessario sine mutatione physica in voluntate facta: ergo idem posset ab initio fieri. Quarto possumus hoc confirmare exemplo supra posito, nam potentia animæ nostræ natura sua subordinata voluntati, & non impeditur, si voluntas nostra absolute velit, efficaciter, ac necessario applicentur ad opus, non quia voluntas in illis, vel in actionibus earum faciat aliquid distinctum ab his, quæ naturaliter ab ipsis fieri possunt, sed tantum propter subordinationem, & naturalem sympathiam inter ipsas: sed magis subordinatur nostra voluntas diuinæ, magisque illi volenti obedit: ergo propter hanc solam subordinationem voluntas nostra necessario prodibit in actum, volente Deo efficaciter, etiam si nihil nouum, & reale in nostra voluntate, vel in eius actione fiat.

13.
Responsum.

Hanc vero sententiam censo falsam, & impossibilem. Et in primis distinguere soleo in diuinam voluntatem duplex decretum efficax, vnum per modum in-

14.
Humanæ voluntatis non mutatur in extrinsecam denominationem Dei.

tionis tantum, seu interni propositi, nihil per se ipsum, & immediate ad extra operans, quam voco decretum efficiens, seu executionis, quia per illud efficaciter Deus ad extra operatur, quod vult, & immediate, quantum est ex parte voluntatis. Quam distinctionem aliqui ex modernis impugnare tentarunt, sed in cassum & sine efficacia, vt in l. 5. iterum dicam. Loquendo ergo de primo decreto absoluto voluntatis Dei, certissimum mihi est, non satis esse, vt actus voluntatis necessario fiat à nobis, quod à tali decreto procedat ex parte Dei: nam multi actus nostræ voluntatis sic prædefiniti à Deo sunt à nobis libere, & meritorie, vt capite sequenti attingam, & latius in l. 5. dicam. Ergo solum illud decretum per se non sufficit ad necessitandam nostram voluntatem. Et ratio clara est, quia illud decretum per se non influit in nostram voluntatem, vt supponimus, sed ex vi illius Deus applicat media congruentia, vt nostra voluntas infallibiliter velit, & suum decretum impleatur, quod potest fieri absque necessitate voluntatis humanæ: ergo ex vi illius decreti non necessitatur voluntas. Vt ergo illa sententia aliquam speciem probabilitatis habeat, necesse est, vt de posteriori decreto loquatur.

Veruntamen etiam loquendo de potestate Dei absolute, dico non posse voluntatem diuinam necessitare humanam per solam extrinsecam denominationem, ac propterea necessarium esse, vt aliquo reali, vel physico modo Deus immutet voluntatem creatam, vel actionem eius, vt faciat illam cum necessitate operari. Probatur primo à posteriori, quia si denominatio extrinseca sufficeret, qualibet prædefinitio Dei sufficeret ad necessitandam voluntatem humanam: consequens autem non est probabile, nec verissimile, vt in lib. de Auxil. late dixi, & in l. 5. iterum dicam: ergo nulla denominatio tantum extrinseca à diuina voluntate absoluta sufficit ad illum effectum necessitandi voluntatem, nisi physica efficientia voluntatis diuinæ in humanam intercedat. Maior probatur, quia qualibet voluntas absoluta, qua Deus vult, & prædefinit, vt voluntas humana consentiat, aut velit aliquid, denominat actum voluntatis humanæ absolute, & efficaciter volitum à Deo, & infallibiliter futurum ex vi illius voluntatis diuinæ: ergo si nulla alia efficientia necessaria est, omnis huiusmodi prædefinitio diuina infert humanæ voluntati necessitatem, & tollit eius libertatem.

15.
Argumentum à priori.

Præterea probatur à priori, primo, quia actus nostræ voluntatis immediate denominatur liber per respectum ad ipsam voluntatem hominis, vt est in proxima potentia volendi, & non volendi, & cum illa elicit actum: ergo quamdiu voluntas hominis elicit actum habens utramque potestatem, seu utramque partem suæ potestatis agendi, & non agendi expeditam, & proxime applicatam ad opus, actio ex illa manans non potest non esse libera, quia non potest non habere eundem respectum, & eandem denominationem à tali potestate. At vero per solam voluntatem Dei extrinsecam, & nullum alium influxum tribuentem homini ad suam operationem, præter illum, quæ ad libere operandum præbere solet, non mutatur, nec impeditur potestas voluntatis nostræ, quantum ad illam utramque partem agendi, & non agendi: ergo nec mutari potest denominatio actionis ex libera in necessariam. Ergo nunquam potest actio voluntatis humanæ esse necessaria, & non libera in se propter solam denominationem extrinsecam Dei necessitet humanam non satis est, quod illam denominet volitā, sed necesse est, vt aliquid ad extra efficiat in ipsa voluntate.

16.
Excogitatum responsum.

Responderi potest voluntatem quidem diuinam non necessitare creatam, nisi efficiendo in illam, non tamen efficere aliud, quam ipsummet actum volendi eius, neque efficere illum, nisi per eundem concursum, per quem efficit actum liberum, sed in hoc solum

solum differre, quod per voluntatem absolutam, & efficaciam Dei vehementius, & immutabilius imprimatur voluntati humanae ille concursus diuinus, quam per ordinariam voluntatem, qua Deus vult concurrere cum voluntate, quasi indifferenter, & relinquendo illam, ut libere cooperetur. Sed contra hoc insto, quia hoc totum non excedit denominationem extrinsecam, & ideo satis esse non potest vel ad necessitandam voluntatem, vel ad efficiendum, ut ille concursus immutabilis, vel firmissimus voluntati imprimatur.

Instans

17. Instans probatur & amplius.

Probat, quia si concursus Dei in sua entitate, & modo intrinseco est omnino idem, quando procedit à voluntate absoluta, seu determinata Dei, & quando à conditionata, seu indifferente; ergo quod procedat ab hac, vel illa voluntate, tantum est denominatio extrinseca respectu talis concursus, ergo per illam solum non potest vel firmitus adherere, vel fieri immutabilior. Secundo id amplius explicatur, quia concursus Dei non potest firmitus, vel immutabilior fieri, nisi in quantum voluntas creata priuatur potestate suspendendi suum influxum; sed hac potestate non potest priuari per solum extrinsecam voluntatem Dei sine alio impedimento; ergo nec per concursum eundem, solum quia procedit à voluntate efficaci Dei: Maior clarior: nam concursus qui nunc offertur, vel datur nobis ad libere volendum, ideo dicitur indifferens, vel mutabilis, stante eadem voluntate Dei, quia in nostra potestate est non adhibere nostrum concursum; sine quo diuinus ille concursus nunquam potest in re ipsa poni; ergo non potest aliter fieri immutabilis ex parte hominis, vel omnino determinatus quoad exercitium, nisi priuando voluntatem hominis potestate continendi suum influxum, vel (quod proinde est) impediendo illam, ne tali potestate uti valeat: nam si voluntas hac facultate utatur, consequenter cessabit concursus Dei; ergo quando voluntas potuerit suspendere concursum suum, non potest concursus Dei firmari (ut sic dicam) per solum voluntatem Dei. Minor autem probatur eodem argumento, quia voluntas creata non potest priuari illa potestate proxima suspendendi suum influxum per solum denominationem extrinsecam voluntatis Dei; ibi autem nullum aliud impedimentum illi ponitur, nisi talis extrinseca denominatio. Nam si concursus Dei ad extra illi datus, præcisè, & prout intrinsece potest existere in ipsa voluntate, consideretur, in potestate voluntatis est non adiungere illi suum influxum, & consequenter impedire, ne illum recipiat: Ergo ex parte rei, quam in se voluntas recipit, nunquam impeditur, ne possit suum influxum continere: ergo impeditur per solum denominationem extrinsecam additam, quod perinde est, & aquè apparet impossibile.

18. Expositio à simili.

Tertio declaro à simili, quia ignis habens virtutem calefaciendi intrinsece sufficientem, & non impeditam, & passio dispositio applicatam alijs conditionibus requisitis ad agendum, & habens ex parte Dei concursum sufficienter paratum in actu primo, non potest impediri, & contineri, ne calefaciat, per solum Dei voluntatem extrinsecam, quantumvis efficax, vel absoluta concipiatur, quia illa voluntas nisi ad extra aliquid mutet, non potest naturalem proprietatem ignis immutare, aut impedire. Unde omnes Doctores dicunt, posito igne cum omnibus requisitis ad agendum non posse Deum actionem eius impedire, nisi suspendendo suum concursum, & contrario inde colligunt, ignem, solem, & alias causas indigere concursu Dei ad agendum, quia potest illas priuare actionibus suis, etiam positis omnibus alijs prærequisitis ad agendum, quod tamen non posset facere, nisi suo concursu alie cause indigerent. Quod non est contra efficaciam diuini voluntatis, non enim pertinet ad hanc efficaciam simul velle, vel facere repugnantia, quæ inuoluerentur, nisi Deus vellet dare igni concursum, & nollet, ut ageret. Igitur hæc efficacia est virtualiter transiens, &

ideo non conuenit actui immanenti, ut purè immanens est; si nihil ad extra operatur iuxta exigentiam effectus, ideoque si Deus absoluta voluntate vult ignem non agere, id efficaciter perficit, nolendo etiam absolute dare igni concursum necessarium ad agendum, vel aliud ex prærequisitis auferendo, vel aliquod aliud impedimentum apponendo, neque aliter intelligi potest efficacia talis voluntatis.

Sicigitur in nostro casu, cum voluntas humana, positis omnibus requisitis ad agendum, & habens ex parte Dei paratum concursum ad operandum, sit potens ad non agendum, non potest hac potestate priuari, seu impediri per solum extrinsecam voluntatem, quæ nihil amplius ponat, aut tollat ab ipsa hominis voluntate. Unde est repugnantiam inuoluit, quod Deus per suam voluntatem simul velit dare voluntati creatæ illum tantum concursum, cui ipsa potest ex innata facultate non cooperari, & consequenter impedire, ne talis concursus ad extra fiat; & nihilominus simul Deus efficaciter velit, ut eadē voluntas creata non possit in eo momento concursum suum suspendere, nullo alio impedimento in ipsa posito, neque aliter illam immutando. Et declaratur, quia si consideremus in Deo nunc duas voluntates, vnam, quæ vult offerre voluntati creatæ concursum ad volendum tale obiectum, si velit, & aliā absolutam, quæ vult, ut voluntas eadē creata non possit suspendere tale actum, vel ut infallibiliter, ac necessario ex vi talis decreti non suspendat suum influxum, plane inueniemus non minus esse repugnantes, quam illas, quas circa concursum, & carentiam actionis ignis explicuimus: perinde autem est dicere, quod Deus velit necessitare voluntatem per solum concursum, cui potest voluntas creata vi sua naturali, quæ non priuatur, non adiungere influxum suum. Declaratur tandem, quia voluntas humana ad continendum suum influxum, ne actio sequatur, non indiget concursu Dei, quia illud non est agere, sed non agere: suppono enim ad suspendendam actionem non esse necessarium, ut voluntas positiuo actu velit non agere, sed satis esse suspensionem actus voluntariam interpretariue, ut cōmuniter Theologi docent: ergo non potest per solum Dei voluntatem extrinsecam impediri, ne suspendat suum actum circa obiectum de se indifferens: sicut ignis si non indigeret concursu Dei ad agendum, non posset impediri ab agendo per solum voluntatem Dei extrinsecam, ut dixi: ergo sicut in igne est necessaria oblatio concursus, ut priuetur actione, positus ceteris prærequisitis, ita è contrario, ut voluntas priuetur libera suspensione actus necesse est, ut in se aliquam actionem, vel concursum Dei recipiat, cui non possit resistere, nec cum illa suum influxum continere.

Dico ergo, quando Deus efficaci, & absoluta voluntate exequente, & operante ad extra vult hominis voluntatem velle obiectum alias indifferenter propositum, efficere illum mer actum voluntatis humanæ quodam speciali concursu alterius rationis, & naturalis ab ordinario concursu simultaneo, in quo efficacius Deus applicat suam virtutem actiuam, & independentem (ut sic dicam) à libertate voluntatis creatæ. Quod à posteriori est signum euidens alicuius discriminationis in re ipsa inter vtrumque concursum: nam vnus est talis, ut voluntas per innatam libertatem possit illi non cooperari, alter vero talis est, ut minime possit voluntas per innatam libertatem illi resistere. Singula hac. diuersitate non potest intelligi, quod per vnum necessiteretur voluntas, & non per alium, ut probatum est, quia sola habitudo ad actus voluntatis ratione distinctos non potest sufficere, ut probatum est. Et potest denuo confirmari, quia vel habitudines ex parte ipsorum concursuum sunt reales, & in re ipsa diuersæ, vel tantum sunt habitudines rationis, aut extrinsecæ denominationes. Si primum detur, quod intendimus: si autem dicatur secundum, præcedunt omnia dicta, quia id non satis est ad effectum physicum

19. Similis apparet.

Implicatio.

26. Vera & solida propositio. Vol. nunc necessitas à Deo concursus alterius rationis.

Cur causa se unde e. g. concursus Dei.

adeo diuersum, qualis est priuare voluntatem creatam dominio in suum actum & proxima potestate suspendendi influxum suum: Abunde vero nulla est repugnantia, nec difficultas in intelligenda distinctione alium concursuum, vt respondendo ad contraria argumenta patebit:

21.
Ad primum
argumentum
in num. 12.
respondetur.

Ad primum respondetur, duobus modis posse contingere actum de se aptum fieri libere, fieri necessario; vno modo ab intrinseco; ex naturali modo operandi, nulla impressione facta ab extrinseco in eius voluntate, sed ex intrinseca dispositione, vel indispositione praua hominis operantis: alio modo stante eadem dispositione praua de se sufficiente ad actum liberum, sed extrinseco agere necessitante. Inter quos modos est aliqua contentientia, & aliqua differentia. Contentientia est, quod in vtroque modo non potest actus liber trāsire in necessarium, vel e contrario, sine aliqua physica mutatione in ipso homine facta. Differentia vero est, quia in priori modo necessitatis ab intrinseco mutatio illa sufficienter fit ex parte intellectus, in posteriori autem modo oportet fieri in ipsa voluntate, vel in actione eius, & ideo respectu voluntatis actus liber, & necessarius ab intrinseco possunt differre solum moraliter, quamuis ex parte intellectus supponant diuersitatem physicam: actus autem liber, & ab extrinseco tantum necessarius in se ipsis differre debent non tantum moraliter, sed etiam physice, saltem quoad actiones, per quas fiunt.

22.
De trina
responsi de-
claratur.

Declaro singula, eorumque rationem reddo. Nam actus voluntatis nunquam est necessarius quoad exercitium, nisi quia voluntas priuatur potentia proxima suspendendi influxum suum, vel (quod perinde est) impeditur omnino, ne illa vi valeat. Hoc autem impedimentum, quando est ab intrinseco, non est nisi ex parte intellectus: nam si ratio sufficienter vigilet, & proponat obiectum, ex parte voluntatis non potest inueniri intrinsecum impedimentum, quod illam priuet dominio sui actus, cum semper maneat integra virtus eius, & obiectum eius supponatur illi sufficienter applicatum. Ergo ille diuersus modus operandi, quando est ab intrinseco, ex diuersa dispositione intellectus nascitur: ergo in intellectu necessario debet precedere mutatio physica, quia maior, vel minor aduertentia rationis, seu clarior, vel obscurior cognitio non fit sine mutatione physica intellectus. Hæc autem mutatio in intellectu facta sufficit, vt facultas voluntatis ad suspendendum actum suum fit expedita, vel impedita, & ideo sine mutatione physica ex parte ipsius voluntatis, potest actus ex necessario fieri liber, & conuerso, per solam moralem mutationem ex parte obiecti prouenientem. Patet hoc in exemplo posito de motu subito voluntatis, qui necessario fit, & nunquam fiet liber, si ratio in eadem actuali dispositione duret, cum autem attendit, actus incipit esse liber sine mutatione physica in voluntate facta. Et ratio est, quia sicut voluntas non habet proximam potestatem operandi, nisi supposita cognitione obiecti, ita non habet potestatem moralem, & proximam suspendendi actum, nisi circa obiectum sufficienter propositum vt circa illud operetur, si velit; ideoque quamdiu in ratione deest huiusmodi aduertentia, deest etiam in voluntate potestas suspendendi actum, & ideo actus fit necessario: posita autem aduertentia, completur potestas proxima suspendendi actum, & ideo si homo illa non vtatur, sed in actione perseueret, iam libere perseuerat, sine mutatione physica in ipsa voluntate. Aliud exemplum clarum est in homine viatore eliciente libere amorem Dei ex charitate: nam ille actus non potest fieri necessarius ab intrinseco sine aliqua mutatione physica ipsius hominis, illa verò necessaria est in intellectu, scilicet, vt cognitioni abstractiue Dei clara visio succedat: quia sola visio priuat voluntatem potestate suspendendi actum illum amoris, & ideo potest ille amor fieri necessarius sine alia physica mutatione voluntatis.

At vero quando homo ex parte intellectus semper manet in eadem dispositione actualis iudicii, & considerationis, cum qua voluntas nata est libere operari, non potest voluntas priuari potestate proxima suspendendi actum suum, nisi intercedat aliqua intrinseca mutatio, & physica in ipso homine, quia illa potentia physica est, & intrinseca, & non potest aliter impediri, vt probatum est: ergo nec potest ab extrinseco necessitari, nisi per aliquam actionem, vel mutationem physicam, quia non necessitatur, nisi quatenus dicta potestate proxima suspendendi actum priuatur, vt etiam ostensum est. Cum ergo talis mutatio non fiat in intellectu, vt supponitur, necesse est, vt in voluntate, vel in actione eius fiat. Est ergo vera, & necessaria differentia, iuxta quam ad argumentum negatur antecedens, si vniuersaliter sumatur de omni actione libera, & necessaria, quod solum differant moraliter, si autem sumatur in definitè, negatur illatio: quia ex particulatibus non recte fit: nec exemplum, quod adducitur de motibus subitis est simile, vt iam explicatum est.

Ad secundum respondetur, cum voluntas à Deo necessitatur dicto modo, actionem esse distinctam ab illa, qua voluntas libere agere finitur. Et quamuis ad vtramque actionem concurrant tantum voluntas, & Deus, tamen Deus influit longe diuerso modo, & per virtutem suam efficacius applicatam, quod satis est ad actionis diuersitatem. Cum enim Deus eminētissimam virtutem agendi habeat, potest ad eundem effectum in termino producendum magis, vel minus influere pro sua libertate, & hoc satis est, vt varietur actio, quam efficit cum causa secunda, etiam si fortasse actus, seu qualitas per tales actiones producta eadem sit. Non est enim dubium, quin vna & eadem res possit per varias actiones, seu dependentias fieri, vel specie distinctas, quod in presenti non refert, quia satis nobis est, quod in ipsa actione sit aliqua diuersitas, qualescunque illa sit.

Ad tertium dicimus potius inde confirmari assertionem, quia si homo libere elicit actum, ex vi illius actualis efficientiæ non priuatur potestate suspendendi suum influxum, & ideo sicut libere incipit, ita libere continuat actum pro quocumque vel minimo tempore, vt plures, & meliores Theologi sentiunt contra Gregorium ponentem necessariam continuationem actus pro aliqua morula, cuius assertio sufficienter improbat per illam rationem, quod voluntas in instanti, quo elicit actum, habet potestatem naturalem priorem ad non eliciendum illum, eliciendo autem actum, non priuatur illa potestate secundum se, & in sensu diuiso, & ideo immediate post, & semper potest illum actum suspendere: semper ergo durat libere, quamdiu voluntas non priuatur illa potestate; non potest autem priuari illa potestate per solam voluntatem extrinsecam Dei, nisi per eam aliquam mutationem in voluntate creata fiat, vt ostensum est: ergo non potest Deus necessitare voluntatem ad continendum actum nisi aliquo modo mutet ipsam actionem, seu dependentiam, quæ cum voluntate illum actum conseruat.

Ad quartum sumptum à simili ex subordinatione potentiarum animæ ad motionem voluntatis, respondetur negando similitudinem: nam licet efficacitas voluntatis diuine longe maior sit, quam humanæ, & subordinatio, ac subiectio huius voluntatis ad illam maior sit, quam subiectio potentie motiue ad ipsam voluntatem creatam: nihilominus modus subiectionis, & naturalis proprietates potentie subiectæ sunt longe diuersæ, & inde prouenit, vt modus etiam mouendi, seu determinandi potentiam subiectam sit longe diuersus. Nam in primis potentie animæ, quæ per voluntatem applicantur ad exercitium actus (vt notius cernitur in potentia loco motiua in membris corporeis existente) non habent internam vim suspendendi actum suum, postis requisitis ad agendum;

CAPUT VI.

Quæ necessitas antecedens, vel consequens, seu in sensu composito, vel diuino repugnet libertati, aut illi non noccat?

dum, sed habent quandam naturalem impotentiam inchoandi, seu exercendi suam actionem, nisi per appetitum, seu voluntatem applicantur: & ideo cum applicantur, non priuantur aliquo usu alicuius potestatis naturalis, sed solum veluti complentur in conditione, quam naturaliter prærequirunt, vt operentur, & ideo ex hac parte non indigent aliqua immutatione in connaturali modo agendi. Voluntas autem humana habet innatam potestatem ad suspendendum suum influxum, nec potest necessitari, nisi impediatur, ne illa potestate vt valeat, & consequenter ex ea parte à connaturali modo agendi extrahatur, si alioquin ex parte intellectus sit sufficienter exposita voluntas ad usum illius facultatis, & ideo ex hac parte est necessaria mutatio aliqua physica in ipsa voluntate, vel modo actionis eius, vt per diuinam voluntatem necessitetur. Et tunc maior efficacia diuinæ voluntatis non in eo posita est, quod nihil speciale ad extra agendo in voluntate hominis, illam ad præternaturali modo operandum cogat, hoc enim repugnantiam inuoluit, sed in eo posita est, quod ita potest in voluntate operari, vt modum operandi illi connaturalem immutet, quod non potest facere voluntas creata in potentijs sibi subiectis.

Deinde est alia differentia, quod subordinatio potentie, v.g. motiui ad voluntatem non prouenit ex virtute per se agendi vnius potentie in aliam, sed ex radicatione talium potentiarum in eadem anima cum tali consensione earum inter se, sicut etiam excitatur voluntas ad intellectus cognitionem sine efficiencia per se, & physica intellectus in voluntatem, sed per sympathiam. At vero subordinatio voluntatis creatæ ad diuinam fundatur in virtute per se actiua voluntatis diuinæ, quia ibi non intercedit radicatio in eadem essentia, & consequenter, nec modus ille consensionis inter voluntatem diuinam, & humanam inuenitur sine propria efficiencia physica. Sicut etiam fieri non potest, vt scientia increata Dei excitet voluntatem per modum illius sympathie, quod in Christo omnes Theologi docent, quia licet scientia increata Christi, & voluntas creata eius sint in eodem supposito, non sunt, nec radicanter in eadem essentia, & natura; sine qua radicatione non potest intelligi ille modus motionis, quia in illa intrinsece fundatur. Idem ergo est de motione voluntatis creatæ per diuinam, debet enim esse effectiua, & per se, & sine illa efficiencia, mutationem aliquam in modo connaturali operandi voluntatis creatæ per diuinam voluntatem fieri, intelligi non potest.

Tunc verò superest soluenda ratio dubitandi, quæ præcipue moti sunt, qui negant posse Deum immediate per se ipsum necessitare voluntatem creatam stante indifferentia iudicii, quia nihil præcedit in voluntate creata à solo Deo, vt supponitur, vnde solum relinquatur concursus simultaneus, qui non videtur sufficere, cum ille in actionibus etiam liberis reperiatur. Dico tamen in ipso concursu simultaneo posse diversos gradus, & modos inueniri, quia in hoc nulla ostenditur repugnantia, vt ostendi, & consequenter potest dari aliquis concursus, seu aliquis modus actionis Dei, qui ex parte humanæ voluntatis requirat concomitantiam necessariam, id est, non subiectam potestati naturali quam eadem voluntas habet ad suspendendum suum influxum; qui concursus sit extraordinarius, & non debitus voluntati, sed potius sit repugnans naturali eius conditioni. Vnde alius concursus Dei esse potest requirens concomitantem influxum voluntatis potestati eius subiectum. Et per priorem poterit necessitari voluntas: licet cum poteriori liberè operetur. An verò idem dicendum sit de quolibet auxilio gratiæ adiuuantis, seu concomitantis, in lib. 5. videbimus.

Vera huius diuisionis, & terminorum eius intelligentia est maximè necessaria ad concordiam gratiæ cum libertate explicandam, & cum his, quæ diximus, connexa est, facileque ex illis intelligi potest, & ideo est hoc loco præmittenda. Prius verò supponemus ea, in quibus conueniunt auctores, deinde punctum controuersie expendemus.

Primo ergo videtur certum, & ab omnibus admittendum, aliquam necessitatem operandi aliquem effectum, & impotentiam faciendi simul alium post aliquam suppositionem posse consistere cum libertate tam potentie, quam actus eius, aliquam verò aliam necessitatem etiam ex suppositione repugnare libertati, vel vti eius. Hæc veritas sumitur ex Augustino, Anselmo, D. Thoma, & alijs auctoribus statim referendis. Et prior eius pars notissima est, nam præscientia diuina, prædestinatio, & voluntas Dei ex necessitate inferunt effectum liberum prædictum, prædestinatum, aut absolutè à Deo volitum, ita vt impossibile sit effectum sic prædictum, aut prædestinatum non inuenire; & tamen illa suppositio non obstat, quominus actus prædictus liberè fiat. Imo ex illa suppositione & que inferitur, liberè futurum esse, ac futurum esse, quia prædictum est, ac prædestinatum est, liberè fieri, ideoque ad veritatem scientiæ, & efficaciam prædestinationis non minus necessarium est, vt liberè fiat, quam vt fiat, quæ est doctrina Anselmi lib. de Concor. cap. 1. & 2. in principio, & vulgaris apud D. Thomam. 1. p. q. 19. art. 8. q. 22. art. 4. & 1. contr. gent. cap. 85. & sæpe alias. Item posita absoluta intentione finis, sequitur necessario electio medijs vnicis, & necessarijs, & nihilominus illa necessitas stat simul cum libertate si intentio libera sit. Denique voluntas in eo momento, in quo actum elicit, liberè operatur, & tamen dum operatur vnum, non potest contrarium simul operari, nec in eodem momento non operari, vtrumque simul ponendo, quia hoc inuoluit repugnantiam, & quia res, quando est, necesse est esse, vt Arist. dixit. 1. Perier. cap. 6. ergo aliqua necessitas ex suppositione stat simul cum libertate.

Alteram item partem probatur exemplis, quia beatus amor in Patria eam habet necessitatem, quæ libertatem excludat, & tamen illa necessitas non est sine aliqua suppositione saltem visionis Dei. Item motus voluntatis, qui dicuntur primo primi, sunt necessarij simpliciter, id est, non liberi, quauis non sine aliqua suppositione ex parte cognitionis illam necessitatem habeant. Et simili modo actus gratiæ excitantis sunt ita necessarij in nobis, vt non sint liberi, & tamen non sunt necessarij, nisi ex aliqua suppositione diuinæ motionis, seu immisionis efficacis, vel ex parte subiectæ apprehensionis. Ratio vero est, quia non obstante naturali libertate potest voluntas multis modis necessitari, ita vt non sinatur liberè operari: ergo potest aliquid supponi ad volendi actum, quod eius libertatem impediat: ergo est aliqua suppositio, quæ tollat libertatem, & consequenter necessitas aliqua in sensu composito esse poterit contraria libertati.

Secundo fatemur omnes, distinctionem duplicis necessitatis in sensu composito, & diuino in legitimo sensu explicatam optimam esse, & ad plures difficultates circa liberum arbitrium explicandas necessariam. Ita sumitur ex Augustino, Anselmo, & D. Thoma locis infra citandis: nam licet verbis illis formalibus non vtantur, rem eandem docent, & omnes antiqui, & moderni Theologi illa distinctione vtuntur cum Mag. Bro in 1. d. 38. & seq. Dicit autem Ledesma articulo 12. ad 9. modernos Theologos, qui

*Solus
fundamen
talis ratio
dubitandi.*

*Secunda
pars suppo
sitæ.*

*Secunda
suppositio.*

qui non sunt (ait) ex schola D. Thomæ, irridere illam distinctionem acceptam à Patribus, & Scholasticis, quos oportet venerari. Per quos Modernos non nisi Scriptores Societatis I. E. S. V. intelligit, præcipuè verò Molinam, Vazquez, & me, quos nominat. Sed nullū locum affert, ubi illa distinctio, ut à Patribus, & Theologis data est, à nobis reproberetur. Imò citat loca in quibus illa utuntur, Molina in Concord. q. 14. disp. 38. in fine Vazquez. 1. p. disp. 66. c. 3. & Suar. disp. 14. sect. 9. Vnde quia aliquando reprobamus falsam aliquam explicationem illius divisionis, idèd nobis attribuunt, quod illam rejiciamus, vel irrideamus; quod ego admonui lib. 1. de Auxiliis. 3. n. 9. & 10. quem locum, & verba mea refert dictus auctor, & nihil respondet. Quapropter si non maiori fundamento me vocat alienum à doctrina D. Thomæ, quam illius distinctionis impugnatorum, nihil profectò nomini nostro, aut doctrinæ officere potest. De illa ergo distinctione absolute sumpta nulla est inter nos controuersia, sed de vero sensu illius, ex quo eius ratio pendet.

5. Tertiò addimus, quòd licet duo actus inter se simul repugnent, & sint impossibiles, nihilominus non repugnat vnus, & eandem facultatem simul esse potentiam ad vtrumq. actum, ita ut particula, *Simul*, non ad actus inter se componendos, sed ad potentiam simul vtriusq. existentem referatur. Ita est ab omnibus receptum, imò per se euident primò in potentijs receptiuis: nam idem lignum habet potentiam, quæ simul est potentia ad recipiendum calorem, & frigus diuisim, licet non possit simul vtrumq. recipere, & eadem materia simul est potentia ad omnes formas, licet non possit pluribus formis simul informari. Secundò in potentijs actiuis, intellectus enim simul habet vim actiuam assensus, & dissensus, non tamen, ut vtrumque simul faciat, & idem est in voluntate, vel potentia motiua secundum locum, seruata proportione. Et ratio est, quia inter actus ipsos est repugnantia, in ipsa verò potentia nulla est oppositio: imò vna eminens indiuisibilis facultas potest esse capax, vel effectrix vtriusque actus per se, ac diuisim spectati.

6. Atque hinc quarto supponimus, quando talis facultas capax contrariorum actuum, vel ad vtrumq. potens, vnum illorum efficit, vel recipit, non amittere potentiam illam quasi radicalem, & fundamentalem, quam ad alterum actum habet, id est, quòd intellectus, v. g. credit, nò amittit vires naturales, quas habet ad dissentiendum; illas enim retinet sub priori actu, licet non possit illas exercere, quandiu priorem actum retinet. Et similiter superficies alba eandem potentiam integram retinet ad recipiendam nigredinem, quam ex se habet, licet illam exercere non valeat in ordine ad nigredinē, quandiu albedine actuat. Hoc ergo modo etiam de voluntate certum est, quando est sub vno actu, sub illo habere potestatem sibi innatam ad suspendendum talem actum, vel faciendum contrarium, etiam si non possit hac facultate vti, simul perseverando in priori actu. Quando ergo actus sunt inter se repugnantes, potentia de se apta ad vtrumque, & sub vno existens ratione potestatis, quam retinet, dicitur posse alium actum facere, vel recipere in sensu diuiso, quia si præsens actus auferatur, per eandem potentiam, quam nūc habet, poterit recipere alium, non tamen in sensu composito, quia manens sub hoc actu non potest simul habere alium. Et in hac etiam explicatione sensus compositi, & diuisi nulla est contentio. Sed difficultas est, quales debeant esse ipsi actus inter se repugnantes respectu eiusdem voluntatis liberæ, ut impossibilitas illa, vel necessitas in sensu composito non repugnet libertati? vel quando actus erunt tales, ut necessitas vnus proueniens ex suppositione alterius, libertati repugnet?

7. Vltimò supponenda est doctrina Anselmi, quam

etiam alij Doctores negare non audent; quamuis aliter, quam nos, illam intelligat. Anselmus ergo in lib. vltima sup-
de Concordia c. 11. & 2. sæpe, & lib. 2. Cur Deus homo c. posito certe
18. Duplici distinguit necessitatem. Vnam vocat præcedentem, quæ facit rem esse: alteram subsequenter, quam
facit ipsemet operans, & priorem dicit repugnare liber-
tati, non tamen posteriorem. Similique modo distin-
guit potest duplex sensus compositus: vnus, qui fit ex
suppositione præueniente, alius, qui ex subsequenti:
& quando necessitas est in sensu composito priori
modo, per talem compositum sensum non saluatur
libertas, quia illa suppositio inducit necessitatē simpliciter, & libertati contrariam, iuxta doctrinam Anselmi: quando verò suppositio est consequens, tunc
optimè accomodatur distinctio sensus compositi, & diuisi, quia necessitas in tali sensu composito non
repugnat libertati, iuxta eandem doctrinam. Idem-
que dicendum est de alia duplici necessitate consequentis, & consequentia, quæ sumitur ex D. Thom.
1. p. q. 14. art. 13. & q. 19. art. 8. in solutionibus argumen-
torum, & q. 22. art. 4. & q. 23. art. 2. ad 3. nam prior ne-
cessitas dicitur contraria libertati, quia est absoluta
necessitas rei, posterior vero dicitur nò tollere liber-
tatem. Est autem notanda differentia, quia primum
membrum est simpliciter, & vniuersaliter, & (ut sic
dicam) positiuè verum. Secundum autē membrum
solum negatiuè, & permissiuè, seu indefinitè accipi-
endum est, ut sit verum. Aliqua enim necessitas con-
sequentia repugnat libertati, qualis est hæc: homo
videt Deum, ergo amat illum. Sensus igitur illius mem-
bri est necessitatem consequentia: non semper repu-
gnare libertati, vel solam necessitatem consequentia
non satis esse, nisi adiungatur necessitas consequen-
tis. Et idèd membrum illud subdistingendum est,
iuxta distinctionem Anselmi. Nam si consequentia est
necessaria ex suppositione antecedente, repugnat li-
bertati; si verò sit ex suppositione consequente, non
erit libertati contraria. Totum ergo hoc negotium
ed reuoluitur, ut intelligamus, quæ suppositio ante-
cedens dicatur, quæ consequens, quòd statim vide-
bimus.

8. Prima ergo sententia est, nullam suppositionem inducentem necessitatem in sensu composito excludere libertatem ab actu, vel facere necessitatem simpliciter, præter illam, quæ posita voluntas ab intrinseco, & natura sua determinatur ad vnum, & ad exercitium actus, omnem verò aliam suppositionem, quantumuis antecedentem, & positā sine vfu libertatis, ac inducentē necessitatem in sensu composito, seu (quod idem est) habentem impossibilitatē cum carentia actus, esse repugnantē libertati, aut facere necessitatē simpliciter, sed tantum secundum quid, seu necessitatē consequentis, sed consequentia. Priori modo determinatur voluntas in patria, media visione beatifica, & in via in motibus primo primis, vel in somno, pueritia, aut amentia, & idèd necessitatur simpliciter, quia supposito tali modo cognitionis, naturaliter, & ab intrinseco, determinatur. At verò extra hunc modum suppositionis nulla est necessitas simpliciter, quia nihil potest illo modo determinare voluntatē ab intrinseco, nisi ex parte intellectus præcedat iudicium determinatum, quia voluntas non mouetur cōnaturali modo, nisi medio iudicio intellectus, & idèd non potest ab intrinseco ex parte sua determinari ad vnum, nisi ex parte iudicii præcedat determinatio, vel ratione obiecti, vel ratione modi proponendi illud. Tum quia sicut voluntas non fertur, nisi in cognitum, ita non determinatē fertur ab intrinseco, nisi in id, quod determinatē iudicatur ut omnino volendum: tum etiam, quia indifferētia iudicii est radix indifferētiæ voluntatis: ergo si ex parte iudicii non præcedat determinatio nò potest voluntas ex se, & ab intrinseco determinari. Vnde vltierius inferunt huius sententiæ auctores, ut supra dixerat, nullam suppositionem antecedentem ex parte voluntatis

In quo pos-
ta sit diffi-
cultas.

1. Sententia.

voluntatis, quæ iudicium rationis non immutat, inducere necessitatem contrariam libertati, quantumvis inducat necessitatem in sensu composito talis suppositionis. Ac tandem inferunt ad libertatem actus sufficere potestatem non eliciendi illum in sensu diuiso, id est, talem potestatem, quæ licet sub tali suppositione existens non possit reduci in actum, sed suspensionem actus, de se tamen ad id sit potens, & ablata suppositione, exerceri etiam possit. Hæc opinio manifestè sequitur ex alia opinione Banez, quam tractauimus cap. 4. Eamq; ex professo defendunt Aluar. disp. 9. 4. tota, & disp. 22. ad 9. cum suis confirmationibus, & in 18. 23. 25. & 115. & Ledesma, dicta q. vnic. art. 12. ad 9.

⁹ Fundatur hæc opinio præsertim in particularibus exemplis, primò de scientia Dei, vel prophetia, quæ est suppositio antecedens inferens necessitatē in sensu composito, & non tollens libertatem. Secundò de voluntate Dei prædestinante, seu prædestinante, quæ etiam antecedit nostram voluntatem, & inferit similem necessitatem, & non tollit libertatem. Tertiò de concursu præuio. Quartò de auxilio efficaci præterminante, vel congruo. His exemplis addunt testimonia D. Thomæ, quia ubique ita expedit difficultates ex his principiis provenientes. De scientia. 1. p. q. 14. art. 13. ad 2. & 3. & q. 2. de Verit. art. 12. ad 4. De voluntate. 1. p. q. 19. art. 8. ad 3. & q. 22. art. 4. De prædestinatione. q. 23. art. 6. ad 3. & q. 6. de Verit. art. 3. ad 7. & 8. De concursu. 1. 2. q. 10. art. 4. ad 3. De Auxilio efficaci. 1. 2. q. 112. art. 3. A priori non asserunt rationem, nisi, quæ sumitur ex illo fundamento, quòd stante iudicio rationis voluntas non potest necessitari. Item, quia non obstat quacumq; suppositione extrinsecus proveniente, voluntas retinet potestatem simpliciter non eliciendi actum, si velit, quia integra eius potestas manet sub illa suppositione: ergo hoc satis est, ut actus sit liber, non obstante necessitate in sensu composito talis suppositionis.

¹⁰ Secunda verò sententia, quam nos amplectimur, est, suppositionem inducentem necessitatem in sensu composito, si talis sit, ut per vsum libertatis fiat, vel illum vsum liberum inuoluat, seu comitantē habeat, inducere tantum necessitatem consequentem, & secundum quid, & idè non pugnare cum libertate. Si verò talis sit suppositio, ut omnino antevertat vsum libertatis, & necessitatem operandi in voluntatem inducat ex tali suppositione, & in sensu composito, ita ut impossibile sit componi simul in voluntate talem suppositionem cum carentia actus, talem suppositionem inducere necessitatē simpliciter, & contrariam libertati. In priori parte huius sententiæ nulla est controuersia cum prioribus auctoribus: nā illam à fortiori admittunt. Et inductione est euident, quia voluntas in eo instanti, in quo liberè operatur, licet prius natura, quam eliciat actum, sit indifferens ad vtrumq; & idè neq; actus, nec carentia eius habeat illam necessitatem, tamen supposito, quòd eliciet actum, iam non potest in eodem instante carere actu, sed habet illam necessitatem, de qua dixit Aristoteles, res, quando est, necesse est esse: illa ergo non repugnat libertati, cum in quocumq; actu libero necessitatio inueniatur. Idem est de concursu Dei concomitante inhibito in actu libero nostræ voluntatis, nam si ille esse supponitur, impossibile est, quin voluntas etiam humana operetur, quia inuoluit secum operationem voluntatis, ut lib. 3. explicabitur, & idè cum ille supponitur, eo ipso vsum libertatis supponitur, idèq; necessitas composita inde sequuta non repugnat actui libertati. Ratio denique in promptu est, quia vsum libertatis non destruit libertatem respectu eiusdem, nihil enim destruit se ipsum: ergo necessitas, quæ sequitur ex ipso vfu libertatis, non potest esse contraria eidem libertati.

¹¹ Posterioriorem partem nostræ sententiæ, in qua est controuersia, credimus esse de mente omnium illo-

rum Theologorum, qui ad libertatem actualement voluntatis requirunt, ut politis omnibus prærequisitis ad agendum, possit agere, & non agere, etiam in sensu composito, ut supra explicauimus, & allegauimus, nam inde aperte sequitur, quoties suppositio omnino præcedit, & inter prærequisita ad agendum ponitur, & talis est, ut illa itante, voluntas tantum possit agere, vel tantum non agere compositiue (ut sic dicam) illam suppositionem impedire vsum libertatis in agendo, vel non agendo. Deinde tribuimus eandem sententiam illis Catholicis scriptoribus, qui hac ætate hæresim Caluini impugnant, eo quòd negaret libertatem nostrarum actionum, quamuis ille non aliam necessitatem tribuat actibus nostræ voluntatis, nisi ex quadam suppositione antecedente, & extrinseca, & non immutante iudicium rationis. Neq; illum errasse credunt, quia putauerit illam necessitatem sufficere ad tollendam libertatem, sed quia talem necessitatem induxerit, supponendo eā repugnare libertati. Id constat ex Stapletonio, Bellarmino, & alijs, quos lib. 3. & 5. referemus. Deniq; ex Modernis auctoribus tractantibus præsentibus controuersias de gratia, quæ inter Catholicos versantur, præter auctores Societatis, tenet hanc sententiam insignis Theologus, & primarius in Salmanticensi Academia Ioannes Alfonso Curiel ad epist. 2. B. Petri. controuers. 2. alia 4. in ordine, præsertim nu. 175. 178. & 180. ubi ad libertatem docet esse necessariam potestatem componendi, tam agere, quam non agere cum omni suppositione præuia, & antecedente per modum principij. Item Lorca, quem etiam Aluar. allegat. 1. 2. quæst. 111. artic. 3. in fin. seu disput. 21. de Grat. in appendice. §. ult. & Alexand. Pefanti. 1. p. quæst. 19. art. 8. disp. 1. & Francisc. Dorialeui. in 1. p. sui opus. cap. 3. & sequenti.

Probaturq; auctoritate Anselmi locis supra citatis, ubi distinguendo duplicem necessitatem antecedentem, & consequentem, nostram sententiā docet, nam generaliter statuit necessitatem antecedentem repugnare libertati. Inde enim aperte fit, necessitatem in sensu composito proveniente ex antecedenti suppositione esse necessitatem simpliciter excludentem libertatem. Ad hoc verò testimonium respondet Aluar. dicta disp. 22. ad 9. duobus modis. Primus est Anselmum per necessitatem antecedentem intellexisse necessitatem absolutā, seu naturalem, quæ facit causam secundam operari sine proprio consensu, & absq; propria deliberatione rationis. Idque ex eo colligit, quòd Anselmus ponit exemplum in motu cœli, qui est necessarius ex influxu causæ superioris. Per necessitatem autem consequentem dicit intellexisse Anselmum necessitatem consequentem. Et hanc expositionem exemplis à longè petitis suadere conatur: sed frustra, & idè illa omitto. Sensus enim Anselmi non aliunde, quam ex verbis eius petendus est. Ipse aut quid intelligat per necessitatem consequentem his verbis declarat in dicto cap. 1. Concord. Cum dico, si Deus præsit aliquid, necesse est illud esse futurum, idem est, ac si dicam, si erit, ex necessitate erit; sed hoc necesse est non cogit, nec prohibet aliquid esse, aut non esse. Idè enim quia ponuntur res esse, dicuntur ex necessitate esse. Illam ergo vocat necessitatem consequentem, quæ sequitur ex eiusdem rei positione, quæ quidem verè dicitur esse necessitas consequentia, sed non cuiuscumq; consequentia, neq; ex quocumq; antecedente, sed ex illo, in quo res ipsa supponitur esse, ita ut sit illatio quasi identica formaliter, aut virtualiter, qualis est illa Aristotelis. Res, quando est, ne esse est esse. Vnde subiungit idem Sanctus, Nam cum dico, si erit ex necessitate erit. hic sequitur necessitas, quæ rei positionem non præcedit. Omnem ergo necessitatem, quæ rei positionem præcedit, vocat antecedentem, quæ verò sequitur ex rei positione vocat consequentem.

Aliter etiam id declarat inferius, constituendo differentiam inter actum, seu opus factum ex motione voluntatis, & actum, seu opus factum ex motione voluntatis.

1. 2. p. 2. de qua controuersia.

1. 2. Probatio Anselmi.

Prima causa Aluar.

Ansel sententia ex eius verbis petendus.

11. Aliter euol. nichil Aluar.

voluntatis, & ipsum actum elicitem a voluntate libera, quia in actu elicit, ut est ipsum velle, inuenitur tantum necessitas consequens, quia quod vult libera voluntas potest non velle, & necesse est, eam velle, cum vult. Potest namque non velle, antequam velit, quia libera est, sed cum vult, non potest non velle, sed eam velle necesse est, quoniam impossibile illi est id ipsum simul velle, & non velle. Vbi respectu ipsiusmet velle explicat necessitatem antecedentem, & consequentem, ut illa sit consequens, quæ sequitur voluntatem iam volentem; antecedens vero, quæ præcedit, utique causalitate, & natura, seu efficientia. Ideoque de actu imperato ait. *B. famam est necessarium, quia & voluntate cogitur fieri, & quod sit, non potest simul non esse.* Quia motio manus est necessaria ex suppositione voluntatis, & ideo respectu potentie motus est necessaria non tantum necessitate consequens, sed etiam antecedente, quia volitio est suppositio antecedens respectu potentie motus, quia est causa efficiens eius, quæ posita necessario sequitur actio. Et nihilominus respectu hominis illa actio est simpliciter libera, quia, ut subdit, *Has necessitates facit voluntas libera, quæ prius quam sint, eas cauere potest.* Vbi virtute debuit, illam necessitatem consequentem esse, quam facit voluntas libera, & sic iterum subdit: non repugnare, id, quod nulla necessitate cogente sit, necessario esse futurum ea necessitate, ait, *quam supra dixi fieri à libera voluntate.* Est ergo ex mente Anselmi necessitas consequens, quæ sequitur ex aliquo vultu ipsius libertatis, & ideo dicitur fieri à libera voluntate. Antecedens ergo necessitas erit, quæ in voluntate sit, & ab ipsa libertate eius non sit, sed antecedat vultui libertatis eius. Et eandem doctrinam habet dict. lib. 2. *Cur Deus homo* c. 18. ubi generaliter dicit. *Est namque præcedens necessitas, quæ causa est, ut sit res: & est necessitas sequens, quæ res facit.* Et infra necessitatem consequentem etiam vocat, *nihil essentem, & è contrario necessitatem prouenientem ex priori causa, censet antecedentem, & simpliciter absolutam.*

Frustrà ergo limitatur doctrina Anselmi ad causam præmouentem naturaliter, id est, ad operandum sine cognitione rationis. Quod præterea confirmo, quia descriptio illa necessitatis consequens, quod fit illa, quæ à libera voluntate fit, est præcis, & adæquata: omnis ergo alia necessitas, quæ à libera voluntate non fit, comprehenditur sub alio membro necessitatis antecedentis, siue fiat cum cognitione rationis eius, cui operandi necessitas imponitur, siue absque illa, alias partitio non esset adæquata, contra sufficientiam doctrinæ, & contra mentem Anselmi. Vnde in cap. 2. ait. *Quadam præcisa, & prædestinata à Deo non euenire ea necessitate, quæ præcedit rem, & facit: sed ea, quæ rem sequitur, sicut supra (inquit) diximus.* Vbi partitionem ponit, ut adæquatam, & omnem necessitatem, quæ ita præcedit rem, ut non supponat illam, sed tantum faciat, antecedentem esse docet, & à consequente illam distinguit. Secundo quia aliàs esset impertinens illa distinctio ad rem, de qua agebatur: tractat enim Anselmus de actibus voluntatis, qui cum iudicio rationis fiunt, & de his vult ostendere, habere quandam necessitatem in præsentia, & prædestinatione diuina, cum qua consistit libertas, & respectu talium actuum illa distinctio vtritur: ergo non loquitur tantum de necessitate naturali, quæ esse potest sine cognitione rationis, sed simpliciter de necessitate antecedente, vel consequente tales actus, ut à libero arbitrio procedunt. Tercio quia motuum ad illam expositionem ex vno exemplo sumptum debilissimum est, tum quia non est necesse exemplum esse simile in omnibus, tum etiam quia in locis proxime citatis ponit etiam exemplum in seditione futura, & in peccato. Tum denique quia in ultimo loco excludit à necessitate consequente non solum causam naturalem, sed absolute omnem causam efficientem, & necessitatem inducentem.

Ideoque cum dixisset, *Quoniam vera fuit fides eius* (id est Virginis) *necesse erat ita futurum esse sicut credidit, subiungit. Quod si iterum perturbat, quod dico, necesse erat, memento, quia veritas fidei Virginis non fuit causa, ut ille moreretur, sed quia hoc futurum erat, vera fuit fides.*

Addit vero prædictus Auctor aliam expositionem, quam dicit esse forte clariorem. Nimirum necessitatem ex voluntate Dei prouenientem non esse antecedentem, quia licet antecedat causam secundam, seu voluntatem creatam, non antecedit causam primam, eiusque voluntatem, sed consequitur illam. Vnde infert, sicut necessitas voluntatis hominis in suum actum non tollit libertatem actus eius, sed facit ita necessitatem prouenientem ex antecedenti influxu voluntatis diuinæ non impedire libertatem, sed potius causare illam in ipsamet voluntate humana, quia vehementius influit, & operatur, quam ipsamet voluntas humana. Et ad hoc confirmandum inducit verba Augustini lib. de Corrupt. & grat. cap. 14. Vbi exaggerat potestatem voluntatis diuinæ in humanam.

In hac vero responsione neque expositio verborum Anselmi, nec doctrina ipsa probari potest. Ratio prioris partis est, quoniam Anselmus aperte loquitur de necessitate antecedente, vel consequente respectu illius voluntatis, à qua debet actus liber, vel necessario procedere. Vnde in lib. de Concord. expresse loquitur de voluntate humana, cum dicit, necessitatem consequentem esse, quam eiusdem voluntatis libertas facit, antecedentem verò, quam prior causa facit. Et sub priori causa Deum etiam includit, nam ob eam rem conatur etiam ex parte ipsius antecedentem necessitatem tollere. Ac propterea dicit scientiam, & voluntatem Dei pertinere ad consequentem necessitatem, non quia respectu ipsius voluntatis diuinæ necessitas illa sit consequens, sed quia ipsamet scientia Dei non antecedit simpliciter vsum liberum ipsius voluntatis humanae, sed illum includit. Et inde etiam dicit voluntatem Dei non inducere necessitatem antecedentem, quia non prædestinat, nisi sicut est in præsentia, ut expresse dicit in cap. 2. In altero verò loco lib. 2. *Cur Deus homo* prius c. 17. declarat, quomodo Deus nihil ex necessitate simpliciter faciat, quia nulla necessitas præcedit eius velle, sed ab eius voluntate procedit. Postea vero in c. 18. eodem modo cum proportionem loquitur de voluntate humana ut libere operante, & respectu illius vult necessitatem debere esse consequentem, ut cum libertate subsistat.

Ratione item id conuinci potest, quæ simul improbat illa doctrina in se spectata: nam actus hominis non est liber per ordinem ad voluntatem Dei, sed per ordinem ad voluntatem hominis, sicut non est vitalis actus hominis, quia procedit à Deo; sed quia procedit ab intrinseco principio vitæ hominis: ergo ut actus sit liber homini, oportet, ut non sit necessarius eidem homini per necessitatem antecedentem liberum influxu eius, nec satis est, quod illa eadem necessitas sit consequens respectu Dei: inde enim solum fiet, quod actio vel effectus sit liber Deo, non vero homini. Nam si necessitas est illi antecedens ex influxu Dei, iam ipse non ex sua libertate, sed ex immixta necessitate operabitur, ac subinde non erit illi actio libera, sed Deo. Confirmatur, quia Deus potest necessitare voluntatem humanam, ut supra est ostensum, & tamen tunc etiam necessitas illa est consequens respectu voluntatis Dei, non enim fit, nisi quia Deus vult, & nihilominus necessitat voluntatem hominis, quia ad illam antecedit: ergo necessitas in sensu composito ex suppositione antecedente voluntatem hominis, licet consequatur voluntatem Dei, tollit vsum libertatis in homine, licet illum in Deo supponat. Sicut etiam è contrario necessitas, quæ est in amore beatorum in patria, est consequens respectu voluntatis Dei, nam ipse libere præbet concursum ad illum

Quid ex doctrina Anselmi inferatur.

Argumentum ab adæquata distinctione necessitatis.

15. Ensisio Aluar.

16. Illa expositio non habet præsent.

17. Ratione sufficitur nostram sententiam.

illum amorem, necesse illi necessarius ille concursus, nisi quia vult, vel promittit illum dare, & ideo ipsi Deo effectus ille liber est, & nihilominus est necessarius homini amanti, quia respectu illius necessitas illa est antecedens, eo quod non fiat per liberam voluntatem, sed positus omnibus prærequisitis ad amandum, ex necessitate sequitur. Ergo necessitas antecedens, & consequens consideranda est respectu eiusdem voluntatis, cui effectus est liber, vel necessarius, non respectu alienæ voluntatis. Neq; ad hoc refert, quod voluntas diuina sit superior, & efficacior, quia libertas non consistit in independentia, aut efficacia, sed in indifferentia illiusmet causæ, quæ dicitur liberè operari. Vnde si vehementia illa influxus diuini tanta esset, vt induceret in voluntate hominis necessitatem antecedentem, procul dubio vsum libertatis eius impediret. Sed mirabilis sapientia Dei est, quod licet vehementius influat, ita se accommodat, vt necessitatem antecedentem non inducat: imo sine tali necessitate voluntatem hominis mutari facit, prout vult. Et hæc est doctrina Augusti in citato loco, quam in l. 5. late tractabimus.

18. *Rapporto Al-*
nar improba-
tur.
Ex quo etiam facile improbat alia responsio, quæ ex eodem Auctore in eadem disput. ad 8. desumi potest, ubi proposito simili argumento non fundato in Anselmi auctoritate, sed in ratione, quia si suppositio ita antecedit voluntatem, vt non sit in potestate eius illam ponere, vel tollere, & ex tali suppositione necessario sequitur actus, talis actus non potest esse liber. Respondet, hanc propositionem esse veram, quando suppositio se tenet ex parte alicuius causæ creatæ distinctæ ab ipsa voluntate humana, non vero si se tenet ex parte primæ, & vniuersalissimæ causæ. Probatq; hanc partem posteriorem exemplis, quia prædictio negationis Petri fuit suppositio antecedens, quam Petrus non potuit sua voluntate tollere, aut ponere, & illa posita necesse fuit sequi negationem Petri, & nihilominus non abstrulit libertatem. Similiter promissio conuersionis gentium fuit suppositio antecedens eodem modo, quæ posita non potuit non impleri, & non obstitit, quominus conuersio illa liberè fieret. Rationem etiam adhibet, quia sola prima causa potest immutare voluntatem humanam efficaciter, & in se ipsa, & seruato modo operandi eius naturali. Et ad hoc allegatur D. Thom. 1. p. q. 22. art. 4. & 3. contra gent. c. 148. Iuxta hanc ergo doctrinam potest ad Anselmum responderi, eius distinctionem limitando, quoad membrum de necessitate antecedente, vt intelligatur, quando talis necessitas antecedens provenit à causa creatâ, non vero quando provenit à causa primâ.

19. *Alu. non as-*
sentitur D.
Anselmo.
Sed neq; expositio, neq; doctrina est probabilior, quam præcedens. Nam in primis Anselmus illis locis tractat de necessitate proveniente à Deo, nimirum à scientia, voluntate, vel prædestinatione Dei, & ad salvandam libertatem hominis, etiam respectu ipsius Dei, putat esse necessariam distinctionem illam de necessitate antecedente, & consequente: ergo non habet locum in doctrina, & mente Anselmi illa limitatio. Quin potius ipse aperte supponit, etiam respectu Dei, non subsistere libertatem cum necessitate antecedente, etiam si à Deo ipso proveniat, ac subinde neq; saluari libertatem per distinctionem sensus compositi includentis talem suppositionem antecedentem, & à Deo ipso provenientem. Vnde Vuald. loco infra citando recte intellexit, Anselmum loquutum esse de necessitate, quam ipse vocat necessitatem extraneam voluntati, quia provenit ab extrinseca causa, & maxime ait excludere necessitatem praeuenientem, quæ à Deo possit provenire.

20. *Doctrina Al-*
nar est con-
tradictoria.
Deinde doctrina ipsa impugnatur ex his, quibus supra probauimus, vt operatio sit libera, necessarium esse, vt stantibus omnibus prærequisitis ad agendum etiam ex parte Dei voluntas possit agere, & non agere, & componere, tam ipsum agere, quam ipsum non

Part I.

agere cum omnibus illis prærequisitis. Nam ex illa doctrina necessario sequitur omnem suppositionem antecedentem in sensu à nobis explicato, si necessitatem inducat, impedire vsum liberum, etiam si à Deo proveniat. Probat, quia talis suppositio, si detur, erit vnum ex prærequisitis ad agendum, & illo posito non poterit voluntas aliud agere, nisi id, quod ex tali suppositione necessario sequitur, ergo illa necessitas etiam si à Deo proveniat, repugnabit libertati. Eo vel maxime, quod si necessitas illa antecedens repugnat libertati, est propter formalem repugnantiam, & contradictionem, quam cum illa inuoluit, nimirum quod voluntas subdatur illi suppositioni, & actioni ex necessitate, & quod simul cum vera libertate, & indifferentia talem actionem eliciat, ergo vndeunque proveniat illa necessitas, siue à Deo, siue aliunde, repugnabit libertati, quia quod proveniat à Deo non tollit dictam repugnantiam, nec quicquam ad seruandam libertatem refert. Vnde recte Vuald. l. 1. Doctrin. fid. cap. 28. impugnando eandem doctrinam in quibusdam, qui dicebant, necessitatem ab inferioribus causis repugnare libertati, non vero inditam à causa superiori, inquit, Vnde cumq; ab extra inuolueris necessitatem, quæ derogat potestati, statim præiudicas libertati. Quod ex doctrina Augustini lib. 3. de Lib. arb. cap. 3. & aliorum Patrum confirmat.

Neq; ratio differentie, quam Alu. adiungit, quicquam iuuat, tantum enim probat solum Deum posse per se, & directè immutare voluntatem: hinc autem non sequitur posse illam immutare per motionem præuiam necessitatem in sensu composito talis motionis, salua eius libertate: nam eo ipso quod sic mouet, non sinit illam connaturali modo operari: & hoc confirmant, quæ supra diximus de potestate Dei ad necessitatem inferendam voluntati. Vnde licet ad omnipotentiam & providentiam Dei pertineat, ita disponere effectus liberos, vt & infallibiliter, & libere eueniant, sicut ab ipso prouidentur, quod in citatis locis D. Thomas docet: non tamen pertinet ad eius omnipotentiam, vel providentiam facere, vt effectus eueniat ex necessitate antecedente simpliciter & quod libere eueniat, neq; in citatis locis D. Thom. hoc docet, neque docere potuit, cum repugnantiam inuoluit. Exempli vero de prædictione, vel promissione Dei, eadem sunt, quæ de præscientia, & præfinitione, de quibus Ansel. expresse docet pertinere ad necessitatem consequentem, non ad necessitatem antecedentem, quod verissimum esse partim in Proleg. 2. partim in l. 3. & 5. ostendimus.

22. *Ex Anselm.*
necessitas a-
ntica libera-
ri, & illa ad-
uersa astru-
itur.
Doctrina ergo generalis Ansel. est, necessitatem in sensu composito tunc solum recte componi cum libertate arbitrij, quando ipsa suppositio sit per vsum liberi arbitrij, vel saltem illum supponit, aut concomitantem includit: necessitatem autem ex suppositione omnino antecedente ad vsum liberi arbitrij, etiam si dicatur ex suppositione, & in sensu composito, esse necessitatem simpliciter, & non posse cū vera libertate componi. Atq; ita intellexerunt, & probarunt illam distinctionem Anselmi Alenf. 1. p. quæ. 24. memb. 4. & 5. Albert. in 1. d. 38. art. 4. Richard. q. 6. & grauissime omnium Vuald. lib. 1. Doctrin. fid. antiq. c. 25. vbi etiam addit, doctrinam illam Anselm. sumptam esse ex Aug. l. 5. de Ciuit. c. 10. vbi licet non eisdem verbis, in sententia illam insinuat: distinguit enim duas necessitates, vnam, quæ libertati repugnat, aliam, quæ optime cum illa subsistit. Priorem dicit esse illam, quæ non est in nostra potestate, sub qua comprehendit Augustin. illam omnem, quæ ab extrinseco provenit, etiam nobis nolentibus, quæ profecto pertinet ad antecedentem necessitatem. Vnde sub alio membro comprehendere videtur Augustinus omnem necessitatem, quæ est sine extrinseca vi: nam duo exempla illius ponit, scilicet necesse esse Deum semper viuere: & omnia præscire, quorum prius est absolute necessarium, posterius tantum ex suppositione obie-

C. Et

Et ideo de hoc membro posteriori ait Augustinus non repugnare libertati, quia quatenus suum obiectum supponit, est in nostra potestate, & hoc est, quod ait. Non propterea nihil est in nostra potestate, quia Deus praesciuit quid futurum esset in nostra voluntate. Non enim qui hoc praesciuit, nihil praesciuit. Porro si aliquid praesciuit, profecto & illo praesciente est aliquid in nostra voluntate. Vnde in fine concludit. Non ideo homo peccat, quia Deus illum peccaturum praesciuit, sed ideo non dubitatur ipsum peccare dū peccat, quia Deus illum peccaturum esse praesciuit, qui si noluit, utique non peccat, sed si peccare noluerit, etiam hoc ille praesciuit. Perque omnia aperte indicat necessitatem consequentem, id est, vltimū ipsiusmet libertatis supponentem. Deinde sic concludit Vualdentis. Necessitas ergo procedens non compatitur arbitrij libertatem, & ideo ipsa non conuenit humanis effectibus. Periculose ergo, ut mihi videtur, quidam magni viri necessitatem istam procedentem ponunt in humanis operibus, etiam & quod fiat a voluntate Dei, maxime cum antiquis Patribus nihil consonans reperire possunt, cum conantur. Quae verba ideo dixit, quia non credidit posse aliter Vviclepho resistere, & valde notanda sunt hoc tempore ad tuendam fidei causam contra Caluinum.

Vuald. verba
notati di-
gna.

23.
Idem.

Non solum
Ans. sed etiam
Thomae clarissimo
ore dicunt, non esse
ibi necessitatem aliqua
na D. Thomae
praeedentem, sed consequentem,
qua nihil efficit. Quia vero
nullum D. Thomae testimonium in particulari allegat,
nonnulla à nobis recensenda sunt, quia quod ille
ibidem refert, hodie etiam fit, & D. Thomae imponitur,
quod necessitatem ponat praecedentem, quae rem obliget ad
euentum. Contrarium autem ipsum cum Anselmo
docuisse ostenditur primo ex verbis eius libr. 1. Per
her. lection. 15. in 1. §. ubi explicans axioma Aristotelis,
Omne, quod est, quando est, necesse est esse, dicit fundari
in illo principio, Impossibile est idem simul esse, & non
esse, nam inde fit, ut quod est, necesse sit esse, quando
est. Et haec est (inquit) necessitas non absoluta, sed ex suppositione.
Et inferius in §. 2. art. Illud, quod non est absolute
necessarium fieri necessarium ex suppositione eiusdem. Ex quibus
colligo iuxta mentem, ac sententiam D. Thomae verum
sensum compositum excludentem necessitatem
absolutam contingentiae, seu libertati contrariam
debere fundari in suppositione eiusdem rei, cui attribuitur
necessitas, & virtualiter debere includere illud
principium, Impossibile est idem simul esse, & non esse.
Ergo hic etiam sensus seruandus est in sensu composito:
in quo dicitur actus liber necessario euenire, utique
ut in sua hypothese includat actum ipsum libere
factum, vel futurum: quae est necessitas consequens
ab Anselmo tradita. Vnde omnes Theologi in hac materia
utuntur sensu composito in illo sensu, in quo
traditur ab Aristotele citato loco, & à D. Thomae exponitur.
Atque ita colligimus ex mente Diui Thomae
(quantuis expresse eam ibi non declarat) omnem necessitatem,
quae non est ex suppositione eiusdem rei, sed ex alia priori,
esse antecedentem, & absolutam, seu simpliciter,
quia non fundatur in illo principio, Impossibile est idem
simul esse, & non esse: quia si non supponitur res ipsa,
sed causa rei, etiam si posita causa non sequatur effectus,
non sequitur idem esse, & non esse: sed sequitur simul
esse posse talem rem, quae est causa, & non esse rem,
quae est effectus, quod longe diuersum est. Vnde idem
D. Thomas libro 2. Physicor. lection. 15. in principio,
distinguendo duplicem necessitatem, absolutam, & ex
suppositione, generaliter pronuntiat, quod necessitas illa,
quae pendet ex causis prioribus, est absoluta, quod in
tribus causis materiali, formali, & efficiente declarat,
& adiungit. Quod autem habet necessitatem ab eo,
quod est posterius in esse, est necessarium ex conditione,
vel suppositione, quae est manifesta declaratio
distinctionis Anselmi in sensu à nobis tradito.

Angelicus
Doctor om-
nino, ut nos
sentit cum
Anselmo.

24.

Quia verò declarando illud prius membrum in causa efficiente, exemplum ponit in motu solis, re-

spondent moderni, qui se discipulos eius maxime profitentur, illum loqui de causis naturalibus, seu inferioribus, non de causa prima. Sed hoc est in primis contra generalitatem priorum verborum, quae non limitantur propter vnum exemplum, quia non oportuit in omnibus speciebus causarum efficiētium exempla ponere, nam illud tanquam notius positum est. Deinde obstat vis rationis, quae non est minor in prima causa, quam in alijs, ut paulo antea dictum est. Praeterea obstat definitio primi membri, quae, ut sit adaequata, non admittit necessitatem secundi modi, nisi ubi non ex priori aliquo, sed ex posteriori sequitur. Vnde illi Doctores ut suam opinionem D. Thomae adscribant, illius doctrinam mutilant, & partitionem, vel declarationem eius insufficientem reddunt. Accedit, quod idem Diuus Thomas 3. parte. q. 46. artic. 1. cum dixisset, quandam esse necessitatem ex aliquo exteriori, quod si sit causa efficiens, vel mouens facit necessitatem coactionis, ad excludendam hanc necessitatem à passione Christi, addit, non habuisse illam ex parte Dei: ergo intelligit, sub illa violenta necessitate proueniente ex aliquo exteriori principio, includi etiam illam, quae à Deo prouenire potest.

Male allegat
D. Thomae
se explicat.

25.

Idem alibi.

Hic consonat alia doctrina eiusdem Doctoris Sancti, quaestione sexta de Mal. artic. vnic. ubi generaliter docet ad libertatem actus voluntatis quoad exercitium necessarium esse, ut ab extrinseco principio, etiam à Deo ipso, non necessitetur, utique ex aliqua suppositione antecedente, & prauia. Vnde sic inquit. Deus cum omnia moueat secundum rationem mobilium, leuia sursum, & grauius deorsum, etiam voluntatem mouet secundum eius conditionem, non ut ex necessitate, sed ut indeterminate se habentem ad multa. In quibus verbis obiter notari potest pro alijs quaestionibus postea tractandis, Deum ratione concursus generalis, & concomitantis dici mouere omnia, sic enim, & non aliter, mouet leuia sursum, & grauius deorsum: ita ergo ratione eiusdem concursus intelligendus est Diuus Thomas hic, & in multis alijs locis, cum dicit Deum mouere voluntatem. Item in hoc ipso mouendi genere dicit mouere voluntatem secundum eius conditionem, in qua conditione illa duo, tanquam opposita, contraponit, scilicet, ut ex necessitate, & ut indeterminate se habent, sentitque Diuus Thomas (quod ad praesens spectat) si motio etiam ipsius Dei praecedat determinando, induci sensum compositum repugnantem modo proprio operandi voluntatis, & consequenter inferri necessitatem simpliciter, & non tantum secundum quid.

Notandum.

Tandem ratione declaratur, & sensus Anselmi, & nostra sententia, quia quando suppositio est antecedens in sensu dicto, id est, non facta per vsum libertatis, sed praueiens illum, si effectus est necessarius conexus cum tali suppositione, talis necessitas non est fundata in illo principio, Impossibile est idem simul esse, & non esse, ut iam supra declarauimus, quia non sunt idem id, quod supponitur, & quod necessario sequi dicitur: ergo fundatur in alio principio, videlicet, impossibile est poni talem causam sic affectam, & ex illa non sequi talem effectum distinctum ab ea conditione, vel affectione, quae in causa supponitur, ergo haec non est necessitas sensus compositi, de quo Aristoteles, & Anselmus, qui illum allegat, & D. Thomas, qui illum exponit, & ceteri Theologi qui illum sequuntur, loquuti sunt: ergo illa non est necessitas tantum secundum quid, quae dici solet consequentiae sed est necessitas simpliciter, & consequentis, quia est necessitas effectus ex sua causa, quae est propria necessitas physica, quae in ipsa affectione rei inuenitur: & non est tantum illationis, & quasi ex mentis comparatione, qualis est in necessitate eiusdem rei ex sui ipsius suppositione. Secundo, si suppositio illa antecedit omnino vsum libertatis, in eius positione non interuenit exercitium libertatis humanae, nec etiam interuenit in emanatione effectus à tali suppositione.

26.
Nostra sententia cum
Anselmo ratione probatur.

suppositione, quia fit cum tanta necessitate, ut non subdatur dominio eiusdem voluntatis, nec ipsa possit illam dimanationem impedire: ergo ille effectus in re ipsa non fit cum vñ libero voluntatis humanæ, ergo non est liber: ergo sensus compositus ex tali suppositione non sufficit ad saluandam libertatem.

Tertio posita huiusmodi suppositione voluntas, etiam speciatu prius natura, quam operetur, tantum potest vñ agere, illud scilicet, quod ex tali suppositione sequitur cum necessitate quoad exercitium: ergo non agit vt potens agere, & non agere positus omnibus prærequisitis ad agendum. Nec satisfacit responsio, quod voluntas etiam tunc agit, vt potens agere, & non agere, quia sub illa suppositione retinet totam suam potestatem ad vñq; indifferentem, vt in quarta suppositione admittimus. Hoc, inquam, non satisfacit, quia vt in superioribus cum Scot. & Capr. dixi, illa potestas est ibi quasi sopita, & impedita quoad omnia alia præter illud vñ, quod ex tali suppositione necessario sequitur, & ideo est tantum potentia remota ad plura, non vero est potentia proxima qualis ad vñm libertatis requiritur, vt supra explicando descriptionē liberi arbitrii probatum est: ergo sensus compositus ex tali suppositione reuera non saluat libertatē. Debet ergo in illo accipi suppositio consequens, nō antecedens, in sensu à nobis declarato. Et è conuerso potentia in sensu diuino tunc deferuiet libertati tuendæ, quādo illa potestas intelligitur proxima in ipsa voluntate, prius natura, quā se ad alteram partē determinet, tunc enim diuino ipsa, vt scidicā, est in potestate simpliciter ipsius voluntatis, alias si diuino non est in potestate voluntatis, id est, si aliquid in illa ponitur, quod ipsa impedire, aut remouere non potest, vt alterū ex duobus operetur, tunc sensus ille diuinus inutilis est ad libertatem tuendā, nam in potentis naturaliter operantibus talis potestas in sensu diuino reperiri potest, vt in superioribus etiam argumentatus sum.

Neg contra hanc sententiam obstant motiua alterius opinionis: nam exempla, quæ adducuntur, omnia inuolunt suppositionē consequentem, non antecedentē. Nam scientia Dei, vt Anselm. docet, inuoluit, re esse futuram, & ita licet antecederet æternitate, non est suppositio antecedens, quia secundum habitudinē, quam dicit ad tempus, in quo res est futura, non prius est, quā sit verum, rem esse futuram: imo ordinationis supponit determinationē futuram per liberū vñm libertatis, quia præscientia hæc futurorum, vt scientia visionis est, non est causa, vel ratio, quod res sit futura, sed pura intuitio rei futuræ, vt infra dicam, & ideo non mutat modum eius, vt etiam dixit Aug. l. 3. de Lib. arb. à principio. Eadem ratio est de prophetia, cum hæc in præscientia Dei nitatur, & sit illa posterior. Secundum exemplū erat de voluntate Dei prædeterminante, seu prædefiniēte, de qua in l. 5. ex professo dicturi sumus. Nunc breuiter cum Anselm. lib. de Concord. c. 2. dicimus, Dubitari non debet, quia eius prædestinatio & præscientia non discordant, sed sicut præscit, ita quoq; prædestinat. Et infra. Sicut præscientia, quæ non fallitur, non præscit, nisi verum, sed erit aut necessarium, aut spontaneum, ita prædestinatio, quæ non mutatur, non prædestinat, nisi sicut est in præscientia. Itaq; etiam voluntas diuina, etiam si sit absoluta, efficax, & prædestinans, seu prædefiniens, quatenus est de actibus liberis, & decernit non solum vt sint, sed etiam vt liberi sint, supponit aliquam præscientiam saltem conditionatam, ipsius liberi vñs voluntatis futuri cum solo concursu comitante, si ceteræ præuæ conditiones necessariae ad volendum congruē voluntati præparentur, & quia voluntas illa prædefiniens semper obseruat aliquo modo hunc respectum, ideo ex hac parte est suppositio consequens, & non antecedens. Et hoc modo efficacia diuinæ voluntatis non obstat libertati voluntatis creatæ: imo illam munit, & dirigit, vt in lib. 5. ex professo explicaturi sumus.

Pars I.

Tertium exemplum erat de concursu præuio, quod dicimus falsum supponere, vt in l. 3. ad finem ostendimus. Quartum erat de auxilio efficaci, ad quod dicimus, si intelligatur esse de se ita efficax, vt physice prædeterminet voluntatem creatam, falsum etiam supponere: si vero sit sermo de auxilio efficaci per vocationem congruā, sic non ita est suppositio antecedens, quin connotet habitudinem ad vñm liberū præcognitum, vt aliquo modo, id est, sub conditione futurum, & ex eo capite non est suppositio antecedens, sed consequens, vt in l. 5. tractandum est.

Nec D. Thomas in locis, quæ ibi allegantur, aliquid in contrariū docet. Quia potius in dicta q. 14. i. p. art. 13. ad 2. ait, præscientiam Dei non tollere libertatem actus futuri, quia respicit illum vt præsentem, & ita vt necessarium ea necessitate, quæ res, dum est, necessesse est esse. Vbi aperte declarat necessitatem illam esse consequentem, & ex suppositione eiusdem rei, vt declarauimus. Et eandem doctrinam reperit in solutione ad 3. additq; (quod notandum est) scientiam Dei esse extrinsecam rei scitæ, nullamq; dispositionem ipsi inhaerentem illi imprimere, ideoq; relinquere illam contingentem, sicut est, & ita etiam illam intueri, vt simpliciter liberam, seu contingentem, vt necessariam vero ea tantum necessitate, quæ res, quando est, necesse est esse.

Neg in qu. de Veritate, vbi de eadem scientia Dei tractat, aliud docet. In alijs vero locis, vbi D. Thom. agit de voluntate diuina, solum habet hanc verissimam doctrinam, quod efficacia, vel efficiētia voluntatis diuinæ non infert necessitatem simpliciter causis secundis liberis, vel contingentibus, cum potius ipsa sit prima radix effectuum liberorum, & ex ipsius dispositione proveniant, quia non solum voluit tales effectus, sed etiam modum eorum, & ideo causas vtriusque accommodatas præparauit, easq; secundum modum illarum mouet. Ex qua doctrina respondet in illa qu. 19. i. p. art. 8. ad 3. ex voluntate Dei non sequi in actibus voluntatis creatæ necessitatem simpliciter, sed tantum secundum quid, & conditionatam, quia Deus non voluit eos habere maiorem necessitatem. Idemq; reperit in q. 22. art. 8. toto, & toto etiam art. 6. qu. 23. vbi concordiam prædestinationis cum libertate remittit ad concordiam præscientiæ, & voluntatis. Et fere idem habet dicta q. 6. de Verit. art. 12. ad 7. vbi etiam de prædestinatione agit, additque, quod supra de scientia dixerat, & nobis postea inferuiet, prædestinationem nihil ponere in prædestinato sicut nec præscientiam in præscito, & ideo non impedire, quominus res secundum se contingens, maneat contingens, etiam si infallibiliter futura sit, sicut est prædestinata. Quamuis autem hæc omnia verissima sint, in eis non explicatur in particulari modus, quomodo efficacia diuinæ voluntatis coniungat illa duo scilicet, quod effectus infallibiliter fiant, & eo modo fiant, quo sunt voliti, scilicet libere. Nos autem dicimus hæc coniungi media aliqua præscientia, & ea ratione non includere suppositionem omnino antecedentem, quod D. Thomas ibi non negauit, licet nō expresse, imo insinuat, dum eodem fere modo de voluntate, ac de scientia loquitur, & eas coniungit. Sed hæc latius in l. 5. remittimus.

Quæ vero ad concursum pertinent in l. 3. tractanda sunt. Nunc autem ad locum illum l. 2. q. 10. art. 4. ad 3. respondemus D. Thomam loqui de Deo mouente per concursum concomitantem, sicut paulo antea in simili notauimus ex q. 6. de Malo, & ex corpore eiusdem art. 4. idem colligi potest, dum enim ait, ex causis necessarijs per motionem diuinam sequi effectus necessarios, per illam motionem diuinam nihil aliud quam concursum comitantem intelligit, vt l. 3. ostendamus. Concursus autem simultaneus non est suppositio antecedens, sed comitans, & necessitas inde secuta est tantum consequens, vt iam explicatum est. Alius vero locus de gratia efficaci l. 2. q. 112. art. 3. solum probat

C 2

probat

Ensis cum
præclusione
omni.

28.
Opposita mo-
dus decla-
tationis.

29.
S. Thomas
in oppositis
etiam locis
nobis fauet.

30.
Obiactum
nulla nostra
sententia fun-
damentum
est nobis id
D. Thomæ.

31.
D. Thomæ
ex D. Thomæ
respondemus.

probat Deum interdū efficaciter incendere effectum
pendentem ex libera cooperatione hominis, & habe-
re modum, quo ita moueat hominis voluntatem, vt
infallibiliter, & libere consensum eius obtineat, quo-
modo autem id faciat Deus, D. Thom. ibi non expo-
nit. Nos autem dicimus id non fieri per suppositionē
inducentem antecedentem necessitatem, sed conse-
quentem, media aliqua prescientia Dei, & ita doctri-
nam illam non repugnare alteri, quam tradidimus,
modum autem illum motionis in l. 5. explicaturi su-
mus.

23.
Ad argumē-
ta à ratione
posita.

Ad rationes responderetur, priorem falsum suppo-
nere, quia formalis libertas non consistit in iudicio
rationis, & illo stante volūtas necessitati potest sim-

pliciter, vt supra ostendimus. Ad alteram vero ratio-
nem dicitur, posita antecedente suppositione, quae
necessitatem in se in composito eiusdem suppositio-
nis inducat, manere in voluntate potestatem remo-
tam, qua potest actum suum non elicere, si talis sup-
positio auferatur, haec autem potestas non satis est, vt
actus, quem nunc facit sub tali suppositione, sit liber,
quia prius natura, quam illum eliciat, est ita affecta,
vt simpliciter non possit illum non efficere, ideo quia
illis necessitas antecedens simpliciter libertati repa-
gnat. Sequetur hic differendum, an in homine la-
pso sit ista libera facultas, & vsus eius? sed de hoc
in Prolegom. 4. capit. 7. & in libr. 5. ca-
pit. 4. dicemus.

Finis Prolegomeni Primi.

INDEX CAPITVM PROLE- GOMENI SECVNDI

I De scientia, quam Deus habet de liberis actibus sub conditione futuris
prius ratione, quam absolute futura cognoscas.

Cap. 1. Sensu, & statu controuersiae propositae: variae sententiae cum suis authoribus re-
feruntur.

Prima sententia cum multiplici eius varietate proponitur.

Alterae sententiae contrariae, & affirmantes referuntur.

Cap. 2. Deum habere certam, & infallibilem scientiam futurorum contingentium conditio-
natorum ex Scriptura, prout à Patribus intellecta est, ostenditur.

Cap. 3. Plures ex Sanctis, & antiquis Patribus scientiam conditionatam in Deo cognouisse,
praesertim Augustinum, & nullum eorum illam Deo negasse.

Cap. 4. Neq; in Augustino, neq; in alijs Patribus aliquid contra perfectionem diuinae sci-
entiae conditionatae reperiri.

Cap. 5. Deum habere conditionatam scientiam futurorum ante decretum liberum suae vo-
luntatis secundum rationis ordinem, nec posse talem scientiam in tali decreto fundari: ex
eisdem Scripturae, & Patrum testimonijs ostenditur.

Cap. 6. Quid de hac scientia conditionata D. Thomas senserit?

Cap. 7. Ratione à priori ostenditur, dari in Deo conditionatam praescientiam, & principali
fundamento contrariae sententiae occurritur, veritasq; talium propositionum declaratur.

Cap. 8. Quae decreta conditionata, & libera Deo attribuenda sunt? & in illis non posse con-
tingentia sub conditione futura praesciri.

Cap. 9. Nonnullis obiectiōibus occurritur, earumq; occasione doctrina data magis decla-
ratur, & veluti in summam redigitur.

Cap. 10. Alteri obiectiōes occurritur: & an scientia visionis sit causa futurorum? explicatur.

PRO-